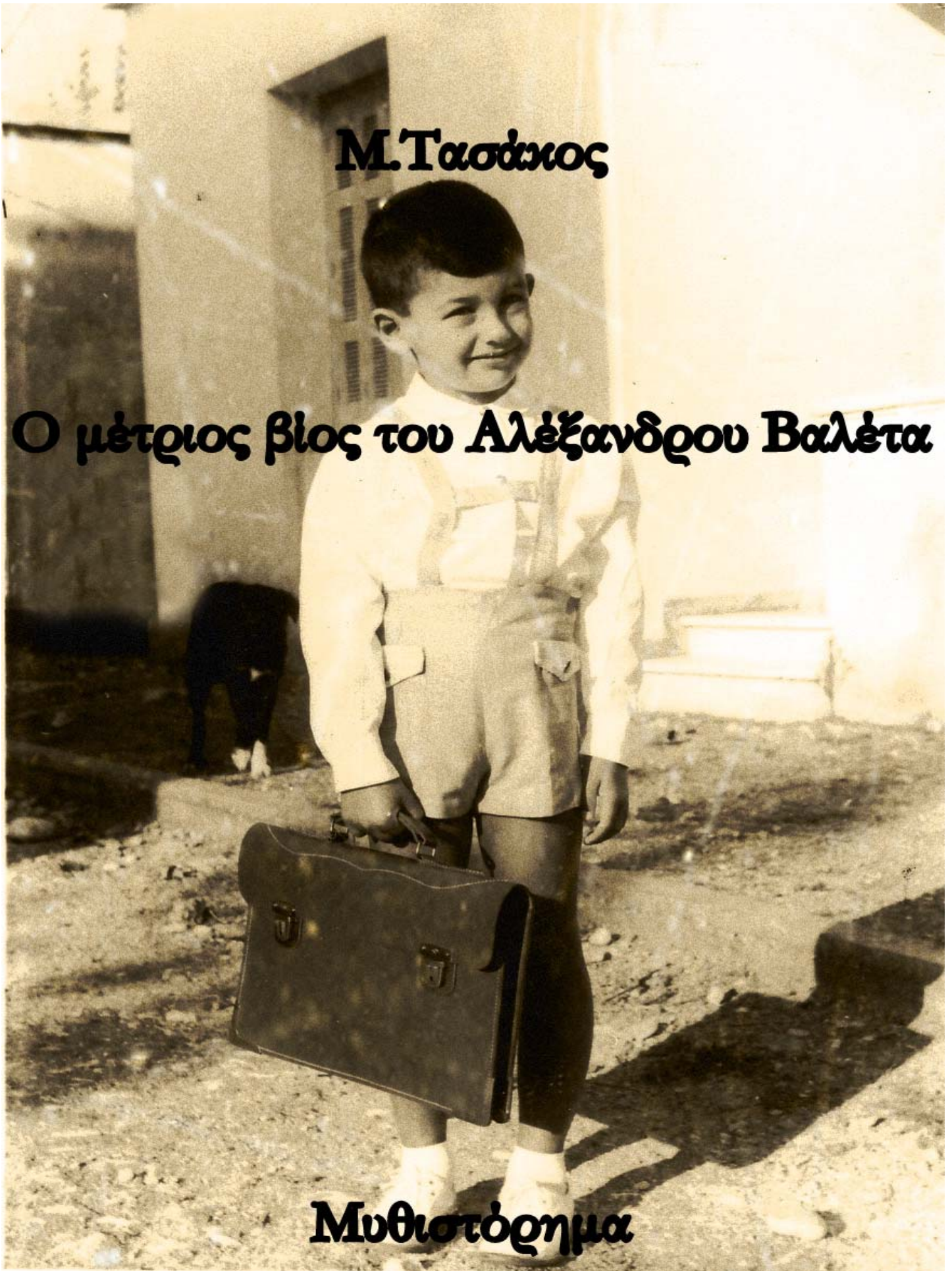

Μ.Τασάκος

Ο μέτριος βίος του Αλέξανδρου Βαλέτα

Μυθιστόρημα

Ο μέτριος βίος του Αλέξανδρου Βαλέτα

Μυθιστόρημα

του

Μ.Τασάκου

Εκδόσεις *Nova Atlantis* – Ιούνιος 2012

Αριθμός έκδοσης 8

Ο μέτριος βίος του Αλέξανδρου Βαλέτα

ISBN XXX-XXX-XXXXX-X-X

© του συγγραφέα

Επιτρέπεται η χρήση μέρους η όλου του κειμένου με προϋπόθεση την αναφορά της πηγής, του ονόματος του συγγραφέα και της έκδοσης.

Στους άτυχους

Στην Αλεξία αυτονοήτως

Σε γονείς ευτυχισμένους από τον πλήρη βίο

Προλογικό σημείωμα του συγγραφέα

Σήμερα είναι πια σε όλους γνωστό το συγγραφικό έργο και το ταλέντο του δημοσιογράφου Νίκου Λαμπρόπουλου. Είναι επιπλέον κοινά αποδεκτό, πως από το σύνολο του μεγάλου του έργου, οι «Θρυαλλίδες», το πρώτο του μυθιστόρημα, είναι το πιο έντονο, το πιο καλογραμμένο, εκείνο που και μόνο του εάν υπήρχε, θα ήταν αρκετό για να προσδώσει στο συγγραφέα του τον τίτλο του σημαντικού λογοτέχνη.

Μετά το θάνατό του πολλές λεπτομέρειες έγιναν γνωστές (σε βαθμό μάλιστα υπερβολής), οι επανεικόσεις των βιβλίων του ξεπέρασαν κάθε προηγούμενο και το ενδιαφέρον του κόσμου ήταν τέτοιο, που η εκδοτική του εταιρία σε συνεργασία με καλούς του φίλους και συνεργάτες, προχώρησε στη θεμελίωση ιδρύματος, όπου εκτίθεται το σύνολο σχεδόν της δημοσιογραφικής και λογοτεχνικής του δημιουργίας.

Όταν η δόξα εμφανίζεται ξαφνικά, γεγονότα από το παρελθόν, άλλοτε ασήμαντα και άλλοτε ουσιώδη εξανεμίζονται, χάνουν την πραγματική τους διάσταση και τα πρόσωπα αποκτούν διάσταση μυθική. Όμως για μένα, ισόβιο θαυμαστή του έργου του και ερευνητή της προσωπικής του ζωής, (μόνο φυσικά σε ό,τι αφορά γεγονότα που επηρέασαν τη μετέπειτα πορεία του), το παρασκήνιο και οι δυσκολίες μιας αχάριστης περιόδου, της λεγόμενης πρώιμης, έχουν τη σημασία τους. Καταδειχνουν τον τρόπο σκέψης και αποδεικνύουν τη σημασία του Τυχαίου, της Μοίρας και των ασήμαντων φαινομενικά λεπτομερειών, που όμως χωρίς την ύπαρξή τους θα μιλούσαμε σήμερα εντελώς διαφορετικά, για ένα από τα μεγαλύτερα κεφάλαια της πνευματικής ζωής του τόπου.

Εντελώς τυχαία και κάτω από περίεργες συνθήκες, (που ασφαλώς λιγοστό ενδιαφέρον έχει η περιγραφή τους), ήρθαν στην κατοχή μου πληροφορίες για την περίοδο που προηγήθηκε της έκδοσης των «Θρυαλλίδων». Ακόμα πιο επισταμένη έρευνα μου αποκάλυψε γεγονότα άγνωστα, μα γοητευτικά στην προσπάθεια κατανόησης της ανθρώπινης φύσης και συμπεριφοράς.

Οι σελίδες που ακολουθούν, θέλω να πιστεύω, πως δεν είναι απλά το παρασκήνιο μιας επιτυχημένης συγγραφικής δραστηριότητας. Παρουσιάζουν για πολλοστή φορά, αιώνια και αναπάντητα ερωτήματα που στο παρελθόν έχουν απασχολήσει με βάσανο ισόβια, τα μεγαλύτερα ονόματα της επιστήμης, της φιλοσοφίας και της τέχνης.

Έξοχα περιγράφει τα διακυβεύματα μιας μάχης καταδικασμένης σε επανάληψη, ο ίδιος ο Λαμπρόπουλος, από την εποχή ακόμα που έγραφε τις διάσημες κριτικές του στις πολιτιστικές σελίδες...: «η προσπάθεια του ανθρώπου ν' αλλάξει το χαρακτήρα του, αυτοκαταστροφικές επιλογές, κρίσιμα διλήμματα, προσωπικότητες αδύναμες και γι' αυτό παρασυρμένες, προδομένες ιδέες και οράματα και προπαντός η μοίρα του πάθους, της ασυμβίβαστης ουτοπίας, μέσα σε κοινωνίες με όρια περιορισμένα και ανοχή, τις περισσότερες φορές, μηδενική».

Εντυπωσιάζει πάντοτε, σε όλη τη διάρκεια της ανθρώπινης ιστορίας, εκείνη η μεγάλη προσωπικότητα, που με πείσμα μοναδικό, κολυμπά αντίθετα στο ρεύμα και με τρόπο τυφλό, πολλές φορές και βίαιο, αλλάζει τη μοίρα των ανθρώπων. Όμως, πότερος θαυμασμός αρμόζει στους άσημους και άδοξους πιονέρους, που αρνήθηκαν να συμβιβαστούν με το μέτριο και σε τούτη την προσπάθεια τα έχασαν όλα. Ζωές μοναχικές που γονίδιο σπάνιο τις κράτησε όρθιες ως το τέλος, σαν σύμβολα παγκόσμια του ανυποχώρητου, του ασυμβίβαστου, της τυφλής πίστης στην απόλυτη ουτοπία.

Άλλη φιλοδοξία δεν έχουν οι γραμμές που ακολουθούν, από το να δώσουν λίγο χώρο, λίγη μνήμη, σε προσωπικότητες μοναχικές που έφυγαν αθόρυβα, χωρίς ποτέ να δουν ακροατήριο στα μεγαλειώδη τους και ανεκπλήρωτα όνειρα.

Αθήνα, φθινόπωρο του 2009

Μ. Τασάκος

Η επιστροφή

Αθήνα, δεκέμβριος

Δυσκολεύεται να θυμηθεί τη σωστή διεύθυνση. Κάμει κύκλους και μονολογεί. Υποκρίνεται τον αναποφάσιστο. Όμως ταυτόχρονα, δεν επιθυμεί την καθυστέρηση. Ανεβαίνει πάνω κάτω τα δυο παράπλευρα στενά. Κάποτε αναπόφευκτα βρίσκεται μπροστά στο νούμερο εννιά. Το κλειδί στην εξώπορτα ταιριάζει ακόμα. Δυσφορεί. Πέρασαν χρόνια. Η ακινησία της πολυκατοικίας του θυμίζει το στάσιμο της ζωής του. Ανεβαίνει τον όροφο. Δεν έχει αμφιβολία πως η εξώπορτα θ' ανοίξει ανεμπόδιστα. Ένα βήμα, ένα τόσο δα βήμα (πως στένεψε έτσι η πόρτα;) και περνάει το κατώφλι. Ο μικρός διάδρομος είναι βρώμικος, γεμάτος διαφημιστικά χαρτιά και πεσμένους σοβάδες. Κλείνει την πόρτα πίσω του απαλά, σχεδόν συνωμοτικά, σαν παράνομος.

Περνάει στα δωμάτια αργά και με συγκίνηση θεατρική. Είναι μεσάνυχτα περασμένα και η ησυχία σχεδόν τρομακτική. Μικρότερα, όλα είναι μικρότερα. Και θλιβερά. Δυο άδεια δωμάτια, μια κουζίνα και το δωματιάκι υπηρεσίας. Σ' αυτό που κάποτε ονόμαζαν σαλόνι, μια κουνιστή καρέκλα ταλαντεύεται ανεπαίσθητα από τα κύματα αγέρα, που περνούν εύκολα μέσα από τις σκεβρωμένες μπαλιονόπορτες. Μυρίζει έντονα μούχλα.

Περπατά αργά στο μαγειρείο. Τα ντουλάπια με την κίτρινη λαδομπογιά χάσκουν ανοικτά κάτω από τον μαρμάρινο νεροχύτη. Βγάζει από την τσέπη του ένα χοντρό τετράδιο και το σφηνώνει πίσω από το σωλήνα της αποχέτευσης. Γυρίζει στο σαλόνι και μουρμουρίζει κάτι ακατάληπτο. Ανοίγει την μπαλιονόπορτα. Στο θολωμένο από την παγωνιά τζάμι, γράφει με το δάκτυλο τη λέξη «παραιτούμαι». Μ' ένα ακόμη βήμα βρίσκεται στο μπαλιονάκι. Απέναντι, η ίδια βρώμικη πολυκατοικία και δεξιά, στο βάθος, ο σιδηροδρομικός σταθμός. Καρφώνει το βλέμμα του στα κολωνάκια της κουπαστής. «Υπήρχαν τεχνίτες τότε...» σκέφτεται. Στο τζάμι πίσω του τα γράμματα σβήνουν αργά και χάνονται.

Έγειρε το σώμα του πάνω από το χαμηλό μπαλκόνι, την ώρα που το ρολόι του σταθμού έδειχνε δώδεκα και είκοσι μετά τα μεσάνυχτα. Τον υπόκωφο θόρυβο ακολούθησε σιωπή απόλυτη. Πέντε λεπτά μετά, μια φοβισμένη φωνή από το απέναντι διαμέρισμα κάλεσε την αστυνομία. Ένα τρένο σφύριξε την αναχώρησή του. Και στο τζάμι είχε απομείνει μισοσβησμένη η λέξη «αιτούμαι».

Μ' αυτές τις συνοπτικές διαδικασίες, έγινε αποδεκτή μία ακόμη παραίτηση εκείνον τον δεκέμβρη ενός άχαρου χειμώνα.

Ένα αστείο στοίχημα

Αθήνα, δεκέμβριος

Ο δημοσιογράφος Νίκος Λαμπρόπουλος της «Καθημερινής» και ο φίλος του, πολιτευτής Μάνος Γεωργιάδης, χαλαρώνουν στο καφέ «Φιλόραιο» στη Φιλελλήνων. Είναι απομεσήμερο και λίγο πριν έχουν γευματίσει με φαγητό πρόχειρο σε παρακείμενο ταβερνείο. Σε λίγη ώρα, ο ένας πρέπει να πάει στην εφημερίδα του και ο άλλος σε κομματική συνεδρίαση στο Κολωνάκι. Έχουν εξαντλήσει μια εξουθενωτική πολιτική επικαιρότητα σε ατέρμονη συζήτηση. Σχολίασαν αιθέριες υπάρξεις που περνούν βιαστικά μπροστά τους, κυνηγημένες από βαριά παγωνιά και προβλήματα επιβίωσης. Τώρα νοιώθουν ότι ο επίλογος μιας εποικοδομητικής συνάντησης πρέπει να είναι ανάλαφρος, ίσως και λίγο περιπαικτικός.

«Πάντως, απ' ότι φαίνεται τα καταφέρατε καλά», σπάει πρώτος τη σιωπή ο Λαμπρόπουλος. «Όπως και νάχει τον επόμενο χρόνο θα είσαι κυβερνητικός βουλευτής και ποιος ξέρει... ίσως και υφυπουργός... έτσι που τα κατάφεραν...».

Ο υποτιμητικός τόνος είναι αδιόρατος, μα δεν περνά απαρατήρητος από τον Γεωργιάδη.

«Γιατί βρε Νικολάκη; Διάττοντας αστέρας είμαι εγώ; Τους άλλους περίμενα να τα μουσκέψουν για να βγω στην επιφάνεια; Χρόνια γνωριζόμαστε και ξέρεις πόσο έχω δουλέψει. Το αξίζω στο κάτω κάτω...».

«Όυτε συζήτηση. Θα παραδεχτείς όμως πως υπάρχουν χιλιάδες άνθρωποι με ταλέντο, που κάτω από ορισμένες συνθήκες θα μπορούσαν να μεγαλοουργήσουν. Και όχι μόνο στην πολιτική. Η Ελλάδα, Μάνο, είναι η χώρα των μετρίων... όχι, όχι, μη διαμαρτύρεσαι... δεν αναφέρομαι σε σένα... εσύ και άλλοι εκατό μπορεί να είστε η εξαίρεση... ο κανόνας όμως είναι η μετριότητα... όποιος περνάει αυτή τη γραμμή καίγεται, τον τρώει το μαύρο σιοτάδι. Έλα ρε Μάνο, κάνεις και τον ανήξερο... στην πολιτική είσαι... ώρα νάχεις και θα σου πω εκατό παραδείγματα...».

Απάντηση άμεση δεν παίρνει και εκπλήσσεται. Ο φίλος του τον κοιτά συλλογισμένος, σκεπτικός, με μάλλον κακότροπο ύφος. Την ίδια κουβέντα με παραλλαγές την έχουν κάμει πολλές φορές, ιδιαίτερα τα προηγούμενα χρόνια. Η επιτυχημένη πορεία τους διαμόρφωσε στον καθένα διαφορετικές αντιλήψεις για την αξιοκρατία. Ο Γεωργιάδης, άνθρωπος συντηρητικός και λίγο μονόχωτος, είδε την επιτυχία του σαν μονόδρομο, σαν φυσικό αποτέλεσμα προσπάθειας σε μια κοινωνία που πάντα βρίσκει τον τρόπο να ανταμείψει τους σκληρά εργαζόμενους και ταλαντούχους. Ο Λαμπρόπουλος από την άλλη, παιδί μιας ταλαιπωρημένης αριστερής οικογένειας και σίγουρα πιο βαθύς και αναλυτικός στις πνευματικές του αναζητήσεις, τα βλέπει όλα πιο πολύπλοκα. Πιστεύει πάντα, (εμπειρικά είναι αλήθεια), πως κάτω από τη βιτρίνα υπάρχει ατελείωτη στρατιά αναξιοπαθόντων, ανθρώπων που ποτέ δεν είχαν μια ευκαιρία, ανθρώπων με ιδιαίτερα ταλέντα που καταπνίγονται από το τυχαίο, την αναξιοκρατία και τον φθόνο.

Ο Μάνος ζητά το λογαριασμό, ανάβει ένα τελευταίο τσιγάρο και συνεχίζει να κοιτά συλλογισμένος τον φίλο του. Τραβά βαθιά ρουφηξιά και παρουσιάζει τη σκέψη του.

«Άκουσέ με Νίκο... Κάμουμε αυτή τη συζήτηση χρόνια τώρα και πρέπει να σου πω ότι όσο περνά ο καιρός τόσο περισσότερο πιστεύω πως εδραιώνεται η άποψή μου. Άνθρωπος με

ταλέντο δε χάνεται ποτέ. Ούτε εδώ, ούτε πουθενά. Όλα αυτά που μου αρραδιάζεις, είναι οι αιώνιες δικαιολογίες ανθρώπων που με άστοχες και ανόητες επιλογές καταστρέφουν την τύχη τους και ύστερα κάθονται τριάντα χρόνια στα καφενεία και κατηγορούν το σύστημα για τα αποτελέσματα της βλακειάς τους. Άκου λοιπόν Νικολάκη... τι θάλεγες να λύναμε μια και καλή τη διαφορά μας;».

Τινάζεται ο Λαμπρόπουλος, που ακούγοντας τα ίδια και τα ίδια έχει αρχίσει να αφαιρείται. Καταλαβαίνει από το ύφος του άλλου πως κάποιο ντελικάτο παιχνίδι έχει στο μυαλό του και του κάμει νόημα να συνεχίσει.

«Ωραία... άκου λοιπόν. Δημοσιογράφος είσαι, κάθε μέρα περνούν μπροστά σου χιλιάδες περιπτώσεις ανθρώπων, χιλιάδες περιστατικά απ' όλο τον κόσμο. Ιστορίες άλλοτε ασήμαντες κι άλλοτε αξιοσημείωτες. Αντιδράσεις και πορείες ανθρώπων κάτω από ακραίες συνθήκες, αλλά και ζωές ρουτίνας, καθημερινότητας. Να τι λέω... ξεχώρισε μια περίπτωση, όποια σου κάνει κέφι. Δεν μ' ενδιαφέρει αν πρόκειται για έλληνα ή ξένο... για πόλεμο ή καθημερινότητα... απλά μια ανθρώπινη ιστορία. Ερεύνησέ την, μίλα με ανθρώπους, μάζεψε στοιχεία, κάνε τέλος πάντων ό,τι καταλαβαίνεις. Δώσε μου μια ιστορία που να δικαιώνει την άποψή σου και τότε θα συμφωνήσω απόλυτα μαζί σου. Όπως και νάχει αυτή η άχαρη κουβέντα μετά το τέλος της έρευνας δεν πρόκειται να επαναληφθεί ποτέ με τους ίδιους όρους...».

«Μα τι λες τώρα βρε Μάνο;» φουρρίζεται ο άλλος. Ν' αρχίσω να τρέχω και να γράψω ολόκληρο βιβλίο, για να πειστείς εσύ ότι δε ζούμε στην τέλεια κοινωνία; Άλλες δουλειές δεν έχω; Και που να ξέρω εγώ ποιος απ' όλους αυτούς τους κακόμοιρους έχει μια ενδιαφέρουσα ιστορία; Ψύλλοι στ άχυρα...».

«Μα Νίκο μου, κατά τη δική σου άποψη οι περιπτώσεις αυτές είναι χιλιάδες γύρω μας...» απαντά με κρυμμένη ειρωνεία ο Γεωργιάδης. «Κι έπειτα... σκέψου το λίγο. Όλα τα ατού είναι διὰ σου. Εσύ επιλέγεις, εσύ ερευνάς, εσύ αποφασίζεις για το χρόνο... περιορισμός κανέναν. Κι ύστερα, δες το σαν δημοσιογραφική έρευνα, κοινωνικό ρεπορτάζ... που ξέρεις μπορεί να βγάλεις λαβράκι... ίσως και κανένα δακρύβρεχτο βιβλίο... τι στο διάτανο... μπορεί να έχει πιο ενδιαφέρον από τους μονότονους πολιτικούς και τα πολιτικά σκάνδαλα...».

Πέφτει σε συλλογή ο Λαμπρόπουλος. Είναι αλήθεια ότι την καριέρα του κάπως έτσι την άρχισε (από την «Αυγή» είχε ξεκινήσει τότες) και καθημερινά ερχόταν σ' επαφή με την αδικία και τον πόνο των ανθρώπων. Όμως ο τρόπος ήταν βεβιασμένος, αγχωτικός. Ρεπορτάζ που είχαν σκοπό να στηρίξουν την πολιτική γραμμή της εφημερίδας, όχι έρευνα σε βάθος. Κείμενα της μιας μέρας που την επόμενη είχαν ξεχαστεί. Ναι, δεν είναι άσκημη ιδέα... στο κάτω κάτω τι είχαμε τι χάσαμε...

Εύκολο του φαίνεται, αν και κάπως αστείο.

«Εντάξει ρε Μάνο» συμφωνεί γελώντας. «Να ξέρεις όμως, σαν στοίχημα είναι λίγο κωμικό... και μεταξύ μας νοιώθω ότι κλέβω ευκλισία...».

«Θα δούμε», αποκρίνεται σκεπτικός ο άλλος καθώς παίρνει μηχανικά τα ρέστα, «άλλωστε» συνεχίζει, μονολογώντας σχεδόν, «πολλά ενδιαφέροντα πράγματα προέκυψαν από μία γελοία διαφωνία...».

Χωρίζουν εγκάρδια, χορτασμένοι ο ένας από τη συντροφιιά του άλλου, στην είσοδο της «Καθημερινής». Σε μια ώρα, καθισμένοι και οι δυο στα γραφεία τους, έχουν ξεχάσει το αλλόκοτο στοίχημα, παρασυρμένοι από τον πολιτικό ορυμαγδό του μίζερου εκείνου χειμώνα.

Ο Λαμπρόπουλος κλέβει μια εκκλησία

Αθήνα, Ιανουάριος

Ο Λαμπρόπουλος πνίγεται στη δουλειά. Κάθεται στο γραφείο του, (γραφείο αρχισυντάκτη πολιτικού ρεπορτάζ), μαζί με νεότερους δημοσιογράφους. Συζητούν τα γεγονότα, επαληθεύουν, διαγράφουν και βγάζουν τίτλους. Η κοπέλα από τη γραμματεία μπαινοβγαίνει με χαρτομάνι, τα σταχτοδοχεία είναι ξέχειλα από γόπες και παρόλο που είναι ώρα απογευματινή, τα παράθυρα είναι ερμητικά κλειστά. Όσα λέγονται είναι λαχανιασμένα και κατακερματισμένα σε διακεκομμένες φράσεις.

Στον προθάλαμο, κόβει βόλτες ο νεαρός Νίκος Ρεντζής. Παλιαράκι κατέβηκε από το χωριό του στην Αθήνα και όπως συνηθιζόταν τότε, απευθύνθηκε με την κατάλληλη επιστολή σε συγχωριανούς του. Ο Λαμπρόπουλος τον δέχθηκε και τον συμπάθησε. Συμπάθησε το σχεδόν καχεκτικό του παρουσιαστικό, τα σκληρά χέρια από τη δουλειά στα καπνοτόπια και μια φυσική συστολή φυτεμένη στα γονιδιά του, ποτισμένη εκεί από τα χρόνια του φόβου και της καρπαζιάς. Τον έβαλε με μηνιάτικο, (σε πείσμα κάθε άγραφου κανόνα της εφημερίδας), στο αστυνομικό ρεπορτάζ. Χαμαλοδουλειά, αλλά ο μικρός μπορούσε να έχει ένα καθαρό δωμάτιο και ένα πιάτο φαί, πολυτέλειες ονειρικές για ένα χωριατόπαιδο της εποχής.

Ο Λαμπρόπουλος, άνθρωπος έξυπνος και με ανοιχτό μυαλό, κατάλαβε γρήγορα ότι ο Ρεντζής ήταν ταλέντο έμφυτο. Με χάρισμα σπάνιο να μετατρέπει κάθε δουλειά καταφρονημένη, σε ενδιαφέρον πεδίο δημιουργικότητας και γνώσης. Μέσα στους πρώτους μήνες έκαμε φίλους σε όλα τα αστυνομικά τμήματα, έφερε ειδήσεις περίεργες και καταχωνιασμένες, (η στήλη «εξ απορρήτων» που υπάρχει ακόμη και σήμερα, μ' αυτό το υλικό πρωτοξεκίνησε), έφτιαχνε ιστορίες ολόκληρες από ασήμαντα γεγονότα, ακόμη και την άχαρη γραφειοκρατική δουλειά αρχείου την έπαιζε στα δάχτυλα. Οι αντοχές του ήσαν σχεδόν υπερφυσικές, ακόμη και για τη νεαρή του ηλικία. Πρώτος έπινε τον καφέ του το πρωί και τελευταίος το βράδι. Η λέξη βάρδια του ήταν άγνωστη. Σύντομα έγινε σήμα κατατεθέν της εφημερίδας και το παρατσούκλι «ακιοίμητος» αντικατέστησε το πραγματικό του όνομα.

Η σύσκεψη τελειώνει. Ο Ρεντζής χτυπάει δειλά την ανοιχτή πόρτα και μπαίνει στο γραφείο. Ο Λαμπρόπουλος του κάνει νόημα να καθίσει και προσφέρει τσιγάρο. Καπνίζουν σιωπηλοί για ένα λεπτό. Ο παλαιμάχος δημοσιογράφος αποκαμωμένος από μια δουλειά που άρχισε να ζητά περισσότερα από εκείνα που δίνει και ο νεαρός με την ενέργεια νεοφώτιστου κυνηγού, που βιάζεται να περάσει πόρτες κλειστές και να παγιδέψει νέα μυστηριώδη θηράματα.

Ο Λαμπρόπουλος νοιώθει την ανυπομονησία του μικρού, σχεδόν την οσφραίνεται στον αποπνικτικό αέρα του γραφείου του. Προσπαθεί να θυμηθεί τα δικά του παρθενικά ταξίδια,

να νοιώσει τη γλύκα της πρώτης επαφής. «Παράξενο...» σκέφτεται. Σαν να μην έζησα εκείνες τις μέρες...». Στρέφεται στον Ρεντζή που έχει κιόλας σβήσει το τσιγάρο του.

«Τι έχουμε;» τον ρωτά με ύφος επιτηδευμένα αδιάφορο, εκείνο που επιβάλλουν οι κανόνες διαλόγου ανάμεσα σε προϊστάμενο και υφιστάμενο.

«Κάτι περίεργο αφεντικό», αποκρίνεται ο Ρεντζής, (αφεντικό τον προσφώνουσε, όσο και αν προσπάθησε ο Λαμπρόπουλος να τον πείσει πως ήταν κακόηχη προσφώνηση και δεν ανταποκρινόταν καν στην ιεραρχία του χώρου). «Πριν από ένα μήνα περίπου είχαμε μία αυτοκτονία κοντά στο σταθμό...ένας άντρας πήδηξε από τον τρίτο. Κανένας μάρτυρας, ήταν αργά. Χαρτί πάνω του κανένα, στην αστυνομία άγνωστος. Δεν το έψαξαν και πολύ. Αγνώστου ταυτότητας και η υπόθεση έκλεισε».

«Και λοιπόν;» ανυπομονεί ο Λαμπρόπουλος.

«Χτες βρέθηκα στην περιοχή και είπα να ξαναβρω στο σπίτι που έγινε το κακό...ξέρεις, μήπως και βρω κάτι...κάτι ενδιαφέρον...».

Ο Λαμπρόπουλος περιμένει σιωπηλός. Αποφεύγει να ρωτήσει για τον τρόπο που μπήκε στο ξένο σπίτι. «Δεν θες να ξέρεις...», σκέφτεται και αναστενάζει ελαφρά.

«Λοιπόν», συνεχίζει ο άλλος, το σπίτι ήταν άδειο, μόνο κάτι σπασμένα έπιπλα, σημάδια από παλιές φωτογραφίες, πεσμένοι σοβάδες...»

«Στο ψητό ρε Νίκο...», βιάζει τη συζήτηση ο Λαμπρόπουλος.

Ο Ρεντζής παίρνει ύφος Ρωμαίου στρατηγού που παραδίδει στον αυτοκράτορά του λάφυρα νικηφόρας μάχης.

«Ε, λοιπόν, κάτω από την αποχέτευση ανακάλυψα αυτό...».

Ακουμπάει μαλακά το παλιό τετράδιο στο γραφείο. Νοιώθει ευγνωμοσύνη για το αφεντικό του ο μικρός. Ό,τι περίεργο, ό,τι ασυνήθιστο ανακαλύπτει, (και ανακαλύπτει αρκετά), δεν το περνάει από τον προϊστάμενό του στο τμήμα του όπως επιβάλλει η ιεραρχία. Είναι μια κίνηση ελάχιστη για να ξεπληρώσει εκείνον που χρωμάτισε την ασπρόμαυρη ζωή του.

Βραδιάζει. Τα φώτα στο γραφείο παραμένουν σβηστά. Ο Λαμπρόπουλος σηκώνει τα μάτια από το χειρόγραφο και κοιτάζει αφηρημένα το παράθυρο. Στο περβάζι δυο περιστέρια ερωτοτροπούν, στην απέναντι πολυκατοικία ανάβουν τα πρώτα φώτα. Η φασαρία του δρόμου κοπάζει και οι ιδρωμένες διαδρομές για το μεροκάματο, παίρνουν αργά το δρόμο για τα καταφύγια της νύχτας. Οι σιιές του δειλινού δίδουν στο γραφείο ατμόσφαιρα μελαγχολική.

Ανάβει το μικρό portatif του γραφείου του. Αργά, σχεδόν ηδονικά, επιστρέφει στην ανάγνωση.

Όταν εγκαταλείπει το κτίριο είναι περασμένα μεσάνυχτα. Μήτε που ακούει την ταπεινόφρονη «καληνύχτα» του φύλακα στην είσοδο. Με τον χαρτοφύλακα στο χέρι, ανηφορίζει για το σπίτι του.

Κοιμήθηκε ύπνο ανήσυχο εκείνο το βράδυ. Σκοτεινά και μπερδεμένα όνειρα τον φόβισαν, γεμάτα από ζωές να ασφυκτιούν σε σκοτεινούς υπονόμους και άντρες με μορφή άγρια, σχεδόν πεθαμένοι.

Το πρωί τον βρίσκει άυπνο, μα περίπου ευτυχισμένο.

Απόσπασμα από το ημερολόγιο του Αλέξανδρου Βαλέτα

Τα χρόνια του μωσαϊκού

Γεννήθηκα μήνα Ιούλιο σε μια παραθαλάσσια κωμόπολη του νότου. Στην πίσω αυλή μιας μικρής μονοκατοικίας με υποδέχτηκαν φίλοι και συγγενείς, μπουκωμένοι από γλυκό του κουταλιού και παγωτό βανίλια. Οι πόρτες του σπιτιού έμειναν ευχάριστα ανοικτές έως αργά το βράδυ, όταν αποχώρησαν και οι τελευταίοι επισκέπτες, σπάταλοι σε ευχές για καλή υγεία, μακροημέρευση και πρόοδο. Άδειασαν τα ράφια από τα τελευταία αποθέματα τροφίμων, μα γέμισαν οι ντουλάπες από φορμάκια, πιζάμες, ματόχαντρα και κλινοσκεπάσματα.

Αργά το βράδυ, ο πατέρας και η μάνα έιασαν αποιαμωμένοι στη βεράντα, με τη ξύλινη κούνια, φτιαγμένη από σανίδια παλιών επίπλων, ανάμεσά τους. Σιωπηλοί και αμήχανοι, με το βλέμμα ονειροπόλο και λαίμαργο για τη νέα ελπίδα που μόλις γεννήθηκε. Μια ξαφνική καλοκαιρινή μπόρα έφερε στο μικρό μπαλκόνι μυρωδιά από βρεγμένο χώμα και θαλασσινή αλμύρα.

«Καλό σημάδι», μουρμούρισε η μάνα, «έτσι δροσερή να είναι πάντα η ζωή του...».

«Και χωρίς καταιγίδες...», συμπλήρωσε ο πατέρας, που η μάχη για την επιβίωση τον είχε κάνει λιγότερο αισιόδοξο για τα ουράνια σημάδια.

Το σπίτι ήταν χτισμένο στο τέρμα του χωματόδρομου που οδηγούσε στη θάλασσα. Το αδικούν οι ασπρόμαυρες φωτογραφίες της εποχής και κρύβουν τις καλύτερες γωνίες του. Δυο δωμάτια σκιερά, μικροί διάδρομοι, κουζίνα και μπάνιο, όλα στρωμένα με πολύχρωμο μωσαϊκό στο πάτωμα και ώχρα στους τοίχους. Στο πίσω μέρος μια μικρή αυλή με καναρίνια, κουνέλια και κότες και ένας κήπος απεριποίητος με μικρά βουναλάκια από σκαμμένο χώμα. Μπροστά η βεράντα, με πράσινα καγκελάκια ολόγυρα και δυο κολόνες στις άκρες της, που κατέληγαν σε γύψινα χειροποίητα διακοσμητικά. Μια βεράντα γεμάτη από σκόνη του χωματόδρομου και ένας κήπος με γωνιές κρυφές, αυτές είναι οι πρώτες αναμνήσεις από το πατρικό το σπίτι.

Μεγάλωνα και μετρούσα τα χρόνια με γεγονότα απλά και το θόρυβο της θάλασσας. Ένας καινούριος καναπές στο μικρό σαλόνι· το νέο ηλεκτρικό ψυγείο· το μικρό ποδηλατάκι με τις τρεις ρόδες, μόνιμα παρκαρισμένο στην πίσω αυλή· το βουητό από τα κύματα που έσκιαγαν στα βράχια της παραλίας τους χειμώνες και τη σχεδόν αποπνικτική μυρωδιά της αρμύρας τα καλοκαίρια· η μάνα που πίνει καφέ με τη γειτόνισσα στον ίσσιο της βεράντας· και ο πατέρας καθισμένος κάθε βράδυ στην κουνιστή πολυθρόνα του σαλονιού, αυτιστικά σιωπηλός και απόμακρος.

Αυτιστικά ήσαν και τα λιγοστά παιχνίδια στο παιδικό δωμάτιο. Στρατιωτάκια, εκατοντάδες στρατιωτάκια έμπαιναν σε παράταξη και σε αντίπαλα στρατόπεδα κάθε μέρα και το καθένα, τέλεια ζυγισμένο, είχε τη δική του θέση, τη δική του ψηφίδα στο κρύο μωσαϊκό. Αυτοκινητάκια, τρένα και περιεργές ζωγραφιές, ήσαν τα ολιγόωρα διαλείμματα στις καθημερινές μάχες. Οι ανώνυμοι στρατιώτες είχαν θέση μόνιμη κι έδιωχναν ανυπόμονα ό,τι απειλούσε την κυριαρχία τους.

Φιλίες δεν είχα. Και σε όσα σπίτια έτυχε να βρεθώ η εικόνα ήταν η ίδια. Πατεράδες καθισμένοι δίπλα στο ραδιόφωνο και γυναίκες να πηγαινοέρχονται με μια μόνιμη ανησυχία γι αυτούς που έπρεπε να υπηρετήσουν.

Δυο φορές το χρόνο, στο κάδρο αυτής της θλιβερής φωτογραφίας, έμπαινε ο Ανδρέας Αποστολίδης, οικογενειακός φίλος και νονός μου. Ψηλός, όμορφος, (μέχρι σήμερα δεν νομίζω ότι έχω συναντήσει πιο όμορφο άντρα), άφηνε το αυτοκίνητό του, κατακόκκινο και διαθέσιο, μπροστά στην είσοδο κι έμπαινε σαν σίφουνας στο σπίτι, με τα χέρια γεμάτα δώρα και μ' ένα γέλιο βαρύ, δυνατό, άλλαζε στη στιγμή τα μουντά χρώματα του πίνακα και τη διάθεση των γονιών μου. Ο πατέρας άφηνε επιτέλους την πολυθρόνα του και η μάνα ξέθαβε από τις ντουλάπες και τα κομοδίνα όμορφα δαντελένια φορέματα. Κρυστάλλινα ποτήρια, κεντητά στα έπιπλα και γεμάτα τραπέζια έιαμαν την εμφάνισή τους μ' ένα τρόπο φυσιολογικό και μόνο η ναφθαλίνη στα ρούχα και στα τραπεζομάντιλα πρόδιδε την απουσία τους το προηγούμενο διάστημα.

Η εικόνα ξεθώριασε με τα χρόνια, αλλάξαμε τόπο διαμονής, αραιώσαν οι επισκέψεις, ώσπου σταμάτησαν τελείως. Όμως όσο κι αν πέρασαν τα χρόνια, η κολόνα που μύριζε στο λαιμό του, όταν κάθε βράδυ με κρατούσε στα γόνατά του και με νανούριζε με ιστορίες από την Αθήνα, πότισε το μυαλό και τις αισθήσεις κι έγινε ένα με ήλιους κι αστέρια, θάλασσα, χαμόγελα και δωμάτια φωτεινά, ξέχειλα από χρώμα ασπροκόκκινο κι εκείνη την ευτυχία που σου δίνει η ευτυχία των άλλων.

Μια βδομάδα μόνο κρατούσαν τα χρώματα στη φωτογραφία. Κι έπειτα ο «μποέμ» Αντρίκος, όπως τον είχε βαφτίσει η γειτονιά, το ίδιο φουριόζος, έμπαινε στο σπορ του αυτοκίνητο και γύριζε στην Αθήνα. Και πίσω του, το σπίτι μίκραινε στα μέτρα τα παλιά του, με τον πατέρα πιο αυτιστικό από ποτέ και τη μάνα γαντζωμένη στα κάγκελα της βεράντας, μεθυσμένη από χρώμα κι όνειρο, να σιέφτεται τη ζωή που την περίμενε αλλιώςτικη.

Κοιτάζω σήμερα τις λιγοστές φωτογραφίες από εκείνα τα χρόνια. Οι γονείς έχουν πια φύγει και το σπίτι αμφιβάλλω αν υπάρχει πια. Μόνο μια λύπη απόμεινε, τόσο έντονη που πονάει σωματικά, γι ανθρώπους και σπίτια που έφυγαν αθόρυβα, δίχως σημάδια και μήτε μια κολόνα δεν έμεινε πίσω να θυμίζει το ανάστημά τους.

Αυτή είναι και η μόνη αναγκαστική κληρονομιά, από δυο σιές αδύναμες και παραδομένες, έτσι όπως έζησαν στη δική μου μνήμη, χρόνια ολόκληρα γαντζωμένες στην ακινησία της μικρής μονοκατοικίας δίπλα στη θάλασσα...

Μισώ την καρτερικότητα, μισώ την υποτακτική καλοσύνη, τη λύπη, τη θλίψη, τη ρουτίνα, τις πίσω κρυμμένες αυλές και τους στενούς χωματόδρομους. Μισώ τα παιδιά που δεν χαμογελούν και τους πατεράδες που δεν μπορούν ν αγαλιάσουν. Κι όταν με ρωτούν για το δικό μου παράδεισο, μόνο ο «μποέμ» Αντρίκος μούρχεται στο μυαλό, τόσο τέλειος που καταντάει ψεύτικος και τόσο φωτεινός που γίνεται αόρατος.

Έτσι πρέπει να είναι ο παράδεισος, γεμάτος δαντέλες που σκεπάζουν τα μωσαϊκά στο πέρασμά τους, τραπέζια γεμάτα με όλα τα καλά του κόσμου και σπορ κατακόκκινα αυτοκίνητα να χάνονται στον ορίζοντα, μέχρι γλυκόπικρα να περάσει ο καιρός και να ξαναρθούν, έτσι, σαν υπόσχεση που δεν ακυρώνεται ποτέ...

Απόσπασμα από το ημερολόγιο του Αλέξανδρου Βαλέτα

Τα χρόνια της λαδομπογιάς

Με το χέρι του πατέρα μου να κρατά σφιχτά το δικό μου, αντίκρισα το τετράγωνο κτίριο του δημοτικού σχολείου τον Σεπτέμβρη των επτά μου χρόνων. Πέρασα το κατώφλι του μ' ένα μαλακό σπρώξιμο στην πλάτη, ένα κεφάλι σχεδόν φαλακρό με την απαραίτητη τούφα στο μπροστινό μέρος, καλοσιδερωμένο άσπρο πουκάμισο πάνω από ένα κοντό παντελονάκι με τιράντες και μια δερμάτινη σάκκα με λουριά μεγαλύτερη από το μπόι μου.

Νηπιαγωγεία και παιδικοί σταθμοί δεν υπήρχαν τότε στην επαρχία κι έτσι η πρώτη επαφή με το σχολείο, ήταν η παρθενική επαφή με την οργάνωση του έξω κόσμου. Σε μια μέρα, σε μίαν ώρα, χάνονταν αμετάκλητα παιχνίδια, στρατιωτάκια, κρυμμένοι κήποι, λασπωμένα ρούχα και ράθυμες ώρες. Κοινωνικοποίηση αναγκαστική, που δεν μπορούσε παρά να δημιουργήσει άμεση αντιπάθεια για όλα εκείνα που σου στερούσαν τον παλιό σου κόσμο και σε υποχρέωναν σε μια πειθαρχία γελοία και ξένη στην παιδική ηλικία.

Το μεγάλο διόρωφο κτίριο μας υποδέχθηκε ανακινισμένο. Νέα παράθυρα διπλομανταλωμένα, νέα κουπαστή στη σιάλα και φρέσκια πράσινη λαδομπογιά στις ψηλές δίφυλλες πόρτες και στους τοίχους. Πράσινα και τα μονοκόμματα θρανία, στρατιωτικά στοιχισμένα, μπροστά από το καφέ γραφείο του δάσκαλου και τον μεγάλο μαυροπίνακα.

Υπάρχουν δύο λογίων χαρακτήρες. Εκείνοι που αδιαφορούν για χρώματα, μωραδιές και κανόνες και ανεπηρέαστοι αντιστέκονται και προχωρούν με κάθε κόστος για να καταστραφούν ή να μεγαλορρηξούν. Κι αυτοί που κάθε περιβάλλον μολιάζει την ύπαρξή τους, τους αφομοιώνει και τους υποχρεώνει να περπατούν για χρόνια σε μονόδρομους.

Εκείνη την πρώτη ημέρα στο σχολείο, αυτόματα κατατάχτηκα στη δεύτερη κατηγορία.

«Απότομα αντρέψαμε σ' ένα πόλεμο γελοίο...», έλεγε χρόνια μετά ένας συμμαθητής μου, που μοιράστηκε μαζί μου το ίδιο θρανίο για δύο περίπου χρόνια. Κι αν εκείνος παράτησε τούτο τον πόλεμο νωρίς, (πλούσιος μεγαλέμπορος στην Αφρική είναι σήμερα, από τα λιγοστά που μαθαίνω), άλλοι συνεχίσαμε με πείσμα να δίνουμε κάτι μάχες γελοίες κι ασήμαντες και να ζούμε παιδικά χρόνια αφυδατωμένα και άχρωμα, σε μια επαρχία ασπρόμαυρη και μελαγχολική.

Λιγοστές είναι οι εικόνες από εκείνα τα χρόνια. Τα βιβλία στην αρχή της χρονιάς, η δερμάτινη σάκκα, ίδια και अपαράλλαχτη έξι ολόκληρα χρόνια, σελίδες για αποστήθιση, η «διάπλωση των παιδών» τα Σαββατοκύριακα και οι έλεγχοι με τα «δέκα» και διαγωγή

«κοσμιωτάτη» να μένουν όλο το καλοκαίρι ανοικτοί επάνω στο τζάκι, τρόπαια της χρονιάς που πέρασε και διαρκής, μοναδική υπόσχεση για μια καλύτερη ζωή στο μέλλον.

Θάταν άχαρα και αδιάφορα τα χρόνια της περιστής λαδομπογιάς και της ανελέητης βίτσας τιμωρού, εάν, εκείνο το μοιραίο καλοκαίρι της πέμπτης τάξης δεν γνώριζα την Αννούλα, κόρη του παλιότερου γιατρού της περιοχής, δυο χρόνια μεγαλύτερη μου και όψιμο ταλέντο στα μαθηματικά, ιδιότητα μοναδική για κορίτσι εκείνα τα χρόνια.

Εμφανίστηκε με τους γονείς της στη μονοκατοικία, ένα απόγευμα του Αυγούστου, πιο ζεστό από ποτέ, με τον χωματόδρομο να περνάει την πνιγρή μυρωδιά του από τις ανοικτές μπαλκονόπορτες και τη θάλασσα να στέλνει μια γλυκερή μυρωδιά από ιώδιο στα πίσω σιιερά δωμάτια. Τώρα που βλέπω για χιλιοστή φορά τη φωτογραφία της, όμορφη δεν ήταν κι ένας αδιόρατος προγναθισμός μάλλον ασχήμεινε το στρογγυλό πρόσωπό της. Όμως, όταν πέρασε την πόρτα του δωματίου μου, στρατιωτάκια, βιβλία και ζωγραφιές έπαψαν να υπάρχουν, η ζέστη του καλοκαιριού, διπλά ανυπόφορη, μούκοφε την αναπνοή, τα μάτια μου αιχμαλώτισαν τη μορφή της και όλα μονομιάς έγιναν μικρά, μικροσκοπικά μπαλάκια που μπήκαν στο στομάχι μου και μούφεραν απότομη ναυτία.

Ένας ακόμα μονόδρομος εμφανίστηκε αναπάντεχα στη ζωή μου εκείνο το απόγευμα. Γι άλλη μια φορά δεν αντιστάθηκα, δεν αναρωτήθηκα, δεν προσπάθησα ν' ανοίξω δρόμο δεύτερο. Και υποτάχτηκα σε τούτη την κατάρα, που λεπτό δεν μ' άφησε από τότε, ν' ακολουθώ με πάθος τυφλό ό,τι με γοητεύει, ό,τι νομίζω πως αλλάζει τα μέσα μου και τον κόσμο ολάκερο.

Επέστρεψα για έκτη χρονιά στο Δημοτικό, ένα Σεπτέμβρη ασυνήθιστα καλοκαιρινό. Μα τώρα οι πράσινοι τοίχοι είχαν γίνει λιβάδια απέραντα και οι μυρωδιές από το χαρτί και τα ξυσμένα μολύβια, ήσαν μυρωδιά από τον ιδρώτα της Αννούλας, που κολλούσε πάνω μου στα τελειώματα του καλοκαιριού, σαν παλεύαμε αμήχανοι μπροστά σε πρωτόγνωρα συναισθήματα, εκείνη στο ξύπνημα της πραγματικής νιότης κι εγώ σ' ένα νιόφερτο ιδανικό, που έγκρυβε τα' αγιάθια του κάτω από κατακόκκινα τριαντάφυλλα και θάλασσες γεμάτες ήλιους.

Τελείωσα το δημοτικό σαν εξαιρετικό ταλέντο. Κι ήταν η τελευταία ανέμελη οικογενειακή στιγμή, όταν επιστρέψαμε με το απολυτήριο σπίτι, εγώ και οι γονείς μου, ο πατέρας μου ψηλότερος και χαμογελαστός στους περαστικούς που τον μακάριζαν για τον απόγονό του και η μητέρα μου περήφανη από αντανάκλαση, ευτυχισμένη και σημαντική για πρώτη φορά στη ζωή της.

Ήταν το τελευταίο καλοκαίρι στην ελληνική επαρχία. Από τα τέλη Ιουλίου στην Αθήνα, την πόλη που ήξερε να προωθεί τα εξαιρετικά ταλέντα. Και η Αννούλα από τον Ιούνιο στην Ευρώπη, απόσταση που εκείνα τα χρόνια ισοδυναμούσε μ' ένα μικρό θάνατο.

Κλειδώσαμε την εξώπορτα της μικρής μονοκατοικίας ένα ήσυχο πρωινό, περάσαμε το χωματόδρομο και σταθήκαμε στη γωνιά του παραλιακού δρόμου να περιμένουμε το λεωφορείο. Μήτε ένα δάκρυ, μήτε ένας λυγμός δεν ακούστηκε για κείνο το ταπεινό σπίτι που μας φιλοξένησε χρόνια ολόκληρα. Έρημο και τυλιγμένο στη σκόνη του δρόμου έμεινε πίσω μας, μοναδικός φταιχτής για τη φτώχεια του πατέρα, τη ρουτίνα της μάνας και το φευγικό της Αννούλας. Πολυκατοικίες και λεωφόροι μας περίμεναν, η ζωή άνοιγε μπροστά μας μια νέα υπόσχεση και οι ταπεινοί χωματόδρομοι δεν είχαν καμμιά θέση στα νέα μας δρομολόγια.

Ποτέ δεν επέστρεψα. Και εύχομαι ολόψυχα να το έχουν γιρεμίσει. Γιατί τώρα πια, που υποσχέσεις, Αννούλες και λεωφόροι έμειναν μόνο στις ασπρόμαυρες φωτογραφίες, νοιώθω πόνο φριχτό στην ανάμνησή και την εγκατάλειψή του. Σαν ένα αγαπημένο πρόσωπο που έφυγε από τη ζωή, χωρίς να μάθει ποτέ πόσο τα' αγάπησα και πόσες στιγμές μοναδικές άφησα στην αγκαλιά του.

Χρόνια μετά, σε μια από τις πολλές μετακομίσεις, ανακάλυψα δυο αράδες αφιερωμένες σ' εκείνη την αγκαλιά, τόσο στεγνές, που τις έσεισα αμέσως.

*Στις σκιές το μόνο μου φως,
Στη ρουτίνα η μόνη μου ελπίδα.
Βλέπω πολύχρωμα όνειρα και ξυπνώ
Σε τοίχους βαμμένους στην όχρα.
Τώρα πια, τίποτα δεν έχει
Τη γέυση που θυμάμαι...*

Μια εποικοδομητική συζήτηση

Αθήνα, Ιανουάριος

Ο διοικητής της ασφάλειας Άρης Μανιάτης, κάθεται στο γραφείο του και απολαμβάνει τον καφέ του. Είναι πρωί, πολύ πρωί ακόμη και για τις δικές του συνήθειες. Κοιτάζει βαριεστημένα τους φακέλους επάνω στο γραφείο του. Στους διαδρόμους ακούγεται η φασαρία από τις πρώτες μεταγωγές. Χρόνια τώρα ασχολείται με πράγματα ανόητα με ευσυνειδησία υποδειγματική. Νοιώθει κουρασμένος και ονειρεύεται τη σύνταξή του. Σε δυο χρόνια θέλει να τα' αφήσει όλα αυτά και να γυρίσει στο χωριό του. Ίσως ασχοληθεί με τον κήπο του, τα κουτσομπολιά του καφεναείου, ίσως γράψει και κανένα βιβλίο, κι αν δεν είδαν τα μάτια του τόσα χρόνια... Βαρέθηκε τον συγχρωτισμό με άτομα χαμηλής νοημοσύνης και να υπακούει στις διαταγές μιας ανόητης πολιτικής ηγεσίας. Ούτε που κατάλαβε πως πέρασαν τα χρόνια...

Τελειώνει τον καφέ του, όταν του αναγγέλλουν την επίσκεψη του δημοσιογράφου της «Καθημερινής» Νίκου Λαμπρόπουλου. Παραξενεύεται για τον τόσο πρωινό αιφνιδιασμό. Τακτοποιεί μηχανικά τα χαρτιά στο γραφείο του και σηκώνεται να υποδεχθεί τον απρόσκλητο επισκέπτη.

Χαιρετιούνται με χειραψία τυπική. Ο Μανιάτης παραγγέλνει καφέδες και προσφέρει τσιγάρο. Διαβάζει τη στήλη του Λαμπρόπουλου κάθε πρωί και προσπαθεί να κατανοήσει το νόημα αυτής της επίσκεψης. Ο Λαμπρόπουλος, από την άλλη, ξέρει για τον μονοκόμματο αστυνομικό αριετά, γνωρίζει τις επιτυχίες του και εκτιμά την ακεραιότητα του χαρακτήρα του. Ξέρει ότι διαφωνούν σε πολλά, όμως δεν ήρθε σήμερα εδώ για να ανταλλάξουν πολιτικές απόψεις.

Αναμετρώνται, μιλώντας για πράγματα τυπικά και ανώδυνα. Όταν φθάνουν οι καφέδες και ανάβουν δεύτερο τσιγάρο, ο Μανιάτης μπαίνει στο προκείμενο και ρωτά ευγενικά πως μπορεί να βοηθήσει.

Ο Λαμπρόπουλος έχει από νωρίς αποφασίσει να μην κρύψει τίποτα. Διηγείται όλη την ιστορία και αποφεύγει όσο μπορεί τις προσωπικές εκτιμήσεις. Φυσικά σκαρφίζεται ένα παραμύθι για την εισβολή του Ρεντζή στο σπίτι του αυτόχειρα. Στο τέλος παραδίδει στον Μανιάτη δακτυλογραφημένο αντίγραφο του ημερολογίου.

Είναι η αίσθηση του Λαμπρόπουλου ή πράγματι ο Μανιάτης έχει αμηχανία, έναν μικρό εκνευρισμό; Μεσολαβεί μια ολιγόλεπτη άβολη σιωπή, όσο ο διοικητής ξεφυλλίζει το ημερολόγιο με χλιαρό ενδιαφέρον.

«Κύριε Λαμπρόπουλε», αρχίζει πρώτος ο αστυνομικός με τρόπο λακωνικό, γνωρίζουμε την ταυτότητα του αυτόχειρος από την πρώτη στιγμή, αλλά μεταξύ μας, δεν είναι η στιγμή που θα επιθυμούσαμε να δημοσιοποιηθεί. Φυσικά όταν λέγω ταυτότητα, δεν αναφέρομαι στα ατομικά στοιχεία, αυτά έτσι ή αλλιώς αναγράφονται και στο ημερολόγιο...είναι κάποιες καταστάσεις ξεύρετε που η αστυνομία έχει ένα τρόπο λίγο πλάγιο να τις ερευνά...τώρα...συγχωρήστε μου τη βιασύνη στη συζήτηση, έχετε το ημερολόγιο, ονόματα και διευθύνσεις...ασφαλώς η ομάδα σας τη στιγμή αυτή προσπαθεί να εύρει μιαν άκρη...κι έχετε ανθρώπους πράγματι ικανούς...έχετε λοιπόν τον τρόπο σας...μπορώ να ρωτήσω τι ακριβώς θέλετε από μένα;».

Ο Λαμπρόπουλος περιμένει την ερώτηση και απαντά μετά από ένα θεατρικό συλλογισμό δευτερολέπτων.

«Το ημερολόγιο, όπως ασφαλώς θα διαπιστώσετε και μόνος σας, δεν είναι παρά μία εξομολόγηση περισσότερο συναισθημάτων, παρά γεγονότων και στοιχείων. Αυτό περισσότερο συσκοτίζει παρά αποκαλύπτει τα πραγματικά περιστατικά και, επιτρέψτε μου να πω, δίδει στη ζωή του αποθανόντος ένα κάποιο μυστήριο. Θα παρατηρήσετε ότι η γραφή προδίδει άνθρωπο μορφωμένο, με καλλιέργεια ιδιαίτερη. Στην εποχή μας τέτοιοι άνθρωποι δεν χάνονται, θέλω να πω, δεν αποφασίζουν στα καλά καθούμενα να πηδήξουν από ένα μπαλκόνι χωρία κάποιο ισχυρό κίνητρο, μια έντονη πίεση, ένα τραγικό συνδυασμό αδιέξοδων καταστάσεων...».

Η λέξη «πίεση» βγαίνει από τα χείλη του ιδιαίτερα τονισμένη κι αυτό δεν ξεφεύγει από την αντίληψη του έμπειρου Μανιάτη. Κοιτάζει τον δημοσιογράφο διαπεραστικά, προσπαθεί να καταλάβει τα πραγματικά του κίνητρα. Μιλά αργά, διστακτικά.

«Υπονοείτε ότι η αυτοκτονία μπορεί να ήταν...πώς να το πω...υποβοηθούμενη;»

«Ω!, όχι, τίποτα τέτοιο...πρέπει να σας πω ότι η αστυνομική πλευρά της υπόθεσης λίγο μ' ενδιαφέρει...αυτό που θέλω από σας είναι στοιχεία, διευθύνσεις, πρόσωπα του κύκλου του, συγγενείς, φίλους, καταστάσεις στις οποίες ήταν μπλεγμένος...τέλος πάντων οποιοδήποτε στοιχείο μπορεί να με βοηθήσει να καταλάβω καλύτερα και να συμπληρώσω το ημερολόγιό του, καθώς όπως θα δείτε υπάρχουν σελίδες που λείπουν ή είναι κακογραμμένες...».

Δεν είναι απόλυτα έντιμος προς τον συνομιλητή του ο Λαμπρόπουλος. Κρύβει τις ιδιοτελείς του προθέσεις και το μεγάλο προσωπικό του ενδιαφέρον, αφήνει να εννοηθεί πως ενεργεί για έρευνα δημοσιογραφική μιας έγκυρης εφημερίδας.

«Με λίγα λόγια», (ο Μανιάτης χαμογελά μειλίχια), «θέλετε να σας παραδώσω αντίγραφο του φακέλου του, που όπως ξέρετε», (τώρα κοιτάζει επίμονα τον απέναντι φοριαμό), «είναι απόρρητος...».

Ο Λαμπρόπουλος χαμογελά συγκαταβατικά. Δεν απαντά. Χαμηλώνει το βλέμμα και κάμει πως τινάζει μια ανύπαρκτη σκόνη από το παντελόνι του. Ο αστυνομικός συνεχίζει να κοιτά το φοριαμό επίμονα, σαν να περιμένει ουρανοκατέβατη βοήθεια. Είναι μια στιγμή αμήχανη, που ο Λαμπρόπουλος πιστεύει πως λειτουργεί επιζήμια για το αίτημά του. Όμως ο Μανιάτης είναι γρήγορος στις αποφάσεις κι έχει μάθει να βρίσκει λύσεις άμεσες. Γέρνει μπροστά και μιλά χαμηλόφωνα.

«Είμαι πολυάσχολος άνθρωπος, κύριε Λαμπρόπουλε. Σε δέκα λεπτά πρέπει να φύγω για μια ανάκριση. Ο φάκελος του Βαλέτα, τελείως τυχαία, βρίσκεται εδώ, στο γραφείο μου. Ίσως θα μπορούσα να σας αφήσω να κρατήσετε κάποιες σημειώσεις...θα λείψω περίπου μισή ώρα. Δεν είναι πολύς χρόνος, όμως μη περιμένετε να βρείτε τίποτε διαφωτιστικό εκεί μέσα. Κάντε τη δουλειά σας κι εγώ θα κάμω τη δική μου...αλλά σημειώστε δυο πράγματα...αυτή η συζήτηση δεν έγινε ποτέ κι επιπλέον, η εφημερίδα σας μου χρωστά χάρη...να το θυμάστε αυτό».

Προφέρει τα τελευταία λόγια την ώρα που ξεκλειδώνει τον φοριαμό. Τραβά ένα φάκελο και τον αφήνει στο γραφείο του. Είναι έτοιμος να αποχαιρετήσει τον συνομιλητή του. Όμως ο Λαμπρόπουλος είναι αποφασισμένος να προκαλέσει την τύχη του ως το τέλος. Ξεύρει ότι αυτή μπορεί να είναι η τελευταία του ευκαιρία να μάθει κάτι σημαντικό.

«Κύριε διοικητά, καταλαβαίνω ότι για κάποιο λόγο έχετε αρκετά σημαντική γνώση των δραστηριοτήτων του Βαλέτα. Είστε ο πρώτος άνθρωπος που μιλάω μαζί του γι αυτό το θέμα και θα ήθελα...πώς να το πω...την προσωπική σας γνώμη, όχι του αστυνομικού, αλλά του ανθρώπου του κόσμου που τα μάτια του έχουν δει πολλά...».

«Ολοκληρωμένη γνώμη δεν έχω», απαντά λίγο στενάχωρα ο Μανιάτης. «Όυτε που έτυχε να μιλήσω ποτέ μαζί του, μήτε φυσικά οι ενέργειές του ήσαν κολάσιμες ποινικά για να με υποχρεώσουν σε κάτι τέτοιο...όμως ο Βαλέτας, (δεν ξέρω ειλικρινά, πώς να σας το εκφράσω καλύτερα), ήταν άνθρωπος λίγο ενοχλητικός, κάπως εννευριστικός για το περιβάλλον του. Θα σας έλεγα πως είχε μια αδυναμία προσαρμογής, μια τάση φυγής, υποκινούμενη από εγωισμό και αλαζονεία. Το περίεργο είναι πως όπου κι αν εργάστηκε, αποδείχθηκε ιδιαίτερα ικανός, σε κάποιες μάλιστα περιπτώσεις περισσότερο ικανός απ' όσο θα έπρεπε, αν καταλαβαίνετε τι θέλω να πω...όμως κάτι σκοτεινό, κάτι πέρα από τις δυνάμεις του τον οδηγούσε πάντα στη σύγκρουση. Κάποια εποχή μιλούσα συχνά μ' ένα παλιό του φίλο κι εκείνος, αν θυμάμαι καλά, τον είχε περιγράψει με μια φράση: ο Βαλέτας έχει τόσο σκοτάδι μέσα του, που κανένα φως, όσο λαμπρό κι αν είναι, δεν μπορεί να διαλύσει. Κι εκεί νομίζω πως ήταν το πρόβλημα. Ο Βαλέτας ήταν από τους ανθρώπους που το σύστημα δεν μπορεί να αφομοιώσει γιατί παραβιάζονται τα όρια και οι αντοχές του. Ένας άνθρωπος, (ο Μανιάτης κομπιάζει στιγμαία), ένας άνθρωπος πάντα έξω από το κάδρο...».

«Περίεργο να το λέτε σεις αυτό, που δουλειά σας είναι να κρατάτε το κάδρο πάντα στη θέση του», παρατηρεί κάπως περιπαικτικά ο Λαμπρόπουλος.

Μετανιώνει που αστείεύθηκε, καθώς ο άλλος γυρνά και τον κοιτά πειραγμένος.

«Κύριε Λαμπρόπουλε», απαντά ξερά ο Μανιάτης την ώρα που ανοίγει την πόρτα του γραφείου του, «γνωρίζετε κανέναν στεριανό που να μην ονειρεύεται θαλασσινά ταξίδια;».

«Μάλιστα, αυτό μούλειπε πρωινιάτικα,», σιέφτεται ο δημοσιογράφος όταν μένει μόνος, «ένας μπάτσος με ποιητική φλέβα.»

Παίρνει το φάκελο στα χέρια του, όμως πριν τον ανοίξει σηκώνεται όρθιος με μια σκέψη ενοχλητική.

«Διάβολε», αναρωτιέται, «τι εννοούσε όταν έλεγε ότι δεν θέλει να δημοσιοποιηθεί η ταυτότητα του Αλέξανδρου Βαλέτα; Και γιατί ασχολήθηκαν μαζί του, αφού δεν υπήρχαν αξιόποινες πράξεις;».

Αρχίζει να διαβάζει, κακιώνοντας τον εαυτό του που άφησε να του ξεφύγουν αυτές οι σημαντικές λεπτομέρειες.

Απόσπασμα από το ημερολόγιο του Αλέξανδρου Βαλέτα (με προσθήκη από τον Νίκο Λαμπρόπουλο)

Τα χρόνια της επανάστασης

Στην εφηβεία μας ακούμπησε τις προσδοκίες του ολόκληρος ο αιώνας. Γκρέμισε βεβαιότητες και προκαταλήψεις, έβαλε στο εδώλιο την ασφάλεια μιας γενιάς και ζήτησε το μερτικό μιας δημιουργικής σκέψης, μετά από πολλά χρόνια καταστροφής και κατεδάφισης. Έργο βαρύ, που δεν λογαριάζει προσωπικές επιθυμίες και χαρακτήρες ευαίσθητους. Ένας ανεμοστρόβιλος, που πήρε όλη τη σκόνη από πάνω μας και μας άφησε γυμνούς και έκθετους απέναντι σε ανατροπές, που κλεισμένοι σε προστατευμένα δωμάτια, δεν μπορούσαμε να υποψιαστούμε. Ξεχάστηκαν οι γλυκεροί και μακρόσυρτοι έρωτες, ποδοπατήθηκαν οι πατρογονικές προσδοκίες και οι παρθενικές ανησυχίες κλειδώθηκαν στα τρίσβαθα – ο χρόνος ήταν λαίμαργος και απαιτητικός για να περιμένει την φυσιολογική ενηλικίωσή μας.

Ένα μικρό διαμέρισμα του τρίτου ορόφου μας φιλοξένησε τα πρώτα χρόνια στην Αθήνα. Με δωμάτια σιοτεινά και χαμηλοτάβανα, μυρωδιές σκουπιδιών από τον ακάλυπτο κι έναν εκνευριστικό θόρυβο από φρένα, κάθε που το λεωφορείο της γραμμής σταματούσε στη στάση του κεντρικού δρόμου. Τα παράθυρα μικρά και σιδερόφρακτα και μια μόνιμη, πνιγερή σκόνη, από τα κομπρεσέρ του δρόμου, που γκρέμιζαν με μίσος απομεινάκια μιας εφησυχασμένης δεκαετίας – μονοκατοικίες, αυλές, ακάλυπτοι, χωματόδρομοι και παρκάκια, χάθηκαν με θόρυβο κάτω από τα χειροκροτήματα αφηνιασμένων μικροαστών, που ανυπομονούσαν να μοιραστούν τη μυρωδιά της αντιπαροχής. Οι αυλές που δεν προλάβαμε να χαρούμε έγιναν μάντρες με οικοδομικά υλικά και σκουπίδια και οι κήποι που δεν γευτήκαμε αντιπροσωπείες αυτοκινήτων.

Μαζί με την παλιά πόλη, γκρεμίσαμε και τη λιγοστή μνήμη των παιδικών μας χρόνων. Παραμερίστηκαν ωράρια, πειθαρχία, σχολικές βαθμολογίες, καλοσιδερωμένα ρούχα και παιδικά βιβλία. Έντυπα σχεδόν παράνομα γέμισαν τα ράφια μας και ριψοκίνδυνες δραστηριότητες αντικατέστησαν τα λιγοστά παιδικά παιχνίδια. Γεμίσαμε απουσίες και αποβολές από τα σχολεία, που ακόμα προσπαθούσαν να συγκρατήσουν το άρωμα μιας άλλης εποχής. Διαβάσαμε αχόρταγα βιβλία που μέχρι τότε ήσαν κρυμμένα στα σεντούκια,

ξυλοκοπηθήκαμε σε δρόμους και πλατείες, ξοδέψαμε νύχτες ολόκληρες για μια φράση, για μια σκέψη, για μια απόχρωση.

Έτσι πέρασαν τα χρόνια στο γυμνάσιο, με δυο σχολειά να λειτουργούν παράλληλα. Και ήταν το δεύτερο τόσο μεθυστικό που μας αποπλάνησε και μαζς έκανε να ξεχάσουμε και πολυκατοικίες και κομπρεσέρ και σιδερόφρακτα παράθυρα και μας ξόδεψε την εφηβεία σε διαδηλώσεις, παράνομα υπόγεια και ανακριτικά γραφεία.

Παιδιά ακόμα, μα σχεδόν γερασμένα.

Ο Βαλέτας πρωτόρθε σε επαφή με οργανώσεις παράνομες στα δεκαπέντε του. Φανατικός, διαβασμένος, ρήτορας και ασυμβίβαστος – σ' αυτά τα επίθετα καταλήγουν τα σχόλια των συναστροφών του εκείνη την περίοδο. Γρήγορα ξεχώρισε. Εκλέχτηκε σε αξιώματα και ανέβηκε με άλματα την ιεραρχία. Στην ασφάλεια καταχωρήθηκε σαν επικίνδυνος δυο χρόνια αργότερα, όταν ξυλοκόπησε αστυνομικό σε διαδήλωση που περνούσε την Πατησίων. Κατά ένα περίεργο τρόπο, οι επιδόσεις του στο γυμνάσιο δεν επηρεάστηκαν ανάλογα, παρόλο που τον περισσότερο χρόνο του τον περνούσε σε συνελεύσεις και συγκεντρώσεις. Στα δεκαοχτώ του είχε όνομα γνωστό και κύκλο φίλων και οπαδών που τον πίστευαν τυφλά. Άρθρα του δημοσιεύθηκαν με ψευδώνυμο σε εφημερίδες της εποχής και οι πρώτες προτάσεις από άλλους πολιτικούς σχηματισμούς έκαναν την εμφάνισή τους.

Στρατεύθηκε νέος, σχεδόν εθελοντής. Κι όταν επέστρεψε, ύστερα από δυόμιση βάνουσα χρόνια, αναζήτησε στους παλιούς του κύκλους το παλιό του πάθος και τους πιστούς του συναγωνιστές. Όμως βρήκε ανθρώπους ανόρεχτους και πόρτες αφιλόξενες. Καταστάσεις περίεργες, εχθρούς να έχουνε μονιάσει και φίλους που απόφευγαν να μιλήσουν. Αρχικά παραξενεύθηκε, ύστερα θύμωσε. Μάταια έψαξε το όνειρο σε παλιά στέκια και παρέες. Σταμάτησε, σκέφθηκε, μίλησε με κάποιους ανθρώπους σημαντικούς. Χλιαρά ξαναπροσπάθησε. Κι εκεί, κάπου στα εικοσιτρία του χρόνια παραδόθηκε στη μοίρα του, που τώρα πια είχε αλλάξει.

Στο τυφλό του πάθος είχε χάσει πολύτιμα χρόνια. Και μια διάθεση να τιμωρήσει τον εαυτό του για την ευκολοπιστία του φούντωσε μέσα του. Οικονομικά αυτότηρας δεν ήταν ποτέ του. Όμως με τα μέτρα της εποχής και τις τελευταίες του γνωριμίες θα μπορούσε να βρει μια εργασία με κάποιες προοπτικές. Ποτέ δεν θα μάθουμε με σιγουριά τι σκοτεινά συναισθήματα τον κυρίευσαν εκείνες τις μοναχικές μέρες που πέρασε μανταλωμένος στο πατρικό του σπίτι. Και πόσο αβυσσαλέο πρέπει να ήταν το μίσος για τον εαυτό του, έτσι ώστε αυτός ο ασυμβίβαστος και απόλυτος άνθρωπος, επιστρατεύοντας μια παλιά του γνωριμία, να δεχθεί μια εργασία διορθωτή στον εκδοτικό οίκο «Πυρσός»,* αμειβόμενος με πενταροδεκάρες.

«Πυρσός»: ένας από τους μεγαλύτερους εκδοτικούς οίκους έως και τις αρχές της δεκαετίας του εβδομήντα. Εξέδιδε κυρίως έλληνες συγγραφείς, αρχειτή ελληνική γραμματεία, εκπαιδευτικά βιβλία και επιλεγμένη ξένη λογοτεχνία. Το προσωπικό, (μαζί με τα ιδιόκτητα τυπογραφεία), έφτανε τα εκατόν πενήντα άτομα και στεγαζόταν σε ιδιόκτητο κτίριο στη λεωφόρο πανεπιστημίου. Μερικά από τα μεγαλύτερα ονόματα της χώρας, στους χώρους της επιστήμης και των γραμμάτων, είχαν ανοικτή και μόνιμη συνεργασία μαζί του. Στο ισόγειο του κτιρίου στεγαζόταν το ομώνυμο βιβλιοπωλείο, χώρος συγκέντρωσης του προσωπικού, συγγραφέων, πολιτικών, αλλά και άλλων προσωπικοτήτων της εποχής, που πήγαιναν εκεί να ξεφυλλίσουν τις νέες εκδόσεις, να διαβάσουν την εφημερίδα τους και να πιούν το καφεδάκι τους στο μικρό καφεενεδάκι που εξυπηρετούσε αποκλειστικά το βιβλιοπωλείο και το υπόλοιπο μέγαρο.

***Λιγοστές ακόμη σημειώσεις από την απομόνωση του Αλέξανδρου
Βαλέτα
(...και μια τολμηρή υπογράμμιση του Νίκου
Λαμπρόπουλου)***

Των πρώτων ερώτων

Γύρισα στο πατρικό μου σπίτι, έπειτα από δύομιση χρόνια εξορίας και καθημερινών βασανιστηρίων. Τα σκουπίδια από τον ακάλυπτο μυρίζουν πιο έντονα από ποτέ και η φασαρία του δρόμου είναι ώρες που καταντάει ανυπόφορη. Όμως έχω ακόμη απείραχτο το δωμάτιό μου, με το μικρό, σχεδόν παιδικό, γραφείο, τα βιβλία μου κι ένα μικρό παράθυρο που βλέπει στο δρόμο. Εκεί κάθομαι ώρες πολλές και διαβάζω από την αρχή, κυρίως ποίηση και συγγραφείς του μεσοπολέμου. Αποστηθίζω, απαγγέλω, γράφω δικά μου πονήματα. Κάπου κάπου ανεβαίνω στα εξάρχεια να βρω κάποια γνωστή φυσιογνωμία. Όμως τα βλέμματα έχουν πια αλλάξει. Πολλοί έχουν χαθεί χωρίς σημάδια και διευθύνσεις. Και οι περισσότεροι γυροφέρνουν γραφεία και υπουργεία να βολευτούν σε καμιά θεσούλα. Ο καιρός έχει πια καλυτερέψει και τα τραπέζια είναι γεμάτα, όμως τούτη η πλατεία μυρίζει απομόνωση χειρότερη της κάμαρης μου.

Πάθος που εξατμίζεται και σβήνει θάπρεπε να σε σκοτώνει. Γιατί αλλιώς σ' αφήνει ανάπηρο, μισερό, και με μια κακία που ριζώνει βαθιά μέσα σου και δεν φεύγει ποτέ. Και είναι τόσο δυνατό το δηλητήριο για το ακροατήριο που έφυγε και τόσο περίσσιο, που κάθε νέο όνειρο νεκρώνεται πριν γεννηθεί,μπολιάζεται με την αμφιβολία κι έτσι δηλητηριασμένο μένει μονάχο, να περιφέρεται και να θυμάται.

Πιστέψαμε σε χίμαιρες. Και κάμαμε τόση φασαρία, που σηκώθηκε σκόνη πολλή. Φύγαμε το μονοπάτι τόσο γρήγορα, τόσο οργισμένα, που χάσαμε της διαδρομής την ηδονή. Και ούτε σημάδια βάλουμε, έτσι κάπως για την ασφάλειά μας. Πώς να επιστρέψεις τώρα, πώς να πισωγυρίσεις, σ' ένα περίπατο που έκαψες με τόσο πάθος;

Έκατσε η σκόνη απότομα, γιατί άλλοι δεν περπατούν πίσω σου. Κι έτσι, σαν ύστατη παρηγοριά, μακαρίζεις θεό και ανθρώπους, που πρόλαβες των ανεπιλήρωτων ερώτων να ζήσεις την ψευδαίσθηση.

Θυμάμαι βόλτες στη θάλασσα, κάτι σούρουπα σε κενό αέρος, σχεδόν ακίνητα. Μυρωδιές από λιόδεντρα. Στάβλους σσιερούς, περίπου παράνομοις. Τουαλέτες με τη μυρωδιά του πρώτου τσιγάρου. Την Αννούλα που έρχεται, την Αννούλα που φεύγει. Τη δημοσιά, τόσο έρημη και τόσο μυστηριώδη. Το πρώτο βιβλίο και την πρώτη οργή. Την πρώτη διαδήλωση και το μπόι μας που ψήλωσε τόσο απότομα, που μας έφερε ζάλη.

«Καβαλίκεψες νέος, θα πέσεις απότομα...», ήταν η προφητεία της μάνας. Τόλεγε με πόνο.

«Ν' ακολουθείς το δρόμο που φέρνει φαγητό στο σπίτι...», η συμβουλή του πατέρα. Τόλεγε σχεδόν στον εαυτό του.

Πόσο περιεργό άδειος να μένεις, τόσο νέος, τόσο άγουρος!

Πότε πρόλαβες εσύ, παιδί ακόμη, για τόσα να μετανοήσεις;

Πήγαινε συχνά στο σταθμό. Υπάρχουν άνθρωποι που τον θυμούνται ακόμη. Καθόταν εκεί, στο παγκάκι που έβλεπε πάντα στο τελευταίο βαγόνι, συνήθως το βαγόνι των φαντάρων και των τσιγγάνων. Κρατούσε πάντοτε ένα τετράδιο, όμως σπάνια σημείωνε ή διάβαζε κάτι από αυτό. Λίγο πριν φύγει, αγόραζε από το περίπτερο του σταθμού εφημερίδες και τσιγάρα. Και στο σούρουπο εγκατέλειπε το χώρο, αργά, βαριεστημένα, σκεφτικός και γι' αυτό αφηρημένος. «Σαν νάπαιζε ρόλο στο θέατρο, κάθε μέρα, την ίδια ώρα...», θα θυμηθεί αργότερα ένας μάρτυρας αυτών των μοναχικών εμφανίσεων.

Ένα τέτοιο σούρουπο ανηφόρισε για το σπίτι του και μπήκε στο δωμάτιό του μούσκεμα από τη ξαφνική μπόρα. Δεν άλλαξε, ούτε που σκούπισε το κεφάλι του, τόσο που έσταζε από τη βροχή. Μόνο έκατσε στο παράθυρο και κοίταζε ώρα πολλή τους περαστικούς που έτρεχαν να προφυλαχθούν, τσαλαβουτώντας στα λασπόνερα. Κάποτε γύρισε το βλέμμα στα χέρια του, στα δυνατά του πόδια, έφερε το μικρό καθρέφτη μπροστά και κατάλαβε πόσο νέος, πόσο παιδί ακόμα για να κάθεται ακίνητος και αδρανής πίσω από τα κάγκελα του μικρού παραθύρου.

Ανατρίχιασε. Πήγε κι έκλεισε το παράθυρο. Έκαμε να ζαπλώσει μα το μετάνιωσε. Μετά από δισταγμό που κράτησε δευτερόλεπτα, άλλαξε πρόχειρα κι έκλεισε την πόρτα πίσω του. Χώθηκε στα στενά κι έφτασε σχεδόν τρέχοντας σ' ένα αδιέξοδο δρομάκι. Πέρασε μια πόρτα μ' ένα κόκκινο φωτάκι στο γείσο. Το πρόσωπο στο μικρό σαλονάκι τον καλοδέχτηκε. Μήτε που μίλησαν, μήτε που αντάλλαζαν κουβέντα, μέχρι που έφυγε.

Την ώρα που τελείωνε μέσα της μπεροδεύτηκε, δεν ήξερε τι όνομα να φωνάζει για να εκτονωθεί και ο οργανισμός του έμεινε μουγκός, ατελείωτος.

«Σαν τη ζωή μου», σκέφτηκε την ώρα που γύριζε σπίτι του να κοιμηθεί και να ετοιμάσει το μυαλό του για την επόμενη μέρα. «Σαν τη ζωή μου...», επανέλαβε φωναχτά τώρα.

Τότε με στόμφο, θεατρικά, σαν να μοιρολογούσε για τη ζωή κάποιου άλλου.

Πρόωρα άνθισε κι αυτός και πρόωρα εμαράθη...

Αθήνα, Μάρτιος

Ο Λαμπρόπουλος συνεχίζει ανάκατα την έρευνά του. Μελετά τα ονόματα του φακέλου, τις χρονολογίες και τα σκόρπια περιστατικά. Κλείνει ραντεβού εύκολα, η ιδιότητά του ανοίγει αμέσως τις πόρτες. Παίζει με τους συνομιλητές του ένα μικρό παιχνίδι. Δεν αποκαλύπτει πάντοτε τον σκοπό της συνάντησης. Κρατάει για τον εαυτό του, έτσι σαν μικρό δωράκι, την πρώτη αντίδραση, την έκπληξη στο άκουσμα του ονόματος του Βαλέτα. Και κρίνει. Και ταξινομεί. Και γεμίζει σελίδες με σημαντικά και ανούσια, με σκοπό να τα ξεκαθαρίσει μετά.

Ήρθε η άνοιξη νωρίς εφέτος. Κάτι καχεκτικά δεντράκια επέταξαν φύλλα πρόωρα. Ήλιος χλωμός χτυπάει στο δωμάτιό του και τον κλείνει στο γραφείο του, στο πίσω μέρος του σπιτιού του. Όλα του τα έπιπλα κληρονομιά από τη μάνα του. Ένας κομμός σκαλιστός με πόδια λιονταριού, ένας καθρέφτης χαραγμένος από την ταλαιπωρία, (όμως δεν τον νοιάζει, νάρκισσος δεν ήταν ποτέ του), γραφείο σκαλιστό κι αυτό, (μαόνι καθαρό, παραγγελία φυσικά), δυο τραπεζάκια του καφέ σε χρώμα σκούρο, ένας καναπές με ύφασμα σε χρυσαφί

ανταύγειες κι ένα χειροποίητο χαλί μ'εκείνα τα ακαταλαβίστικα σχέδια, που ποτέ δεν κατάλαβε τι συμβολίζουν. Και βιβλία. Πολλά βιβλία, σε τοίχους, σε πατώματα, τραπέζια, καναπέδες, κρεβάτια. Χαρτιά κίτρινα, μουτζουρωμένα και μια ωραία βιτρίνα, (η μόνη δική του αγορά), με μια συλλογή κονδυλοφόρους και μελάνια. Τώρα τελευταία έβαλε και δύο πίνακες στους τοίχους, σε έντονα χτυπητά χρώματα, μοντέρνα παραχώρηση στην κλασική διακόσμηση.

Ήρθε η άνοιξη νωρίς εφέτος. Και νοιώθει τόσο κουρασμένος, που μετά από τόσα χρόνια επήρε άδεια με προσμονή, με αγαλλίαση. Πέρασε πολλά για να φτάσει ως εδώ. Και τον ζηλεύουν πολλοί που παιδί ακόμα, από αριστερή οικογένεια, κατάφερε να χωθεί τόσο βαθιά στο κατεστημένο και να κατακτήσει θέση περίοπτη. Μα οι άλλοι βλέπουν τη βιτρίνα και το αποτέλεσμα. Δεν γνωρίζουν και δε συλλογιόντε τις διαδρομές και τους συμβιβασμούς. Και τον μακιαρίζουν, ανύποπτοι για το πόσο καιιώνει τον εαυτό του, για όλα εκείνα που έδωσε χωρίς πραγματικά να θέλει.

Όπως όλοι οι οδοιπόροι, τούτες τις κακουχίες τις έχει ξεχάσει. Κι έμαθε να βλέπει τη ζωή του με συγκατάβαση, σχεδόν με συμπάθεια. Ξέχασε την πρώτη του νιότη και τους ανεμοστρόβιλους που έκρουβε μέσα του. Τις πρώτες του ανησυχίες και των ερώτων τους πρώτους του καημούς. Τον πατέρα του που πέθανε πάμφτωχος. Το πρώτο τους σπίτι. Μόνο την αποδοχή σκέφτεται και τον σεβασμό των άλλων, έτσι σαν εκδίκηση, τώρα που είναι κι αυτός μέρος του κάρδρου. Μόνο η πέννα του, πότε πότε ξεφεύγει κι αριστερίζει και υπερασπίζεται φτωχούς και αδυνάτους, αδιαιίες και άλλα παρόμοια, μα κι αυτό μάταιο το βλέπει, άσκοπο, περίσσιο αλάτι σε μια σαλάτα που δεν αλλάζει ποτέ γεύση.

Περίεργο που τα σκέφτεται όλα αυτά τούτη τη στιγμή. Μα η μελέτη για τη ζωή του Βαλέτα του θύμισε τις πρώτες γεύσεις και τα πρώτα σιριτήματα. Έβγαλε στην επιφάνεια αναστεναγμούς και μυρωδιές που είχε προ πολλού ξεχάσει. Και τον έκανε να νοιώσει σαν σκανταλιάρικο παιδί, κακόκεφος, γκρινιάρης και απροσδιόριστα ανικανοποίητος.

«Σήμερα τίποτα δεν έχει τη γεύση που θυμάμαι...», αυτός ο στίχος κλωθογυρνάει στο μυαλό του. Και για κάποιον λόγο τον σικοτεινιάζει τόσο, που κλείνει τα πατζούρια να μείνει ο ήλιος χλωμός έξω, μόνος του να μείνει, με τη μυρωδιά από τα παλιοκαιρισμένα έπιπλα και τη σκόνη από την πρώτη του νιότη.

Έτσι κακόκεφος παίρνει το αυτοκίνητο και ξεκινά για το Μαρούσι. Έτοιμος είναι να τα' αφήσει όλα, να παρατήρει την ανόητη έρευνα και να γυρίσει στη ρουτίνα του. Κάμει πως ψευτοπαλεύει με το δίλλημα. Όμως δεν αφήνει το γκάζι στιγμή και γρήγορα φτάνει στο ραντεβού του. Αφήνει το αυτοκίνητο στο δρόμο. Και περνάει την καγκελόπορτα του κήπου, που πάνω σε σκαλιστές πέτρες οδηγεί στην είσοδο της τριόρφωτης μονοκατοικίας.

Η Στέλλα Καραμάνου, (σύζυγος βιομήχανου και σημερινού υφυπουργού), τον υποδέχεται τυπικά και τον οδηγεί στο μικρό γραφείο του ισογείου. Προσφέρει ποτό και όση ώρα το ετοιμάζει, (περίεργο να μην έχει υπηρεσία...), δίνει το χρόνο στον Λαμπρόπουλο να χαλαρώσει και να παρατηρήσει τη διακόσμηση. «Εκλεπτυσμένο γούστο...», σκέπτεται ο δημοσιογράφος, κοιτώντας το μικρό όμορφο secretaire στην αριστερή πλευρά, το μικρό φοριαμό αρχειοθέτησης δίπλα του, τους όμορφους πίνακες και φωτιστικά και τη μικρή, αλλά γεμάτη βιβλιοθήκη στα δεξιά του.

Δείχνει χαλαρή και ξέγνοιαστη όταν κάθεται απέναντί του. Όμως ο δημοσιογράφος είναι έμπειρος και μπορεί να διακρίνει την αδιόρατη νευρικότητα. Μετά από λίγα λεπτά τυπικής φλυαρίας, εκείνη είναι που θίγει πρώτη το θέμα.

«Λοιπόν, πρόκειται για τον Βαλέτα...φυσικά, φυσικά...έμαθα για τον θάνατο του, όπως έμαθα ότι πρόκειται για αυτοκτονία. Οπότε, και να με συγχωρείτε, αλλά δεν καταλαβαίνω το ενδιαφέρον σας...μίλησα η ίδια με τον κύριο Μανιάτη και δεν μου άφησε καμιά αμφιβολία για τα πραγματικά περιστατικά. Αντιλαμβάνεστε επίσης ότι η θέση μου...θέλω να πω...(η νευρικότητα γίνεται εντονότερη), η θέση του συζύγου μου...δεν θα ήταν και τόσο κολακευτικό να βγουν στην επιφάνεια πράγματα...».

Ο Λαμπρόπουλος επεμβαίνει για να πει αυτό που πρέπει.

«Μην ανησυχείτε γι' αυτό κυρία Καραμάνου. Σας διαβεβαιώνω ότι το ενδιαφέρον μου είναι ολωσδιόλου προσωπικό και καμμία πληροφορία δεν πρόκειται να δημοσιοποιηθεί...τουλάχιστον όχι με τρόπο που να θίγει πρόσωπα εμπλεκόμενα. Είναι μια έρευνα...(ο Λαμπρόπουλος κάμει παύση για δευτερόλεπτα, το θέμα είναι λεπτό)...μια έρευνα για να ικανοποιηθεί η προσωπική μου περιέργεια...μια, ας την ονομάσουμε, βιογραφία ενός ανωνύμου...».

«Α έτσι...βιογραφία...βιογραφία ανωνύμου...», επαναλαμβάνει εκείνη μηχανικά.

«Βλέπετε», συνεχίζει ο Λαμπρόπουλος που ανυπομονεί να έρθει στο θέμα, «είναι μια περίοδος της ζωής του Βαλέτα λίγο σκοτεινή, λίγο θολή και η βοήθειά σας ίσως να ξεδιάλυσε ορισμένα περιστατικά...μι έπειτα ο χαρακτήρας του, αυτό είναι που μ' ενδιαφέρει περισσότερο, ήσασταν τόσο νέοι και οι δύο τότε...».

Η έλλειψη τακτ δεν φέρνει καμμία άμεση αντίδραση. Στο δωμάτιο πέφτει ακόμη γλωμός ο ήλιος του Μαρτίου. Οι πίνακες αντιφεγγίζουν χρώματα περιεργα και τα σιούρα έπιπλα δίδουν ατμόσφαιρα απόκοσμη. Σιμώνει σούρουπο. Κανέννας θόρυβος δεν σπάει τη σιωπή που ακολουθεί τα τελευταία λόγια.

«Είδατε πόσο νωρίς ανθίσανε οι αμυγδαλιές εφέτος;»

Μιλάει στον εαυτό της την ώρα που σηκώνεται και σιμώνει στο μεγάλο παράθυρο που βλέπει στον κήπο.

Ο Λαμπρόπουλος σιωπά και βουλιάζει στην πολυθρόνα του. Προσπαθεί σχεδόν να εξαφανιστεί από το οπτικό της πεδίο. Αφήνει το μισοσκοτάδο που έρχεται να κάμει τη δουλειά του.

Εκείνη αρχίζει με φωνή μονότονη, άχρωμη, κοιτώντας πάντοτε τις βιαστικές αμυγδαλιές του κήπου.

«Έτσι ανθίζαν τότε οι άνθρωποι, νωρίς, πρόωρα, με βιάση. Έβρισκες ένα σκοπό, ένα ιδανικό, τις περισσότερες φορές τυχαία, άλλοτε μέσα από επώδυνες εφηβικές αναζητήσεις κι έπαιρνες το δρόμο δίχως να το καλοσκεφτείς. Μέσα σ' ένα τέτοιο ορμητικό ποτάμι, γνώρισα τον Αλέξανδρο. Άγουροι κι οι δυο, εκείνος με μίσος βαθύ πάλευε να σώσει τον εαυτό του. Εγώ πάλευα να σώσω τους άλλους. Διαφορετικά ήσαν τα κίνητρα, μας ένωσε όμως η λάμψη της ουτοπίας, του ιδανικού, ενός κόσμου αλλιώτικου. Δεν μπορείτε να φανταστείτε πόσο μου λείπουν εκείνες οι μέρες, η δύναμή τους, ακόμη και η υπερβολή τους, η αίσθηση ότι αλλάζαμε τα πάντα γύρω μας, η πίστη της σπουδαιότητας και της δικαιοσύνης. Νοιώθαμε όλοι στρατιώτες σ' εκείνη την πορεία, όλοι εκτός από τον Αλέξανδρο. Εκείνος ήρθε από την αρχή ηγέτης, τόσο διάφορος και τόσο υπεροπτικός. Η παρουσία του έδινε χρώμα περισσό στις συναντήσεις μας. Οι τοποθετήσεις του ήταν πάντοτε

άψογες και οι προτάσεις του, καιρία ζυγιασμένες, έδιναν λύση σε ατελείωτες διαφωνίες και πολιτικούς καβγάδες. Καθόταν πάντοτε στην ίδια θέση, άνοιγε ένα μεγάλο σημειωματάριο μπροστά του και για ώρα πολλή σιωπούσε, βέβαιος πως έτσι μεγαλώνει η ανυπομονησία για την παρέμβασή του. Ακόμη και η σιωπή του μας επηρέαζε και συνήθως μας οδηγούσε στα μονοπάτια που εκείνος ήθελε...όμορφος δεν ήταν, κατακτούσε όμως την προσοχή μέσα από εκείνο το δέος που προκαλεί η έμφυτη πνευματική ανωτερότητα. Θα φαντάζεστε βέβαια ότι με όλα αυτά άνοιγε ο δρόμος αυτόματα για μια πορεία λαμπρή. Όμως, πράγμα περιεργό, αντί όλα αυτά να προκαλέσουν το ενδιαφέρον, έφεραν δυσφορία. Αντιπάθεια. Μιαν απέχθεια που προκαλεί πάντοτε το απρόβλεπτο και το ανυπάκουο. Και μια αντιπαλότητα, τόσο εμφανώς αδικαιολόγητη, που τελικά τον οδήγησε στο περιθώριο. Πρόωρα άνθισε κι αυτός και πρόωρα εμαράθη...».

Ανάβουν αυτόματα τα φώτα του κήπου. Κανείς δεν σιέφτεται ν' ανοίξει το φως στο δωμάτιο. Ο θόρυβος της λεωφόρου φτάνει μακρινός απόηχος. Η Καραμάνου συνεχίζει χαμηλόφωνα, σχεδόν ψιθυριστά. Η σιαά της χαλαρώνει λίγο στη μεγάλη μπερζέρα.

«Τον ερωτεύθηκα. Η νιότη αγαπάει τη μελαγχολία, το διάφορο και το πεισιθανάτιο. Τον ερωτεύθηκα ήσυχα, σιωπηλά, με μιαν αίσθηση ματαιότητας και απελπισίας. Αγάπησα κυρίως εκείνα που υποψιαζόμουν ότι μπορούσε να μου δώσει. Ήταν έρωτας ιδανικός, πιότερο πνευματικός παρά σαρκικός, μια έλξη που έχει σε όλους μας το σκοτάδι και το μυστήριο. Δεν είχα γνωρίσει ακόμη την μυρωδιά του, την ανάσα του, το χάδι του. Ονειροπολούσα. Μόνο το βλέμμα του, (ά! Είχε ένα απόκοσμο, σκοτεινό, σχεδόν κακό βλέμμα...) και οι απαλές, σχεδόν υπνωτικές κινήσεις του...

«Ανεκπλήρωτος έρωτας...», διακόπτει ο Λαμπρόπουλος. Μιλά σιγανά, σχεδόν ψιθυριστά.

«Είστε πολύ διακριτικός», απαντά η απέναντι σιαά. «Όχι, δεν υπάρχει τίποτα ανεκπλήρωτο σ' αυτήν την ιστορία. Ο Βαλέτας κατάλαβε φυσικά το ενδιαφέρον μου, (ήταν διαβλεπόμενα οξυδερκής και οσφραϊνόταν αστραπιαία τις αντιδράσεις των άλλων) και απάντησε αργά, με τον τρόπο του. Άφησε να περάσει λίγος καιρός, να μεγαλώσει η φαντασίωση και η προσμονή. Έδειξε αρχικά περιφρόνηση, αδιαφορία. Συνδέθηκε επιπόλαια με κοινές μας γνωστές. Κι όταν έκρινε ότι η απελπισία μου πλησίαζε να γίνει θυμός και άρνηση, άνοιξε τα χαρτιά του. Με πλησίασε και με εκπληκτική ψυχολογική ευστοχία έριξε όσες άμυνες είχαν απομείνει...όμως ήταν αγώνας άνισος. Γι αυτόν ήμουν ένα τρόπαιο, μια επιβεβαίωση του εγωισμού του. Όσο ενδιαφέρον έδειξε στην αρχή να με ακούσει, να με καταλάβει και να με κολακίψει, τόση αδιαφορία και περιφρόνηση μετά την κατάκτηση. Κινητρό του ήταν πάντα η προσμονή, το άγνωστο, η διαδρομή, ο μύθος. Όταν αυτά τα περπατούσε, όταν κουρασμένος πια είχε στα χέρια του αυτό που κυνηγούσε, όλα επέστρεφαν στη ρουτίνα κι έχανε κάθε ενδιαφέρον, κάθε κίνητρο. Ο Βαλέτας, κύριέ μου, δεν ξεχώριζε έρωτες, ιδεολογίες, ιδανικά, ανθρώπους και προβλήματα. Όλα γι' αυτόν ήσαν τα μέσα για την επιβεβαίωση του ταλέντου του. Πιστεύω ότι σε τούτο ήταν γνήσιος: Όταν άρχιζε ένας αγώνας, όταν κάτι του κινούσε το ενδιαφέρον, πάντα πίστευε με αθωότητα και αφέλεια παιδική ότι είχε βρει το σκοπό της ζωής του. Μα, έτσι ανικανοποίητος και ανεργάτιστος που ήταν, έτσι άρρωστος στο κνήγι μιας ευτυχίας που ποτέ δεν μπόρεσε να σχεδιάσει όπως όλοι οι κοινοί θνητοί, μόλις το όνειρο έβγαινε στο δρόμο του με σάρια και οστά το περιφρονούσε, τόδιωχνε, γιατί του φαινόταν λιγιστό, ανάξιο και μίζερο. Και τότε άλλοι δρόμοι και άλλοι αγώνες τον κατακτούσαν, για να παίξει πάλι το έργο από την αρχή, ακούραστα, αγόγγυστα, με την ίδια προσδοκία, με την ίδια ελπίδα...Δεν λυπάμαι για μένα, ούτε για την απογοήτευση από τον πρώτο μου έρωτα. Λυπάμαι...λυπόμουνα τον ίδιο. Δεν είχε δική του ζωή, ζωή του ήταν οι ζωές των άλλων. Ένοιωθε ηδονή μεγάλη όταν κατόρθωνε να επηρεάσει πρόσωπα και πράγματα, να τα βγάλει από την προκαθορισμένη πορεία τους

και να τα αφήσει μόνα τους, απροετοίμαστα και έρμαια σε πελάγη, που δεν φαντάστηκαν ποτέ ότι μπορούν να κολυμπήσουν...οδηγούσε τους ανθρώπους, (δεν ξέρω πώς να το πω καλύτερα...), να κυνηγήσουν το άπιαστο, το απραγματοποίητο, αυτό που ήταν έξω από τη φύση τους ή τον προορισμό τους...μα όταν αυτοί καταλάβαιναν τον δρόμο που είχαν πάρει ήταν αργά, ο Βαλέτας δεν ήταν πια εκεί, γιατί νέες προκλήσεις τον είχαν μαγέψει...».

«Μια θρυαλλίδα», μονολογεί ο Λαμπρόπουλος, «ένας ψυχικός καταλύτης...».

Ένας ανεπαίσθητος θόρυβος διακόπτη ακούγεται και το μικρό portatif του secretaire ανάβει...Ένα ασθενικό, κίτρινο φως, ζωντανεύει τις σκιές στο γραφείο. Η Καραμάνου κλαίει ένα κλάμα βουβό, εσωτερικό, από εκείνο που δάκρυ δεν αφήνει να κυλήσει, μήτε λυγμός ν' ακουστεί. Είναι θρήνος για κάτι που πέθανε δυο φορές κι αφήνει το πρόσωπο ανέκφραστο, μα πρόωρα γερασμένο.

Όταν ο Λαμπρόπουλος βγαίνει στον καθαρό αέρα του κήπου, ανασαίνει βαθιά. Έχει την αίσθηση πως αφήνει πίσω του ένα τάφο.

Ο φρουρός στην είσοδο τον χαιρετά ανέκφραστος. Έχει βλέμμα απλό και κουρασμένο, τόσο απλό που προκαλεί ζήλια.

Καθώς οδηγεί αργά, σχεδόν μηχανικά για το Κολωνάκι, χειρότερα άκειρος από πριν, μια φράση από το ημερολόγιο θυμάται μόνο.

«Δεν μας γερνά ο χρόνος, μα η αδύναμη ψυχή μας...».

Μια δεύτερη γνώμη...

Αθήνα, Μάρτιος

Ο Λαμπρόπουλος μελετά τις σημειώσεις του. Στη σιαά του σπιτιού του, μελετά τα λόγια της Καραμάνου. Η ανάγνωση τον αφήνει ανικανοποίητο. Λίγα γεγονότα, κρίσεις πολλές, έντονος συναισθηματισμός. «Η άποψη μιας ερωτευμένης γυναίκας, γεμάτη από χολικές διαπιστώσεις...», σκέφτεται. Ετοιμάζει καφέ και συγυρίζει πρόχειρα το μικρό του γραφείο. Περιμένει επισκέπτη, με την ελπίδα να συμπληρώσει τα πρώτα κενά. Και όση ώρα αναμένει, γεμίζει το χρόνο του με συλλογισμούς.

Το κουδούνι της διφυλλης εξώθυρας χτυπά την ώρα που μουτζουρώνει λευκά χαρτά. Ο Κωστής Λιάσκος βολεύεται στη δερμάτινη πολυθρόνα του γραφείου. Στο τραπέζι δίπλα του, σεβρίζεται γρήγορα φρέσκος καφές. Αναπολούν τα παλιά χρόνια. Θυμούνται τις πρώτες τάξεις στο γυμνάσιο και τις εφηβικές σκανταλιές τους. Και καθώς είναι φίλοι από παλιά, το κλίμα γίνεται σύντομα χαλαρό και ανάλαφρο. Είναι και οι δυο χορτασμένοι, τα χρόνια της ανασφάλειας έχουν περάσει. Ο ένας επιτυχημένος δημοσιογράφος με σχεδόν καθολική αποδοχή, ο άλλος αναγνωρισμένη πνευματική και πολιτική προσωπικότητα του τόπου. Γελούν και θυμούνται ώρα πολλή.

Όμως έχουν χρόνια να ειδωθούν και κάποτε οι αναμνήσεις τελειώνουν. Και την αρχική ευφορία, διαδέχεται αμηχανία. Μεσολαβούν λεπτά σιωπής κι έπειτα ανούσιες αναφορές στο παρόν. Ο Λαμπρόπουλος κρίνει ότι ήρθε η ώρα να παρουσιάσει το θέμα που τον απασχολεί. Και αναφέρει στον συνομιλητή του το όνομα του Αλέξανδρου Βαλέτα.

Ο Λιάσκος παραξενεύεται, προσπαθεί να θυμηθεί. Ο Λαμπρόπουλος δίδει λεπτομέρειες. Κι επιτέλους κάποια στιγμή ο άλλος τινάζεται ελαφρά.

«Α!, αυτόν τον Βαλέτα...», μουρμουρίζει. Σωπαίνει κοιτώντας επίμονα τα μισόκλειστα πατζούρια. Νοιώθει στενόχωρα και δεν ημπορεί να καταλάβει καλά το ενδιαφέρον του φίλου του. Σκέφτεται αρκετά. Και αρχίζει χαμηλόφωνα.

«Ήμουν νέος τότε, μόλις είχα δώσει το πρώτο μου βιβλίο στον ΄΄Πυρσό». Εκεί εργαζόταν ο Βαλέτας σαν διορθωτής. Επιμελητές τους λέμε σήμερα και ο ρόλος τους στην έκδοση βιβλίων έχει κάπως αποκατασταθεί. Μα τότε οι διορθωτές ήσαν οι τελευταίοι τροχοί της αμάξης, σχεδόν άορατοι, περίπου ανώνυμοι. Γνωριστήκαμε στο καφεενεδάκι του ισογείου. Εκείνος είχε το διάλλειμά του και εγώ προσπαθούσα να συνειδητοποιήσω ότι σε λίγους μήνες θα έβλεπα το πρώτο μου βιβλίο τυπωμένο. Ο Βαλέτας θα έκαμε τις διορθώσεις...».

«Ποιες ήσαν οι πρώτες σου εντυπώσεις;», ρωτά ο Λαμπρόπουλος.

«Φαινομενικά δεν υπήρχε τίποτα περίεργο, τίποτα που να μου κάμει εντύπωση. Ήταν ευγενέστατος, είχε ρίξει ήδη μια ματιά στα χειρόγραφα μου και μοιράστηκε μαζί μου λίγες σκέψεις, θάλεγα μάλιστα ότι η γνώμη του ήταν ιδιαίτερα κολακευτική. Όπως σου είπα, ήμουν ιδιαίτερα ευτυχής και άρα πολύ συγκαταβατικός και θετικός σε ό,τι μου συνέβαινε εκείνη τη μέρα. Όμως...όσο σκεφτόμουν αυτή τη συνάντηση τις επόμενες ημέρες, κάτι με ενοχλούσε, κάτι απροσδιόριστο μου χαλούσε τη διάθεση...και το κατάλαβα αργότερα, όταν συναντηθήκαμε για δεύτερη φορά. Η συμπεριφορά του είχε μια θεατρικότητα, ένα στόμφο στα όρια της έπαρσης, μια περιφρόνηση για κοινωνικούς κώδικες και στενόμυαλες αντιλήψεις...μαζί του δεν μπορούσες να χαλαρώσεις, να διασκεδάσεις σε κοινωνικές συναναστροφές ή να τολμήσεις να πεις μιαν ανοησία...και πίστεψέ με, σου μεταφέρω πλέον μια συνολική αντίληψη και όχι μόνο τη δική μου γνώμη...».

«Με άλλα λόγια, ακοινωνήτος και δηλητηριώδης...».

«Μμμ...μακάρι να ήταν τόσο απλό...όχι, όχι...ο Βαλέτας ήταν, πώς να στο πω, η αδέκαστη φωνή της συνείδησής σου...άλλοτε πάλι η φωνή της κοινής λογικής...μαζί του ένοιωθες πάντοτε ένοχος για κάτι. Κι αυτό για τους περισσότερους ανθρώπους καταντάει λίγο ενοχλητικό. Το περίεργο είναι...».

Ο Λιάσκος σταματά και πίνει μια γουλιά από τον καφέ του. Κοιτάζει τις γύψινες διακοσμήσεις στην οροφή, σαν να περιμένει τη θεία επιφοίτηση. Το βλέμμα του γίνεται αφηρημένο, χαμένο στο παρελθόν.

«Δεν βιαζόμαστε...», φωνάζει σχεδόν ο Λαμπρόπουλος, με τόνο ελαφρά ειρωνικό.

«Πως;!...α! με συγχωρείς...το περίεργο, λοιπόν, είναι ότι...τις περισσότερες φορές είχε απόλυτο δίκιο...».

Ο άλλος τινάζεται ελαφρά στην καρέιλα του. Δεν περιμένει μια τέτοια παραδοχή, από έναν άνθρωπο κάπως συντηρητικό στις απόψεις, όπως ο Λιάσκος.

«Σου φαίνεται παράξενο...αλλά βλέπεις, όλοι έχουμε ένα κάποιο παρελθόν. Οι περισσότεροι μάλιστα ένα παρελθόν γεμάτο από συμβιβασμούς και υποχωρήσεις. Αυτό είναι κάτι που φαίνεται ευκολότερα στα δημόσια πρόσωπα, μα και στον απλό άνθρωπο δεν

είναι δύσκολο να διακρίνεις τέτοιες διαδρομές. Ο Βαλέτας ήξερε να διακρίνει, καθώς ήταν ιδιαίτερα ευφυής και ήξερε που να χτυπήσει. Είχε μοναδικό ταλέντο να σε φέρνει αντιμέτωπο με όσα ήθελες να ξεχάσεις, να σου υπενθυμίζει όσα εγκατέλειψες...και τις περισσότερες φορές έβρισκε το στόχο του...».

«Ε, καλά,» αντιγυρίζει ο Λαμπρόπουλος, «δεν είναι δα και για θάνατο. Τέτοιους αλαζόνες δικαστές έχω γνωρίσει πολλούς...εύκολους στην κριτική, σοβαροφάνεις και με το δάκτυλο πάντα σηκωμένο...».

Ο Λιάσκος χαμογελά θλιμμένα.

«Δεν με κατάλαβες Νίκο...η διαδικασία ήταν πιο αργή, πιο ύπουλη από αυτήν που φαντάζεσαι. Ο Βαλέτας σε πλησίαζε και αρχικά κολάκευε τα ταλέντα σου με τέτοιο τρόπο, που άρχιζες να βλέπεις μέσα σου ικανότητες και δυνάμεις που ποτέ δεν υποψιαζόσουν ότι υπήρχαν. Ήταν ένα τρίτο μάτι, ένας ερασιτέχνης ψυχολόγος που άλλαζε τις προοπτικές σου, τις αντιλήψεις σου, την οπτική σου γωνία. Και τότε, τη στιγμή πια που είχες αρχίσει να θυμάσαι όλα όσα σε συγκίνησαν, σε άλλαξαν και σε καθόρισαν, να βρίσκεις τέλος πάντων ένα άλλο νόημα, έναν άλλο δρόμο από τη ρουτίνα που ζούσες, ερχόταν ήσυχα και σου ψιθύριζε, τόσο σιγά, ώστε να νομίσεις ότι η φωνή ερχόταν από μέσα σου. «Α!, υποκριτή και φαρισαίε! Εσύ με τόσα ταλέντα, με τόσες ικανότητες, με τόσες ανησυχίες και όνειρα, πως ξοδεύτηκες έτσι; Που εγκατέλειψες τα παρθενικά σου ταξίδια; Τι έκαμες α σε θυμούνται; Πως άφησες τη ζωή σου να κυλήσει σε δρόμους αλλότριους; Γύρισε τώρα πίσω και βρε καινούρια ρούχα. Κι αν θέλεις η ζωή σου νόημα να έχει, πάρε δρόμο αντίθετο και δύσβατο...».

«Πολύ ποιητικό...», μουρμουρίζει ο Λαμπρόπουλος.

«Φυσικά δεν ήταν αυτά τα λόγια του, αλλά αυτό είναι το νόημα, κάπως περιληπτικά...Μάλιστα, τις περισσότερες φορές δεν χρειαζόταν καν να στα υπενθυμίσει όλα αυτά, καθώς μέσα από συζητήσεις και εύστοχες παρατηρήσεις, το κοιμισμένο σου υποσυνείδητο έφτανε αβίαστα στα ίδια συμπεράσματα...οι περισσότεροι άνθρωποι ξέρεις, είναι στην πραγματικότητα πολύ ευάλωτοι, ιδιαίτερα στη μέση ηλικία, που δύσκολα αλλάζουν οι καταστάσεις και αρχίζουν οι απολογισμοί. Ένας νεκρός γάμος, μια κακή φήμη από τα δύσκολα χρόνια, μια ρουτίνα επαγγελματική, ένα επαναστατικό παρελθόν...λίγο η πολύ ο καθένας ζει μια ζωή που θέλει ν' αλλάξει. Ξέρεις τώρα, όπως λένε και οι αμερικανοί, το χορτάρι στον κήπο του γείτονα, είναι πάντα πιο πράσινο...».

«Και καλά ρε Κωστή ο Βαλέτας τι κέρδιζε απ' όλα αυτά; Γιατί να ξοδεύει τόση ενέργεια; Που αποσκοπούσε;...δύναμη; εξουσία; Επιρροή;...διάβολε δεν παριστάνεις τον καλό समाρρείτη για το τίποτα...».

«Εδώ είναι το περίεργο, ότι ποτέ δεν αποκόμισε τίποτα αξιόλογο απ' όλα αυτά. Φυσικά κέρδιζε αρχικά τη συμπάθεια κάποιων ισχυρών ανθρώπων, ίσως και κάποια ψυχική εξάρτηση από πιο αδύναμους χαρακτήρες, αλλά ως εκεί. Ποτέ δεν ζήτησε, ποτέ δεν εξαργύρωσε. Καταλήγω να πιστεύω τελικά, ότι ήταν ένα μοναδικό είδος ανθρώπου, ένας, ας πούμε, κοινωνικός ιεραπόστολος. Χαιρόταν να μεταμορφώνει ανθρώπους, να ψηλώνει το ανάστημά τους, να τους βλέπει να βγαίνουν από τη ρουτίνα, να τους στέλνει σε νέα ταξίδια...κάτι σαν πείραμα αντοχής σε συνθήκες εξαιρετικές...ξέρω ότι φαίνεται αφύσικο κι έξω από την ανθρώπινη φύση, αλλά όσο το σκέφτομαι δεν ημπορώ να βρω άλλο κίνητρο και πάντως με βεβαιότητα μπορώ να σου πω, ότι ιδιοτέλεια δεν υπήρξε ποτέ...ίσως μόνο ένας κάποιος σαδισμός την ώρα που παρακολουθούσε την αγωνία ανθρώπων που βρίσκονταν αντιμέτωποι με τα φαντάσματά τους...».

«Περίεργο», μονολογεί ο Λαμπρόπουλος, «πολύ περίεργο...».

Ο Λιάσκος τον κοιτάζει λοξά. Ακόμη προσπαθεί να καταλάβει το σκοπό αυτής της συζήτησης.

«Για σένα», συνεχίζει ο Λαμπρόπουλος, «ο Βαλέτας ήταν ένας σταυροφόρος, ένας ονειροπόλος, αλλά με ιδιαίτερα αναπτυγμένο ταλέντο στην επικοινωνία, ένας ασκητής τελείως ανιδιοτελής, που βάλθηκε ν' αλλάξει τον κόσμο. Σύμφωνα με μίαν άλλη γνώμη, ήταν ένας ανικανοποίητος άνθρωπος, ίσως με σύμπλεγμα κατωτερότητας που πάσχιζε ν' αποδείξει τα ταλέντα του, κατά βάθος ένας μισάνθρωπος που ξεγύμνωνε τους ανθρώπους και τους άφηνε ψυχικά ταλαιπωρημένους να προσπαθούν το απραγματοποίητο... όμως και οι δύο απόψεις συμφωνούν σ' ένα σημείο. Ο Βαλέτας είχε μια ξεχωριστή ευφυΐα, ταλέντα ξεχωριστά και αισθητήριο μοναδικό. Και ιδού το ερώτημα: γιατί κάποιος να χρησιμοποιεί παρόμοιες ικανότητες και παιχνίδια με τρίτους και όχι για να αναδείξει τον εαυτό του; Ποιος ξοδεύει τη μοναδικότητά του σε πηγάδια χωρίς πυθμένα; Και ποιος πιστεύει σήμερα ότι οι άνθρωποι μπορούν ν' αλλάξουν, ν' απαρηθθούν τη ράθυμη και υστερόβουλη φύση τους, μόνο και μόνο επειδή κάποιος θα τους περιγράψει όμορφα ένα μελλοντικό παράδεισο; Ναι, είναι περίεργο, πολύ περίεργο...».

Ο Λιάσκος σιωπά. Οι ερωτήσεις είναι ρητορικές, αλλά ούτως ή άλλως δεν έχει να προσθέσει κάτι.

Χάνονται για λίγα λεπτά σε συλλογισμούς. Νοιώθουν πως έχουν αδειάσει από αναμνήσεις, σκέψεις και συναισθήματα. Ο Λιάσκος σηκώνεται αργά. Όμως πριν φύγει κοινοστούεται στη μισάνοιχτη πόρτα και τολμάει μια ερώτηση.

«Με ποιον άλλον μίλησες για τον Βαλέτα;».

Ο Λαμπρόπουλος δε βρίσκει λόγο να κρατήσει μυστικό.

«Με την Καραμάνου. Εχθές στο Μαρούσι...»

Δεν προλαβαίνει να τελειώσει το λόγο του. Ο άλλος ξεσπάει σ' ένα πνιχτό, κοροϊδευτικό γέλιο.

«Την Καραμάνου; Την Καραμάνου σκέφτηκες να ρωτήσεις για τον Βαλέτα; Μα την πίστη μου, αυτό είναι αστείο, πολύ αστείο...».

«Γιατί ρε Κωστή;», εκνευρίζεται ο άλλος, «που το βρίσκεις το αστείο;»

Ο Λιάσκος σοβαρεύεται για δευτερόλεπτα και κοιτάζει επίμονα το φίλο του.

«Είναι σαν να ρωτάς τον έπιπτο άγγελο, για τον θεό που τον εξόρισε από τον παράδεισο».

Φεύγει γρήγορα, γελώντας ακόμα, από το μικρό γραφείο κι αφήνει τον Λαμπρόπουλο απορημένο για τον νέο γρίφο που τούδωσε να λύσει.

***Απόσπασμα από το ημερολόγιο του Αλέξανδρου Βαλέτα
(με ύστερη προσθήκη από τον ίδιο)***

Και τότε, επιτέλους, θάρθει αυτή η Άνοιξις...

Γοητεύομαι από τις αρρωστημένες καταστάσεις. Από κρυμμένα μυστικά κι απωθημένα. Από ψυχικές εντάσεις αποκαλυπτικές και πάθη αβυσσαλέα. Από ανώμαλες, (ή μήπως να πω μη ομαλές;), συμπεριφορές. Σιχαίνουμαι τους ανθρώπους της βεβαιότητας και της ασφάλειας. Μονότονοι και προβλέψιμοι, άλλο δεν κάμουν να σου θυμίζουν το θλιβερό τέλος. Πράγμα περιεργό, κάποτε ο καθένας είχε μια ενδιαφέρουσα ιστορία ν' αφηγηθεί. Τώρα κρύβονται όλοι πίσω από τα ίδια χρώματα. Τέλειωσαν άραγε οι ιστορίες ή τα χρώματα ξεθώριασαν;

Πήρα τον δρόμο του φαγητού. Εδώ και τρία χρόνια εργάζομαι στον «Πυρσό». Ένα εξαιρετικό ταλέντο, που διορθώνει καθημερινά τόνους από ανοησίες και υποκλίνεται σε μετριότητες. Ακολουθώ με συνέπεια δευτερολέπτου το ωράριο μιας μηχανής. Εγερτήριο, προσέλευσις, εργασία, αναχώρησις. Καφές στην πλατεία ανά δύο ημέρες, κάποιες φορές ξεκλέβω παλιά βιβλία από το γραφείο για συντροφιιά. Και τα βράδια χαζεύω τους περαστικούς ή γράφω στο ημερολόγιο. Η κατάκλισις ακολουθεί. Και η επομένη απαράλλαχτη.

Ξοδεύομαι σε ρυθμούς μετρίους. Απουσιάζει η ιδέα η μεγάλη. Τίποτα δεν ημπορεί να ερεθίσει τη βραδινή κατάκλιση. Ούτε καν ένας απαγορευμένος έρωτας. Ένα όνειρο ενδιαφέρον ή προφητικό.. Έστω ένα πείραμα επιβεβαίωσης. Πνιγηρός ο αέρας της πόλης κι ακόμη πιο σκοτισμένες οι ζωές των άλλων. Οι μέρες περνούν σαν ομοιόμορφα σκαλοπάτια. Πόσο ακίνητο και πόσο θλιβερό είναι αυτό το σκηνικό!

Κάμω απέλπιδες προσπάθειες να δειχθώ κοινωνικός. Εχθές επήγα σε συγκέντρωση πρώην συντρόφων μου. Προσπάθησα να θυμηθώ τα πρότερα χρόνια μαζί τους. Να ξυπνήσω σπίθες νυσταλέες από τα κοινά μας οράματα. Εις μάτην. Σχεδόν όλοι τακτοποιημένοι σε υπουργεία και κομματικά γραφεία. Άλλη έγνοια από τη βολή τους δεν έχουν. Κι αναρωτιέμαι αν είναι οι ίδιοι εκείνοι οι χθεσinoί που εκτόξευαν μίσος και απέχθεια στο σύστημα που σήμερα υπηρετούν. Γρήγορα με απομόνωσαν. Κι αποχώρησα αθόρυβα, στα μέσα της γιορτής, μη και χαλάσω την μεγάλη τους διασκέδαση.

Στην ίδια συγκέντρωση ξαναείδα τη Στέλλα. Στο πλάι ανερχόμενου πολιτικού αστέρα, από εκείνους που η ικανότητα πολιτικής σκέψης προσεγγίζει το μέτριο, με επιείκεια μεγάλη. Με χαιρέτησε χλιαρά, σχεδόν ψυχρά. Και στα μάτια της είδα, ό,τι σιχαίνουμαι περισσότερο στην κρίση των ανθρώπων. Τη λύπηση, τη συγκατάβαση, περίπου τον οίκτο. Λέξη δεν αλλάξαμε για τα παλιά. Και λυπήθηκα τόσο που κάποτε ξεχώρισα μέσα της αισθαντικότητα περισσή. Και ξόδεψα σιέψη και συναίσθημα για ένα πλάσμα ετερόφωτο, περίπου κενό...μόνο την ώρα πούφευγα, είδα τα μάτια της καρφωμένα πάνω μου, ακίνητα, σχεδόν παγωμένα. Και για μια στιγμούλα, (τόσο που θα μπορούσε να ήταν η ιδέα μου...), αντάμωσα μια φλόγα, μιαν υγρασία...

Μία στις τόσες επισκέπτομαι καταγώγια. Έχουν μια υγρασία γνήσια, παλιοκαιρισμένη, ποτισμένη σε τοίχους και ανθρώπους. Έχουν ζωές αποικρυστικές από το τόσο σκοτάδι και ανύπαρκτες από στεγνή απελπισία, Μιλώ πολύ μαζί τους και γράφω τις κουβέντες τους, κυρίως τ' ανεκπλήρωτά τους, σε ιδιαίτερο τετράδιο.

Και ο έρωτας εκεί, είναι σιειρός, αναπάντητος, σχεδόν μοναχικός. Θα ήταν ενδιαφέρουσα λίγη ποίηση αφιερωμένη α' αυτόν τον υπόκοσμο.

Στο γραφείο είναι τον τελευταίο χρόνο που έρχεται και ξανάρχεται μία επίδοξη συγγραφέας. Κουβαλά τα γραπτά της πάντα σε τσάντες περιεργες, ξεφτισμένες από την υπομονή και περιμένει καρτερικά απάντηση για τα προηγούμενα. Πάντα απορρίπτεται. Μ' αυτή επιμένει. Την απόρριψή της τη δέχεται φυσικά, σαν να τη θεωρεί δεδομένη και μοιραία. Και προσπαθεί. Και παλεύει. Στωικά. Με πίστη οσιομάρτυρα. Την τελευταία φορά ανταλλάξαμε τα ονόματά μας. Βγήκαμε βόλτα στο πεδίο του άρεως. Διάβασα λίγα γραπτά της. Και είδα αγωνία γνήσια ποιητική, άνθρωπο με αγωνίες βαθιές, βασανιστικές. Πόσο έχει υποφέρει στη ζωή της δεν μπορείς να καταλάβεις. Όμως μένεις ασάλευτος μπροστά σε τόση επιμονή. Πάνω της προβάλλεται η δική μου τυφλότητα, η πίστη μου στο ασυμβίβαστο. Μαζί της δεν χρειάζεται να υποκρίνεσαι τον ξέγνοιαστο, τον ανέμελο, τον άνθρωπο του κόσμου. Αναρωτιέται πάντα. Απαντήσεις στέρεες δεν δίδει. Και σου αφήνει περιθώρια μεγάλα ν' ακουμπήσεις τη σκέψη σου και τον προβληματισμό σου.

Έχω έναν συνάδελφο, μια χαλαρή γνωριμία, σε άλλον εκδοτικό οίκο πολύ μικρό και σχεδόν χρωκοπημένο. Συνεργάτες είναι ποιητές του περιθωρίου και συγγραφείς αδιάφοροι για τους αναγνώστες τους. Αρχικά όμως σημερινά γνωστά ονόματα οφείλουν τη φήμη τους και την πρώτη τους έκδοση σ' αυτό το εκδοτικό μόρφωμα, αποτέλεσμα της τρέλας ενός περιεργού ανθρώπου. Παρακάλεσα. Και πλήρωσα από το ελάχιστο υστέρημα για τα πρώτα λιγιστά αντίτυπα. Όμως ακόμη κι έτσι το αποτέλεσμα ήταν το ίδιο. Βρεθήκαμε στα παγκάκια του άρεως με το μικρό δέμα στην αγκαλιά μας. Το ανοίξαμε ευλαβικά. Και αντίκρισε επιτέλους το όνομά της τυπωμένο σε σιληρό εξώφυλλο. Χάιδευε το βιβλίο ώρα πολλή. Αχόρταγα ξεφύλλιζε τις σελίδες του. Και πάλι από την αρχή.

Όπως το χάδι από ξένο κι αγαπημένο χέρι είναι το πιο ηδονικό, έτσι και η ξένη συγκίνηση δίδει πάντοτε ικανοποίηση περισσή. Κάτσαμε εκεί, βουβοί κι αγκαλιασμένοι ίσαμε το βράδυ. Εκείνη συνεπαρμένη από το όνειρο που έγινε πραγματικότητα. Κι εγώ ευτυχισμένος που δεν αλλαξοπίστησε, που επέμενε τυφλά και που θα μπορούσε να επιμένει άλλο τόσο, χωρίς ελπίδα, χωρίς ανταπόδοση.

Επήγαμε στο κρεβάτι αβίαστα, φυσικά, σαν το ευτυχισμένο τέλος στις κινηματογραφικές ταινίες. Ήταν ένας έρωτας άγριος, σχεδόν σαδιστικός, έξω από συμβάσεις και γλυκερές εικόνες. Τόνοιωθα, το κατάπινα στο αίμα μου εκείνη τη στιγμή. Ήταν έρωτας αποχαιρετιστήριος στο όνειρο που τέλειωσε, που έφυγε οριστικά, που είχε την ατυχία να πραγματοποιηθεί. Ένας επίλογος. Κι ένα κλάμα για τη στιγμή που χάθηκε για πάντα και, σαν ανάμνηση πια, έχασε όλο το άρωμα της προσμονής της.

Πέρασαν τα χρόνια και όταν πια σπάνια συναντιόμασταν, ξαπλώναμε σ' ένα κρεβάτι για έναν έρωτα τελείως διαφορετικό, έρωτα περίπου ρουτίνας. Πέρασαν τα χρόνια κι εκείνη έγινε διάσημη συγγραφέας με αναγνώριση καθολική. Την παρακολούθησα σε εκδηλώσεις, συνεντεύξεις και παρουσιάσεις.

Μα όσο κι αν προσπάθησα, ποτέ δεν ξαναντίκρισα εκείνο το βλέμμα το υγρό, εκείνο το κλάμα ευτυχίας στο ταλαιπωρημένο παγκάκι του πάρκου. Ποτέ το βλέμμα της δεν είχε γλύνια τόση, όπως τότε, που πρωτόδε τα' όνειρό της τυπωμένο με καλλιγραφικά γράμματα, επάνω σ' ένα ταπεινό εξώφυλλο. Και τα μάτια της, ποτέ

δεν έγιναν τόσο πελώρια και φωτεινά, σαν αντίκρισαν την πρώτη της άνοιξη ανθισμένη.

Μ' αρέσει η δυνατή βροχή που απρόσμενα λυτρώνει. Όμως σαν μυρίσω βρεγμένο χώμα, διπλή είναι η ηδονή. Γιατί κάπου αλλού ξαναγεννιέται η φύση.

Προάγγελος μιας άνοιξης που κοντοζυγώνει...

Μία απρόσμενη αποκάλυψη

Λίγες ημέρες πριν από το Πάσχα...

Ο Λαμπρόπουλος γράφει πυρετικά στο γραφείο του. Αυτός ο συνήθως τακτικός άνθρωπος, βρίσκεται βουτηγμένος σε σωρούς από χειρόγραφα και ιστορικά βιβλία. Τρεις ή τέσσερις φάκελοι με δικά του γραπτά, είναι ανοιγμένοι επάνω στο μικρό έπιπλο. Πλησιάζει η μεγάλη βδομάδα. Φίλοι και γνωστοί ετοιμάζουν ειδηρομές και οι προσκλήσεις είναι αρχειτές. Όμως ο Λαμπρόπουλος έχει προσβληθεί από την ασθένεια των νεοφώτιστων συγγραφέων. Ζει μέσα από το έργο του. Αγωνιά για τους χαρακτήρες. Συμπάσχει στον πόνο τους και σκαλίζει περιέργα την κρυφή ζωή τους. Διαβλέπει την εξέλιξη κι ανυπομονεί για την ολοκλήρωση της. Δεν ευκαιρεί για διασκέδασεις.

Σταματά απότομα και στέκεται αφηρημένος. Είναι αλήθεια πως έχει καιρό να ταξιδέψει. Και τώρα, ένα ταξίδι, (όχι όμως γι αναψυχή), προβάλλει απαραίτητο. Σηκώνει το τηλέφωνο και συνομιλεί με φίλους του στο υπουργείο παιδείας. Ακούει πληροφορίες. Μιλά και με επαρχία. Ανασκαλίζει το υλικό που μάζεψε. Και το αποφασίζει χωρίς δεύτερη σκέψη.

Αναχωρεί για το Νότο το επόμενο πρωινό. Μόνος, με ελάχιστες αποσκευές, διασχίζει όμορφα τοπία που έχει χρόνια ν' αντικρύσει. Περνά μέσα από μικρά χωριά, άλλοτε σε υψόμετρα που κάμουν τα στήθη του να πονούν κι άλλοτε δίπλα σε ερημικές ακρογιαλιές. Κάμει μόνο δυο στάσεις, για καφέ και πρόχειρο φαγητό. Και φτάνει στον προορισμό του λίγο πριν από το σούρουπο της ίδιας ημέρας. Καταλύει σε μικρό πανδοχείο με ιστορία παλιά, λίγο μετά την είσοδο στην κωμόπολη. Και πέφτει για ύπνο νωρίς, ανυπόμονος για την επόμενη μέρα.

Ευπνά νωρίς από θορύβους άγνωστους στην Αθήνα. Οι ήχοι από τη φύση τον γαληνεύουν. Πίνει σιέτο καφέ στην μικρή σάλα. Κοιτάζει για λίγο τα χαρτιά του. Και ξεινά με τα πόδια τον δρόμο της παραλίας.

Φωτογραφίες, κείμενα περιηγητών και αποσπάσματα του ημερολογίου, έχουν σχηματίσει στο μυαλό του εικόνα ειδυλλιακή και απόμακρη. Όμως τα χρόνια περνούν. Από τις μικρές, παραλιακές μονοκατοικίες, ελάχιστες έχουν απομείνει και ο παραλιακός δρόμος είναι γεμάτος από μικρές ταβέρνες, καντίνες και τετραώροφα για ενοικίαση. Είναι νωρίς, μέσα της άνοιξης, όμως δεν δυσκολεύεται να φαντασθεί τη θερινή κοσμοσυρροή.

Το σπίτι που έμενε ο Αλέξανδρος Βαλέτας δεν το βρίσκει πια. Στη θέση του μένει το χορταριασμένο οικόπεδο και δυο λόφοι από οικοδομικά υλικά, παλιοκαιρισμένα. Ο στενός χωματόδρομος μπροστά είναι τώρα άσφαλτος και τη θέα προς τη θάλασσα έχει κλείσει μοντέρνα πολυκατοικία στο γωνιακό οικόπεδο. Μόνο στη γωνιά του παραλιακού δρόμου,

πολύ σιμά στο μοντέρνο κτίσμα, ένα σκουριασμένο στέγαστρο δείχνει τη στάση του λεωφορείου. Πλησιάζει συγκινημένος και κάθεται στο παγκάκι. «Εδώ στάθηκε πριν χρόνια ο Βαλέτας, με όνειρα για μιαν άλλη ζωή...», σκέφτεται. Προσπαθεί να νοιώσει την ένταση της στιγμής. Το ερειπωμένο σπίτι πίσω του. Τη σκόνη του χωματόδρομου. Τον ήχο της θάλασσας. Το συναίσθημα για ένα ταξίδι στο άγνωστο. Τον αποχαιρετισμό στα παιδικά τα χρόνια.

Προσπαθεί, αλλά δεν τα καταφέρνει. Είναι παιδί της πόλης και το πατριό του σπίτι δεν το θυμάται καν, μόνο μια εικόνα με καπνούς και φλόγες και μια παραλία ν' απομακρύνεται την ώρα που το καράβι βάζει με βιάση πλώρη για τον Πειραιά. Είναι μια εικόνα σκληρή, που τον έχει κάμει δογματικό στη σκέψη. Ποτέ δεν θα καταλάβει όσους περνούν με τη θέλησή τους έναν χωματόδρομο κι αφήνουν να παφλάζει πίσω τους μια θάλασσα.

Μια κυρία από το διπλανό μπαλκόνι τον κοιτάζει περιεργα. Σηκώνεται αργά και περνά ξανά δίπλα από το έρημο οικόπεδο. Νοιώθει λύπη πραγματική κι αδιόρατη μελαγχολία. Περπατά αργά τον παλιό χωματόδρομο και στη δεύτερη διασταύρωση βγαίνει μπροστά στο δημοτικό σχολείο.

Διόρωφο. Μικρότερο απ' όσο το είχε φανταστεί. Από τα παράθυρα του ορόφου μπορεί να διακρίνει κοντοκουρεμένα παιδικά κεφάλια. Η πράσινη λαδομπογιά στις πόρτες της εισόδου και στα παράθυρα έχει ξεφτίσει και σιασμένοι σοβάδες χάσκουν στους τοίχους. Η καγκιλόπορτα που οδηγεί στην έρημη αυλή είναι μισάνοιχτη και πρόσφατα βαμμένη. Ακουμπά στο τοιχάκι με τα μαύρα κάγκιλα. Ένας γηραλέος, αδύνατος άντρας έρχεται προς το μέρος του. Τον ρωτά για μια διεύθυνση. Και την ώρα που απομακρύνεται, ο θόρυβος από το κουδούνι του επιστάτη ανακατεύεται με την έξοδο των πρώτων παιδιών στο προαύλιο. Κοντοστέεται, μα δεν γυρίζει να κοιτάξει πίσω του.

Το σπιτάκι που μένει ο συνταξιούχος δάσκαλος Λάμπρος Φωτόπουλος είναι μικρό, παράταιρα ταιριασμένο, ανάμεσα σε δύο νεοκτιστά διόρωφα κτίσματα. Δυο μικρά δωμάτια και μια μικρή βεραντούλα που κοιτάζει σ' ένα μικρό κήπο. Την ώρα που χτυπά το κουδούνι, ο θόρυβος από το σχολείο φτάνει υπόκωφος στ' αυτιά του.

Όση ώρα περιμένει τον καφέ του, ο Λαμπρόπουλος παρατηρεί τον υπέργηρο δάσκαλο. Κοντός και αδύνατος, μικρό μουστάκι και μαλλί άσπρο που αρνείται πεισματικά να εγκαταλείψει τον κάτοχό του. Περπατά αργά, με δυσκολία και τα χέρια του τρέμουν ελαφρά την ώρα που βάζει τον καφέ στη φωτιά. Όμως είναι ντυμένος άψογα, με κοστούμι και γραβάτα. Βιβλία γεμίζουν τους τοίχους και μια γάτα, υπέργηρη κι αυτή, τεμπελιάζει στον σοφά του μικρού διαδρόμου.

«Ό,τι χρειάζεται για να ζήσει κανείς...», σκέφτεται ο Λαμπρόπουλος, με την υποκρισία των αστών που ανά πεντάλεπτο απαρνούνται την πρωτεύουσα.

«Λοιπόν; Τι κάμει ο παλιός μου μαθητής;», ρωτά χαμογελώντας ο Φωτόπουλος.

Ο Λαμπρόπουλος κρύβει την είδηση του θανάτου. Φοβάται την ταραχή του δάσκαλου και δεν θέλει η συζήτηση να ξεστρατίσει σ' άλλα μονοπάτια. Προσπαθεί κι αλλάζει θέμα.

«Έχετε μνήμη εκπληκτική. Να θυμάστε ένα παιδί μετά από τόσα χρόνια... αναρωτιέμαι πάντως... τι το ιδιαίτερο είχε ο Βαλέτας και τον θυμάστε τόσο καλά;».

Ο Φωτόπουλος, όσο αργός είναι στην κίνηση, τόσο γοργός είναι στη σκέψη.

«Εκείνα τα χρόνια ξεύρετε, ήσαν δύσκολα. Ο πόλεμος δεν άφησε καμιά οικογένεια ανεπηρέαστη. Τα περισσότερα παιδιά ήσαν τλαιπωρημένα και ψυχικά τραυματισμένα από εικόνες άγριες, απάνθρωπες. Όμως, όπως και να το κάμουμε, ήσαν παιδιά. Γρήγορα ξέχασαν και γρήγορα εντάχθηκαν σ' ένα περιβάλλον ρουτίνας και πειθαρχίας. Ήμουν χρόνια δάσκαλος στο ίδιο σχολείο, είχα γνωριμία με τις περισσότερες οικογένειες και όπως καταλαβαίνετε προσωπικό ενδιαφέρον για τα παιδιά...».

«Σύμφωνοι, αλλά γιατί τον Βαλέτα;», επανέρχεται κάπως απότομα ο Λαμπρόπουλος.

«Ο Βαλέτας ξεχώριζε. Δεν είχε φίλιες, δεν είχε τη ζωηράδα που έχουν συνήθως τα παιδιά, δεν βιαζόταν καν να βγει στο προαύλιο για να παίξει την ώρα του διαλλείματος. Μπορώ να πω ότι ήταν ιδιαίτερα επιμελής, από τους πρώτους μαθητές και ποτέ δεν είχε δώσει αφορμή για παρατήρηση ή τιμωρία. Όμως, αυτό από μόνο του, ήταν κάτι το ιδιαίτερο, ανα καταλαβαίνετε τι θέλω να πω...κι έπειτα οι απορίες, οι ερωτήσεις του...δεν σας κρύβω ότι πολλές φορές μ' έφεραν σε δύσκολη θέση. Κάτι συνέβαινε μ' αυτό το παιδί, κάτι εσωτερικό και δεν σας κρύβω ότι αρκετές φορές προσπάθησα να μιλήσω μαζί του, να τον καταλάβω...».

«Και λοιπόν;»

«Τίποτα συναρπαστικό, τίποτα που μνα μου δίνει την ευκαιρία να τον πλησιάσω. Μόνο...»

Ο δάσκαλος σιωπά και ψάχνει να βρει τις κατάλληλες λέξεις. Ο Λαμπρόπουλος του έχει πει πως γράφει βιβλίο εποχής για την περιοχή και προσπαθεί να είναι προσεκτικός. Ο θόρυβος από το σχολείο χάνεται. Μεσολαβεί σιωπή για δύο λεπτά.

«Δεν υπάρχει αμφιβολία,» συνεχίζει ο Φωτόπουλος, «ότι το παιδί είχε ταλέντο έμφυτο. Όπως σας είπα, δεν χρειάστηκε ποτέ ν' ασχοληθώ μαζί του για δεύτερη φορά για ζητήματα γνωστικού περιεχομένου. Για εκείνον τα βιβλία ήσαν μια αφορμή για σκέψεις περιεργές κι αλλόκοτες, τουλάχιστον για παιδί της ηλικίας του. Οι εκθέσεις του ήσαν άρτιες, μ' ένα λεξιλόγιο αδικαιολόγητο για τη δική του οικογενειακή κατάσταση. Τα γράμματα του καλλιγραφικά και στοιχισμένα, αυτός που έβγαινε από μια οικογένεια φτωχή και σχεδόν αμόρφωτη...όμως...πώς να το πω καλύτερα, ήταν ένα ταλέντο επίδειξης επιφανειακό, μια παράσταση εντυπωσιασμού. Αυτό το παιδί χρησιμοποιούσε το χάρισμα που είχε από τη φύση, όχι για να εξελιχθεί, όχι για να πετύχει κάτι ανώτερο, αλλά σαν όπλο, σαν ακόντιο για να πληγώνει τους άλλους γύρω του...ένα τάλαντο στην υπηρεσία ενός υπέρμετρου εγωισμού, που κατέστρεφε κάθε δημιουργική ενασχόληση. Ώρες ώρες είχα την εντύπωση, (ίσως είναι λίγο βαρύ αυτό που θα πω), ότι μισούσε τα πάντα γύρω του, το σχολείο, τους δασκάλους, το σπίτι του, τους γονείς του,...αλλά ήταν ένα μίσος, μια αντιπάθεια που γυρνούσε στον ίδιο σαν εσωστρέφεια, σαν μελαγχολία, τον δηλητηρίαζε και γεννούσε νέα χολή...υποθέτω πως εκείνες οι εποχές επέδρασαν με παρόμοιο τρόπο σε κάποια παιδιά...».

«Μα εσείς,» επιμένει ο Λαμπρόπουλος, «τόσα χρόνια δάσκαλος, δεν μπορεί, κάποια εξήγηση θα έχετε, κάποιο γεγονός που λειτούργησε καταλυτικά κι έφερε τέτοια σκοτεινά συναισθήματα σ' ένα παιδί μικρό...».

Ο Φωτόπουλος σγηώνει τους ώμους. Όταν ξαναρχίζει η φωνή του είναι λίγο λαχανιασμένη.

«Αγαπητέ μου κύριε, όλη μου τη ζωή κάμω ένα πράγμα. Διδάσκω και μεγαλώνω παιδιά. Ούτε μια μέρα δεν παρέκλινα από αυτήν την δραστηριότητα. Η εμπειρία μου έχει δείξει ένα πράγμα. Που και που, ευτυχώς όχι συχνά, κάποιο παιδί ξεφεύγει για λόγους ανεξήγητους.

Γενετική ανωμαλία; Ταλέντο παρεξηγημένο και ξένο προς την εποχή του; Λόγοι οικογενειακοί, άγνωστοι σε μας; Είναι πιθανόν. Όμως, όταν αυτό συμβαίνει, λίγα πράγματα μπορούν να γίνουν, Παραμένουμε όλοι θεατές σε μια παράσταση προκαθορισμένη, σε κάτι που μας υπερβαίνει και γι αυτό ανήμποροι παρακολουθούμε την εξέλιξη. Εκείνη την εποχή με προβληματίσε αρκετά η περίπτωση Βαλέτα. Όμως, όπως ήταν φυσικό, τα χρόνια πέρασαν, νέα παιδιά ήρθαν στη θέση των προηγούμενων και όλα πήραν τον δρόμο τους. Πάντα αναρωτιέμαι πάντως τι απέγινε ο μικρός Αλέξανδρος...».

Είναι μια πλάγια ερώτηση. Ο Λαμπρόπουλος κουνιέται ανήσυχα στην καρέκλα του και προσπαθεί και πάλι ν' αλλάξει συζήτηση.

«Προσπαθήσατε ποτέ να συζητήσετε τα ζητήματα αυτά με τους γονείς τους;»

Η απάντηση έρχεται γρήγορα, φυσικά.

«Οι γονείς του...οι γονείς του, αν μπορώ να εκφραστώ μ' αυτόν τον τρόπο, δεν ήσαν και πολύ συνεργάσιμοι. Ήσαν κλεισμένοι σ' έναν δικό τους κόσμο, κάπως απόμακροι. Βέβαια δεν τους αδικώ...Πολλοί γονείς δεν συνέρχονται ποτέ από τον χαμό ενός παιδιού...»

Ο Λαμπρόπουλος μένει κεραινόπληκτος, με το στόμα ανοικτό. Η γάτα περνά από πάνω του, μα εκείνος μήτε που το αντιλαμβάνεται. Όταν ξαναβρίσκει τη λαλιά του, σχεδόν τραυλίζει.

«Χαμό;...είπατε χαμό;»

Η έκπληξή του δεν περνά απαρατήρητη από τον δάσκαλο.

«Μα καλά, δεν το ξέρετε; Ο Αντρέας, ο αδελφός του Αλέξανδρου, σιοτώθηκε από σφαίρα...ο τάφος του νομίζω πως υπάρχει ακόμη...τέτοιου είδους δράματα ήσαν τότε συνήθη, όμως οι γονείς του φάνηκε να μην συνέρχονται ποτέ...ήταν μεγαλύτερος από τον Αλέξανδρο και αν μου επιτρέπεται να το πω, παιδί απόλυτα φυσιολογικό...».

Ο Λαμπρόπουλος τινάζεται πάνω φουρρισμένος.

«Μα καλά κύριέ μου, δεν σκεφτήκατε ποτέ ότι ένα τέτοιο γεγονός, μπορεί να ήταν η αιτία...θέλω να πω, δεν σας πέρασε από το μυαλό ότι στα μάτια ενός παιδιού...»

Κάθεται αποκαμωμένος, ανήμπορος να συνειδητοποιήσει τα νέα που μαθαίνει.

Ο Γέρος τον κοιτάζει έκπληκτος με την αντίδραση του.

«Μας σας είπα τέτοιες καταστάσεις ήσαν τότε συνήθεις...».

Ο Λαμπρόπουλος κάμει ανόρεχτα κάποιες ακόμη άσχετες ερωτήσεις για τη μικρή κωμόπολη και αναφέρει τυχαία δυο τρία ονόματα επιφανών της τέκνων. Μόλις που ακούει τις ιστορίες του δάσκαλου.

Όταν σηκώνεται μετά από ώρα να φύγει είναι ακόμη άκεφος. Δεν ημπορεί να συγχωρήσει την ακαμψία μιας εποχής. Πριν ανοίξει την πόρτα ο άλλος τον προλαβαίνει.

«Να πείτε του Αλέξανδρου πως θα χαρώ πολύ να τον δω. Υποθέτω πως μένει στην Αθήνα τώρα...»

Ο Λαμπρόπουλος κοντοστέκεται. Αποφασίζει σε δευτερόλεπτα.

«Ναι στην Αθήνα. Είναι ανώτερος υπάλληλος, με πολύ καλή θέση...»

«Δεν σας τόπα;», φωνάζει σχεδόν ο γέρος. «Ένα ταλέντο παραξηγημένο στην εποχή του. Α! ναι, να του πείτε νάρθει οπωσδήποτε να με δει...».

«Όπως και νάχει θα ιδωθείτε σύντομα», συλλογίζεται ο Λαμπρόπουλος με μαύρο χαιρέακο χιούμορ.

Πριν γυρίσει στο ξενοδοχείο, βγαίνει περπατώντας από την πόλη και ανεβαίνει τον μικρό λόφο που περνά δίπλα από την μικρή εκκλησία. Στο νεκροταφείο συναντά τον νεωκόρο. Τον ρωτά και συνεννοείται. Γυρίζει λίγο προς τα πίσω. Ο τάφος του Ανδρέα Βαλέτα, στέκεται στο τέλος της πλαγιάς, παραμελημένος και με γράμματα στον σταυρό που πια δεν διακρίνονται. Έχει ησυχία απόλυτη. Κάτω φαίνεται η θάλασσα.

Οι ημερομηνίες στο σταυρό είναι δυσδιάκριτες. Η φράση όμως πάνω στο μάρμαρο, δεν έχει σβήσει ακόμη.

«Εδώ κοιμάται ο πολυαγαπημένος μας Αντρέας, κτυπημένος ένα βράδυ του Γενάρη, από σφαίρα ελληνική».

Ο παπάς που έχει ανέβει τον χωματόδρομο του νεκροταφείου, χρειάζεται να ξεροβήξει δυο φορές για να βγει από το λήθαργο ο Λαμπρόπουλος και ν' αρχίσει το τρισάγιο στη μνήμη του Ανδρέα Βαλέτα.

Απόσπασμα από το ημερολόγιο του Αλέξανδρου Βαλέτα (με ύστερη προσθήκη από τον Νίκο Λαμπρόπουλο)

Και ησυχία θανάτου ορφάνεψε το σπίτι...

Θρηνώ. Κι απαλλαγμένος από τις ατέλειες της φυσικής τους παρουσίας, θυμάμαι τον πόνο της σιωπής τους. Έτσι αθόρυβοι και καρτερικοί που πέρασαν τον κόσμο τούτο. Πως τα κατάφεραν κι έφυγαν σχεδόν μαζί, το ίδιο αθώοι, το ίδιο ανήμποροι, το ίδιο παραιτημένοι;

Περίεργο πως εμίρυνε το σπίτι, οι κάμαρες, η σάλα. Περίεργο πως στο λεπτό επάλωσαν τα σκαλιστά τους έπιπλα, τα ρούχα στα ντουλάπια, τα κρύσταλλα στις βιτρίνες και τα' άχρηστα κουτάκια στα συρτάρια. Πως το σιοτάδι έγινε ανυπόφορο, φοβικό και οι θόρυβοι στη σιάλα απειλή και τρόμος. Πως, άντρας πια, σιάζομαι στην ησυχία και με κοντά παντελονάκια τρέχω να κρυφτώ σαν πέσει το σιοτάδι. Δεν αντέχω το πένθος, τις ενοχές, τη θλίψη. Τις αναμνήσεις, πούναι βουβές, άδειες από χαρά, ανήμπορες να παρηγορήσουν ένα θλιβερό θάνατο με μια ανέμελη ζωή.

Πονά βαθιά μια δυστυχία που πεθαίνει. Κι άλλη παρηγοριά δεν έχει, μόνο κάτι αλλόκοτα όνειρα για μίαν άλλη ζωή, πως επιστρέφουν καθαλάρηδες με πύρινες ρομφαίες και γελώντας δυνατά παίρνουν εκδίκηση φρικτή για ότι τους έκαμε αγέλαστους και δυστυχείς. Κι έτσι

καβάλα, σ' ανεβάζουν στο άλογο, χωρίς πόνο, χωρίς πίκρα για κείνα που ποτέ δεν άκουσαν και ποτέ δεν είδαν από σένα. Και είσαι ευτυχισμένος γιατί ξαναγεννήθηκες και τώρα πια ξέρεις τις να κάμεις και πώς να τους φιλέψεις.

Πεθαίνουμε μόνοι, λέγει συνέχεια ένας συνάδελφος για να με παρηγορήσει. Μα έχει άδικο. Που να χωρέσουν στ' άθλια κιβούρια τόσες φωτογραφίες και τόσες αναμνήσεις; Όχι, δεν πεθαίνουμε μόνοι. Μαζί μας ταξιδεύουν τα μάτια όσων μας είδαν, τα' αυτιά που ρούφηξαν τους ήχους της φωνής μας, τα χέρια που μας αγκάλιασαν και μας έδειραν, οι ζωές που ακούμπησαν πάνω μας, οι καρδιές που μας αγάπησαν.

Εκδίκηση είναι ο θάνατος και σβήνει μνήμες, κλέβει στιγμές και στέλνει στον ουρανό συναίσθημα και πόνο βουβό.

Πονόψυχοι ήσαν οι συνάδελφοι κι έκαμαν έρvano για τις ταφές. Κι ανηφόρισα δυο φορές σ' ένα μήνα το δρόμο του νεκροταφείου και φώναξα δυο φορές «καλό ταξίδι», σε δυο ψυχές που ποτέ δεν είχαν στη ζωή τους ταξιδέψει. Κι ήμασταν πέντε άνθρωποι όλοι κι όλοι, δυο συνάδελφοι, ένας γείτονας και ο «μποέμ Αντρίκος», ακόμη περήφανος, ακόμη με τα σημάδια των ερώτων στο κορμί του, αλλά και τόσο γερασμένος κι άχρωμος, που ένοιωσα πως εκείνα τα χρόνια δεν υπήρξαν ποτέ. Και μόνο στην επιστροφή, (ω! πόσο πονά η πρώτη νύχτα που αφήνεις αγαπημένους να κοιμηθούν σε ξένο μέρος!...), η μυρωδιά από την κολόνα του, ίδια πάντα, ξύπνησε αναμνήσεις τόσο ζωντανές, που μούρθε ζάλη και λύπη διπλή.

Αρνήθηκα να επιστρέψω στ' ορφανό το σπίτι.

Δεν επέστρεψε αμέσως. Κατηφόρισε την Πανεπιστημίου και κατέβηκε σ' ένα από τα αγαπημένα του καταγώγια. Τόχε ανάγκη να βρεθεί σε μέρος με δυστυχία περίσσια, όπου το κλάμα και ο πόνος του θα περνούσαν απαρατήρητα. Και θρήνησε το θάνατο σε μέρη ποταπά, πίνοντας και γελώντας, έτσι να νοιώσει κι αυτός ασήμαντος και να παρηγορηθεί. Κι όπως το περίμενε κανείς δεν τον ρώτησε, κανείς δεν προσπάθησε να τον πλησιάσει. Μόνο σαν σηκώθηκε τρεκλίζοντας να φύγει, ένα χέρι τον χτύπησε στον ώμο και τούσπρωξε με το ζόρι ένα μπουκάλι για το δρόμο.

Έφτασε στο σπίτι αργά, μα δεν έφαζε τα κλειδιά του. Μόνο έκατσε εκεί στην είσοδο, στα μαρμάρινα σκαλοπάτια και σαν αλήτης της νύχτας, ήπια όλο το μπουκάλι, σιγοτραγουδώντας παιδικά τραγουδάκια. Μετά απήγγειλε ποίηση. Κι άρχισε να βρίζει τα μισοκρυμμένα κεφάλια πίσω από τις πόρτες, τη βρωμερή μυρωδιά από τα σκουπίδια και τη θλιβερή εικόνα του ακάλυπτου. Κι αφού έκαμε όσα δεν έκαμε ποτέ στη ζωή του, σηκώθηκε και πλησίασε την εξώπορτα του ορόφου. Σιγά, σαν παράνομος την άνοιξε, βέβαιος πως φαντάσματα θα τον προϋπαντήσουν. Αλλοπαρμένος, σαν σε όνειρο, σύρθηκε στον καναπέ της σάλας. Κι έδωσε μια κλωτσιά στην κουνιστή πολυθρόνα, έτσι να κουνιέται πέρα δώθε ώρα πολλή, αέρινη συντροφιιά όση ώρα ξέσπαγε σε κλάμα δεύτερο, σπαραχτικό. Λίγο σαν ηρέμησε, άπλωσε παλιές φωτογραφίες στο πάτωμα και δεν άφησε χώρο, ούτε μια γωνιά ακάλυπτη. Γιατί ο ίδιος ένοιωθε λαθρεπιβάτης, επισκέπτης περαστικός, κλέφτης που ήθελε να τιμωρηθεί για το μεγάλο του θράσος. Γιατί, (θυμόταν τα ίδια του τα λόγια), αγάπη που δεν ανταποδίδεις δεν έχεις δικαίωμα να την κατοικείς.

Ξημέρωσε. Μα τίποτα δεν άλλαξε στην ψυχή του. Βρήκε ένα παλιό μπουκάλι κονιάκ και το άνοιξε. Παραπάτησε ως το δωμάτιό του. Πήρε χαρτί και μολύβι. Κι έτσι θολωμένος, μέσα σε όνειρα και αναμνήσεις, σκάλισε λίγους στίχους, (αδέξιους, μα τόσο γνήσιους), που σήμερα πια, με δική μου

πρωτοβουλία και με τη άδεια του Ανδρέα Αποστολίδη, είναι χαραγμένοι επάνω στις ταφόπλακες των γονιών του.

Σε σας τις δυο ψυχές, τις πολυαγαπημένες,
Σαν δυο καντήλια σύθαμπα,
Ζωούλες μαραμμένες

Ανήμπορος ποτέ να πω
του σ' αγαπώ τον ήχο,
Απόψε που κοιμήθητε,
Σας γράφω ένα στίχο

Ψυχούλες μου αμάραντες
Που τόσο σας ζηλεύω,
Εκεί που ταξιδέψατε
Ποτέ μη λησμονείτε

Σκιές μου όμορφες κι απλές
Το πόσο σας λατρεύω...

Ο Λαμπρόπουλος δέχεται μια επιστολή

Αθήνα, Πάσχα

Ανόρεχτη μπαίνει η μεγάλη βδομάδα. Ταρραχές πολιτικές συγκλονίζουν την Αθήνα. Στην εφημερίδα επιστρέφει εσπευσμένα ο Λαμπρόπουλος. Ξεχνιέται για λίγο από την έρευνά του. Πυρετικό είναι το κλίμα. Κι επιβάλλει συναντήσεις, τηλεφωνήματα και υπερωρίες.

Αργότερα κάθεται στο γραφείο του σε ολιγόλεπτη ανάπαυση. Σιέφτεται να τηλεφωνήσει στο φίλο του τον Γεωργιάδη για πληροφορίες του παρασκηνίου. Πριν σηκώσει το τηλέφωνο, εισβάλλει στο γραφείο ο Ρεντζής με μια στοιβάζα χαρτιά. Επιστολές, ανακοινώσεις και δελτία τύπου. Στο άλλο χέρι ο μικρός κρατά επιστολή σε σιέλ φάκελο, με χειρόγραφη καλλιγραφική διεύθυνση. Κάμει κωμικές γκριμάτσες και σπάει τη μέση του σαν μπαλλαρίνα, πριν ακουμπήσει το γράμμα στο γραφείο.

«Ορεξη που την έχεις ρε Νικολάκη...», μουρμουρίζει κουρασμένα ο Λαμπρόπουλος.

Μένει μόνος. Πετάει τα άλλα χαρτιά στο πλάι και διαβάζει το όνομα στο γαλάζιο φάκελο. Είναι επιστολή από την ποιήτρια Μαρία Πετροπούλου. Πάνε δυο μέρες που της έχει τηλεφωνήσει για μια συνάντηση. Ανοίγει το φάκελο απορημένος.

«Αγαπητέ μου κύριε Λαμπρόπουλε,

Λυπούμαι βαθύτατα που αναγκάζομαι να επικοινωνήσω μαζί σας έτσι απρόσωπα, ύστερα μάλιστα από το ευγενικό σας αίτημα για μία tet a tet συνάντηση. Παρακαλώ να με συγχωρήσετε. Η κατάσταση της υγείας μου, οι συμβουλές των ιατρών μου, αλλά κυρίως η ψυχική μου κατάσταση με αναγκάζουν να είμαι ελάχιστα κοινωνική και να αποφεύγω να φέρω σε δύσκολη θέση τους φίλους που θέλουν να με επισκεφθούν.

Αγαπητέ μου κύριε, θέλω να πιστέψετε πως είμαι συγκλονισμένη από το θάνατο του Αλέξανδρου Βαλέτα, πρόσωπο για το οποίο και τόσο ενδιαφέρεστε (υποψιάζομαι, όχι μόνο λόγω του επαγγέλματός σας). Σπάνιες ήσαν οι συναντήσεις μας τα τελευταία χρόνια, μα με τον θάνατό του οι αναμνήσεις επέστρεψαν και ξεσήλωσαν μέσα μου συναισθήματα που δύσκολα μπορώ να σας περιγράψω σε μία επιστολή.

Ερευνάτε, αν δεν κάμω λάθος τις συνθήκες του θανάτου του κι έχετε στην κατοχή σας το προσωπικό του ημερολόγιο. Λυπούμαι να σας απογοητεύσω, αλλά πολύ λίγο μπορώ να σας διαφωτίσω σχετικά με τις σκέψεις του και τις ενέργειές του, ιδιαίτερα τα τελευταία χρόνια. Εκείνα που μπορώ να μιλήσω αφορούν στον χαρακτήρα του. Και το απόλυτο πάθος που μπορεί να καταλάβει έναν άνθρωπο, σε βαθμό αυτοκαταστροφικό. Είναι περιττό να υπογραμμίσω το αυτονόητο, πως ελπίζω στην διακριτικότητά σας και πως ό,τι μοιράζομαι μαζί σας, θα παραμείνει εχέμυθα φτιαγμένο έως το θάνατό μου, που κατά πως πάνε τα πράγματα δεν θ' αργήσει και πολύ.

Κάποτε, (πάνε πολλά χρόνια πίσω), είχα τυφλωθεί κι εγώ από ένα πάθος, εκείνο της ποίησης. Τίποτε άλλο δεν υπήρχε στη ζωή μου, τίποτε δεν μ' ενδιέφερε, τίποτε δεν με παρακινούσε. Λειτουργούσα σαν μία μηχανή. Έγραφα ώρες ατελείωτες και παρόλο που οι γνώμες από το περιβάλλον μου ήσαν μάλλον αποκαρδιωτικές, εγώ συνέχιζα με πίστη τυφλή. Ακολουθούσα ένα όνειρο, μία Ιδέα και δεν ήταν λίγες οι φορές που πικραμένη από την άρνηση σκέφθηκα να εγκαταλείψω όχι μόνο το όνειρο, αλλά και τον μάταιο τούτο κόσμο. Ήμουν βλέπετε σχετικά νέα, γεμάτη από ειλικρινή ιδεαλισμό.

Στον «Πυρσό» γνώρισα τον Αλέξανδρο. Και ήταν ο μόνος άνθρωπος, (ω! δεν μπορείτε να φαντασθείτε τι σημαίνει ένα χαμόγελο μέσα σε τόση αδιαφορία...), που ενδιαφέρθηκε, που προσπάθησε και που, όπως κατάλαβα ει των υστέρων, διέκρινε αμέσων την πυρετική κατάσταση που με διαπερνούσε ολόκληρη.

Δεν θα ήθελα να παρεκκλίνετε σε σκέψεις πεζές. Η σχέση μας αρχικά δεν είχε τίποτα το ερωτικό, τουλάχιστον όχι με την έννοια που δίδει στη λέξη ο περισσότερος κόσμος. Ο Αλέξανδρος διέκρινε σε μένα πάθος, ασυμβίβαστη επιμονή και ιδιαίτερο πείσμα. Με άλλα λόγια, βρήκε απέναντί του έναν καθρέφτη, όπου μπορούσε να διακρίνει χαρακτηριστικά δικά του κι έτσι να παρηγορηθεί. Μα ταυτόχρονα είδε μια πρόκληση. Να ικανοποιήσει ένα όνειρο, εκεί που απέτυχε να ζήσει το δικό του, να φτάσει ένα πάθος στο αποκορύφωμά του, εκεί που το δικό του τσαλαβουτούσε μέσα σε καθημερινότητα ρουτίνας και ποταπούς συμβιβασμούς.

Γράφετε στην επιστολή πως δεν τον γνωρίσατε, άρα δύσκολα θα καταλάβετε την επιρροή που ασκούσε πάνω μου. Η ευφράδεια λόγου που είχε αυτός ο άνθρωπος όταν τον συνέπαιρνε κάτι, ήταν απίστευτη. Άκουγες από το στόμα του λόγια και συλλογισμούς, που δύσκολα μπορούσες να διαβάσεις στο καλύτερο λογοτέχνημα. Άφηνε τη δουλειά του, τα γραπτά του, (και πρέπει να σας πω πως έγραφε υπέροχα...), για να είναι μαζί μου και να μην αφήσει λεπτό να σβήσει το πάθος μου και η επιμονή μου για τον τελικό στόχο.

Και στο τέλος, άγνωστο ακόμα σε μένα πως, τα κατάφερε. Έβαλε στο χέρι μου το πρώτο μου βιβλίο τυπωμένο κι έκατσε εκεί μαζί μου, συνεπαρμένος από τη συγκίνησή μου, ταξιδευτής σε ξένο όνειρο, μα το ίδιο ευτυχισμένος, σαν να είχε πραγματοποιηθεί η δική του ύστερη επιθυμία.

Ο Βαλέτας, αγαπητέ μου κύριε, ήταν από τους δυστυχείς αυτού του κόσμου, που γεννήθηκαν ακροατές. Που δεν έχουν ούτε για μια στιγμή την πολυτέλεια να είναι δυστυχείς και εξομολογητικοί, γιατί προορισμός τους είναι η εκτροπή της μοίρας των άλλων. Έχω

γνωρίζει παρόμοιους ανθρώπους. Ποτέ όμως τόσο απόλυτους στο ρόλο τους, ποτέ τόσο τυφλούς στο δικό τους όφελος. Φαντάζομαι πως μόνο στους φανατικούς πρωτοχριστιανούς, μπορεί να αναγνωρίσει κανείς παρόμοια χαρακτηριστικά.

Αναρωτιέστε φαντάζομαι γιατί ένας άνθρωπος με τόσα ταλέντα, (και υποψιάζομαι άλλα τόσα που ποτέ δεν θα γίνουν γνωστά), δεν έκαμε καριέρα, δεν προχώρησε και δεν χρησιμοποίησε τα χαρίσματά του προς ίδιος όφελος...

Ξέρετε, κύριε Λαμπρόπουλε, (και καταλαβαίνω πως ακούγεται ξένο), είναι κάτι σπάνιοι άνθρωποι που την έννοια της προσωπικής τους ευτυχίας δεν μπορούν να την αποσυνδέσουν από ένα όραμα, μιαν ιδέα, μιαν ιδεολογία. Και πάλι, θα σκεφθείτε, πως ακόμη κι αυτό, δεν είναι τόσο σπάνιο. Η διαφορά με τον Βαλέτα ήταν τούτη: Ήθελε το όραμα και την ιδέα αμόλυπτα. Ασυμβίβαστα. Έτσι όπως τα φαντάστηκε και κυρίως, έτσι όπως τα δέχτηκε η ψυχή του στην πρώτη συγκίνηση. Κάτι, που σαν άνθρωπος του κόσμου καλά γνωρίζετε, πως είναι ουτοπικό και μήτε στην ποίηση δεν μπορούμε να βρούμε.

Βρεθήκαμε ερωτικά αριετές φορές. Μα όσο περνούσε ο καιρός, το δικό μου πάθος ξέφτιζε, περνούσε μέσα από στερεότυπα και συμβιβασμούς για να καταλήξει σε όλο εκείνο το τελετουργικό που επιφυλάσσει σήμερα η κοινωνία σε μια αναγνωρισμένη (και όχι αναγκαστικά τόσο σημαντική) ποιήτρια. Και τότε συνέβη το αναμενόμενο. Όσο η δική μου φλόγα έσβηνε, τόσο απομακρυνόταν ο Αλέξανδρος, γιατί πια ρόλο δεν έβρισκε να παίζει, μήτε πρόκληση να απαντήσει. Κι έτσι λυπημένος αποσύρθηκε σιωπηλά, χάθηκε από τη ζωή μου. Μόνο σε κάποιες εκδηλώσεις κοσμικές ή παρουσιάσεις βιβλίων σαν να τον έβλεπα φευγαλέα, μα πάντα ντροπαλά, σχεδόν κρυμμένο, να ελπίζει ακόμα πως θα βρει κάτι από εκείνο που τον συνεπήρε...σαν κατακτήσεις τον Παράδεισο, τι να τον κάμεις τον φύλακα άγγελο;

Είχατε την ευγενική καλοσύνη να επισυνάψετε στην επιστολή σας, ένα μικρό απόσπασμα από το ημερολόγιό του που με αφορούσε. Συγκινήθηκα πολύ, τόσο, που πια, δεν μου είναι επιτρεπτό. Και τώρα που σαν γράφω μπροστά μου βρίσκεται χιλιοδιαβασμένο, μαζί με δεκάδες άλλα σημειώματα και γραπτά του, ελάχιστα ενθύμια από έναν άνθρωπο που καθόρισε τη ζωή μου κι άλλαξε τη μοίρα μου.

Λάθος εποχή γεννήθηκε ο Αλέξανδρος. Κι εσείς που έλαχε να ερευνησετε τη ζωή του, παρακαλώ θερμά να είστε επιεικής μαζί του. Άνθρωποι σαν κι αυτόν δεν κερδίζουν τη συμπάθεια, έτσι όπως στέκονται εκεί ψηλά, πάντα αυστηροί, πάντα κριτές, πάντα απόλυτοι...

Θα πρέπει να σταματήσω. Βραδιάζει και είναι κακή ώρα να συνομιλείς μα φαντάσματα.

Ελπίζω να σας βοήθησα και ζητώ να συγχωρήσετε τη φλυαρία μου.

Πάντοτε στη διάθεσή σας.

Μαρία Πετροπούλου»

Ο Ρεντζής χειρονομεί απελπισμένα στην είσοδο του γραφείου. Κλείνει η πρώτη σελίδα φωνάζει κι ακόμη δεν έχουν τον τίτλο που χρειάζονται. Τα τηλέφωνα κτυπούν και κάτω από το δρόμο έρχεται ο απόηχος των διαδηλώσεων.

Ο Λαμπρόπουλος σηκώνει ανόρεχτα το τηλέφωνο και μιλά με τον Γεωργιάδη. Σημειώνει σε κόλλα χαρτί. Κουνά συγκαταβατικά το κεφάλι σαν να βλέπει για πολλοστή φορά ένα έργο και πετάει την κόλλα στον Ρεντζή. Παραγγέλνει τον τέταρτο καφέ του και γέρνει την πόρτα.

Είναι πολύ αργά όταν αδειάζει ο όροφος. Ο Λαμπρόπουλος έχει αποκοιμηθεί εκεί, με τα πόδια πάνω στο γραφείο και το χέρι σφιγμένο σ' ένα μπλοκ γεμάτο σημειώσεις.

Χαράματα τον ξυπνά ο Ρεντζής. Αφήνει πάνω στο γραφείο του το φρέσκο αντίτυπο. Στη μέση της σελίδας το κύριο άρθρο μιλά για επικείμενες εκλογές.

Εημερώνει η μεγάλη Τετάρτη και το αποκορύφωμα μιας αβέβαιης άνοιξης.

Ο Λαμπρόπουλος χάνεται σε συλλογισμούς...

Αθήνα, Απρίλιος

Είναι σκοτεινή αυτή η Άνοιξη. Βιαστική και πρόωγη, με μια Αθήνα αφύσικα ζεστή, θερμή από αναταραχές και πολιτική αβεβαιότητα. Ο Λαμπρόπουλος, με την ηρεμία ανθρώπου παλαιμάχου σε καταστάσεις έντονες, κρατά το μέτρο. Είναι Δευτέρα και βρίσκεται σπίτι του, στην αγαπημένη γωνιά του γραφείου του. Κάτι απαραίτητα τηλεφωνήματα με φίλους και πολιτικούς, έχουν τελειώσει. Και τώρα ατενίζει αφηρημένα τους περαστικούς από την ψηλή μπαλκονόπορτα.

Είναι σε ηλικία που οι αναμνήσεις περισσεύουν και το μέλλον είναι μικρότερο από το παρελθόν. Κοιτάζει το σπίτι γύρω του και προσπαθεί να φανταστεί την παρουσία γυναίκας. Κλείνει τα μάτια και απλώνει κουρασμένα τα πόδια πάνω στο γραφείο.

Σκέφτεται πως ζει μια πραγματικότητα διπλή. Η πρώτη, η γήινη, είναι η δουλειά του, αυτό που έμαθε να κάμει καλά τόσα χρόνια και του επιτρέπει να απολαμβάνει την αποδοχή και τον σεβασμό. Και η άλλη, αυτή που αποκαλύφθηκε σαν προχώρησε η έρευνά του, είναι μια κατάσταση ονειρική, θολή, σχεδόν παραμυθένια. Και περιέργη... οι χαρακτήρες στην επαφή τους με τον Βαλέτα, γίνονται χάρτινοι, περίπου μαριονέτες, τόσο που παύουν να υπάρχουν και ξαναγεννιούνται με άλλες απόψεις, με άλλες απαιτήσεις, με μίαν άλλη τόλμη... μεταμορφώνονται σε πεταλούδες πολύχρωμες, σε μια τρελή πορεία, μα όπως όλες οι πεταλούδες πεθαίνουν γρήγορα, εκτελώντας μια αποστολή μεγάλη σε χρόνο σύντομο κι έτσι νεκρές στρώνουν το δρόμο για τις επόμενες, που έρχονται το ίδιο βιαστικά να συνεχίσουν... τίποτα δεν αξίζει αν δεν ψηλώσει όσο του πρέπει, (που την άκουσε τελευταία αυτή τη φράση), τίποτα δεν σταματά, προτού αυτοκαταστροφικά φτάσει ως τα τριςβαθα, εκεί που δεν τόλμησε ποτέ να ακουμπήσει...

Λίγοι φαίνεται πως τελικά γλυτώνουν. Μα κι αυτοί, με διπλό βάρος επιβιώνουν και κουβαλούν πια μελαγχολία και θλίψη μόνιμη, διπλά πικραμένοι, γιατί στο δρόμο κατάλαβαν πως την αποστολή τους ήσαν ανήμποροι να τελειώσουν. Και νοσταλγούν μια μάχη που δεν έδωσαν ποτέ.

Γιατί δυσκολεύεται να καταλάβει τον χαρακτήρα του Βαλέτα; Κι ακόμη περισσότερο, τους λόγους που τον ανάγκασαν να αυτοκτονήσει; Πράξεις και λόγια, επιστολές, συνεντεύξεις και στοιχεία από το φάκελο της ασφάλειας, λένε τόσα πολλά και ταυτόχρονα τίποτα. Φευγαλέα συναισθήματα, πάθη ανεπλήρωτα και αγώνες μάταιοι και ημιτελείς. Κομματάκια μικρά και

ασήμαντα, πολλές φορές συγκλονιστικά στην προσωπική τους διάσταση, μα ανήμπορα να ριξουν φως και να αποκαλύψουν τα κίνητρα. Μια ζωή, που ζει μέσα από ζωές άλλων, ένα πάθος ανίκανο να υπάρξει χωρίς ακροατήριο κι ένας έρωτας εγκεφαλικός, από πριν καταδικασμένος.

Σελίδες ολόκληρες έχει γεμίσει κι ακόμη δεν μπορεί να πιστέψει πως χαρακτήρας τέτοιος, τόσο απόλυτος και τόσο άκαμπος, μπορεί να υπήρξε.

Μα μήπως κι αυτός, παιδί ακόμη, δεν ονειρεύτηκε το αδύνατο; Μήπως δεν ερωτεύθηκε έρωτες απραγματοποίητους; Και σαν τον δρόμο του επήρε, ακόμη και σήμερα, μήπως ώρες πολλές δεν σκέφτεται ζωή διαφορετική; Δεν περιγελούσε τον πατέρα του για ένα δρόμο που μόνο πίκρες του φύλαξε; Και τώρα, (τι όμορφα και τακτοποιημένα ένοιωθε λίγο πριν...!), γιατί θυμάται συνέχεια τα ανεκπλήρωτά του;

Ανοίγει τα μάτια και κοιτάζει το σκοτεινιασμένο και ίδιο, εδώ και χρόνια, δωμάτιο. Και είναι σαν να το βλέπει πρώτη του φορά. Ανακατεύει μηχανικά πράγματα πάνω στο γραφείο και τεντώνει τα πόδια του. Τακτοποιημένη είναι η ζωή του και δεν ξεύρει πώς να την ανακατέψει. Και νοιώθει φόβο, γιατί αυτός ποτέ δεν άφησε τον εαυτό του να αμφιβάλλει. Και κυνικός πάντα, (τέτοιο ελάττωμα του άφησαν τα παιδικά του χρόνια...), περιγελά εκείνους που κυνηγάνε χίμαιρες. Χρώματα πολλά δεν άφησε να μούνε στη ζωή του και τώρα, που μόνο συναισθήματα, βγαίνουνε μπροστά του, είναι μπερδεμένος και δεν γνωρίζει με τι γυαλιά να τα αναγνωρίσει.

Σηκώνεται και κλείνει την μπαλκονόπορτα κι ας κάμει ζέστη. Έξω παρέες φωνάζουν και μαλώνουν για πολιτικά. Περιδιαβαίνει το σπίτι, μα είναι αφηρημένος.

Θα την αφήσει την εφημερίδα. Δόξα τω Θεώ, ανάγκη μεγάλη οικονομική δεν έχει. Θ' αλλάξει τη διακόσμηση, ίσως αλλάξει και σπίτι. Θ' αρχίσει να γράφει βιβλία, αυτό ήθελε πάντα. Και θα ψάξει να εύρει πρόσωπα και πράγματα που άφησε πίσω του βιαστικά, στην πρώτη του νύχτη. Νοιώθει πανικό, πως η ζωή του τελειώνει σ' ένα δρόμο που διάλεξαν άλλοι. Και μια γυναίκα...δύσκολο τώρα πια να συμβιβαστεί με άλλον άνθρωπο δίπλα του, μα θα προσπαθήσει...

Κάθεται πάλι στην παλιά καρέκλα που τριζει. Ανασκαλεύει τις σημειώσεις και το υλικό του. Ανοίγει ένα συρτάρι τελευταίο, με πράγματα ξεχασμένα. Τραβάει έξω παλιές ατζέντες και ημερολόγια («περίεργα», σκέφτεται, «κάποτε κρατούσα κι εγώ ημερολόγιο...»).

Δεν το ξεύρει ακόμη, μα θέλει λίγο από το πάθος το απόλυτο, τη ζωή την ασυμβίβαστη κι αυτός να ζήσει.

Έτσι, ευτυχή για τη ζωή που αναάλυψε, τον βρίσκει η νύχτα.

***Απόσπασμα από το ημερολόγιο του Αλέξανδρου Βαλέτα
(με ύστερη προσθήκη από τον Νίκο Λαμπρόπουλο)***

Δρόμους ταπεινούς, λαχτάρησα να περπατήσω...

Θα εγκαταλείψω τον «Πυρσό». Άλλο δεν κάμω από δουλειά χαμάλη. Εργασία σημαντική και κατά βάθος ενδιαφέρουσα, μα πάντα στο παρασκήνιο, πίσω από ανόητους και ημιμαθείς. Τι πλήξη!

Η πολιτική και ο πνευματικός κόσμος με γέμισε απογοήτευση. Και όσο περισσότερο απογοητεύομαι, τόσο θέλω να καταδυθώ σε πράγματα ασήμαντα, ανώνυμος και άγνωστος, να ασχοληθώ με εργασίες ταπεινές, που σκέψη δεν απαιτούν και που ίσως δώσουν επιπρόσθετη χαρά χειρωνακτικής δημιουργίας.

Ζω τη ζωή μου αντίστροφα. Από το σημαντικό στο ασήμαντο, από το ουσιώδες στο επουσιώδες, από την αρχαία τραγωδία στην ελαφριά επιθεώρηση. Μα δεν μπορώ να εξαντλήσω τα περιθώρια και τα όριά τους. Κι έτσι γεύομαι εκείνο που αντιπαθώ, το μη ολοκληρωμένο, το ανερμάτιστο.

Οι άνθρωποι με κουράζουν. Διαλέγουν πάντοτε το εύκολο, το κίβδηλο. Μάταια προσπάθησα να ενταχθώ σε συναθροίσεις, ακόμη και τα λογοτεχνικά καφενεία έχουν μία έπαρση ενοχλητική και μια φαυλότητα αποκρουστική.

Συνδέομαι κατά διαστήματα με γυναίκες, εκεί όπου διακρίνω προοπτικές. Μα κι αυτές οι σχέσεις πάντα γίνονται στενόχωρες. Καθημερινές. Και καταλήγω να ασχολούμαι με ζητήματα κουραστικά κι ανούσια. Τα συμπτώματα μιας τέτοιας πορείας τα διακρίνω σύντομα. Μα έχω ξοδέψει ενέργεια τόση, που δίδω παρατάσεις και αναβολές στο αναπόφευκτο τέλος. Και καταλήγω μονάχος, φθαρμένος και μισερός από την πολλή προσπάθεια.

Σκέφτομαι πράγματα ακραία και τρομάζω. Εχθές φοβήθηκα πως με παρακολουθούν. Την προηγούμενη εβδομάδα, μια παρέα αναιδέστατων νεαρών με κοίταζε επίμονα στο ζαχαροπλαστείο που έπινα τον καφέ μου. Ένας λόγος παραπάνω να χαθώ και ν' ακολουθήσω δρόμους τελείως διαφορετικούς...

Σκέφτομαι συχνά την Αννούλα, σαν λιμάνι έσχατο, σαν τελευταία ελπίδα. Παντρεύτηκε έμαθα. Μα η δική μου αγάπη ξεπερνά συμβατικότητες και κοινωνικούς περιορισμούς.

Συναντώ συχνά στο δρόμο παλιούς γνωστούς. Κι όσο κι αν γνωρίζω τους σιχαμερούς δρόμους που χρησιμοποίησαν, δεν ημπορώ παρά να σκεφθώ πόσο εγώ έμεινα στο περιθώριο.

Ναι. Άλλη λύσις δεν υπάρχει. Θα κάμω εργασίες πολλές και διάφορες αν χρειαστεί. Τα λίγα χρήματα που βρήκα από τον πατέρα μου σώνονται και το παλιό σπίτι θέλει περιποίηση. Δεν καταδέχομαι να αποδεχθώ κι άλλη βοήθεια.

Έχει άραγε κι άλλων ο βίος μελαγχολία τόση;

Ο Αλέξανδρος Βαλέτας έδωσε την παραίτησή του στον «Πυρσό», μετά από τρία χρόνια, τέσσερις μήνες και πέντε ημέρες υπηρεσίας. Η παραίτηση έγινε αναγκαστικά δεκτή, μετά από μία χλιαρή προσπάθεια του προσωπάρχη να τον μεταπείσει. Άλλο δεν άντεχαν κι εκείνοι, την κριτική, την γκρίνια, τα παράπονα και τις επιθέσεις. Φεύγοντας από το μέγαρο, (το ίδιο φτωχός, το ίδιο άσημος, μα χειρότερα μόνος...), άφησε στην είσοδο δυο ογκώδη χειρόγραφα με ψευδώνυμο και την παράκληση να

παραδοθούν στον υπεύθυνο έγκρισης για δημοσίευση. Κανένας δεν τον συνόδευσε στην έξοδο, κανένας δεν του έσφιξε το χέρι. Δυο συνάδελφοι μόνο, οι ελάχιστοι που τον συμπάθησαν στα χρόνια αυτά και περιστασιακά τον βοηθούσαν, του έβαλαν στην τσέπη λίγα χαρτονομίσματα, ενώ εκείνος περήφανος, σχεδόν περιφρονητικός, έκαμε πως δεν κατάλαβε.

Ό,τι ακολούθησε, ήταν χρόνια ταπείνωσης και πρόχειρων, αναρίθμητων εργασιών. Εργάστηκε σε συνεργείο αυτοκινητών, υπάλληλος σε εμπορικό κατάστημα, αποθηκάριος, βοηθός σε ξυλουργείο, εισπράκτορας σε ασφαλιστική εταιρία και σε δεκάδες άλλες παρεμφερείς εργασίες. Πουθενά δεν στέριωσε, πουθενά δεν έφτιαξε δεσμούς και προοπτικές καριέρας. Δούλεψε σκυλίσια, πολλές φορές σε δυο και τρεις εργασίες ταυτόχρονα, μα όσο κι αν προσπάθησε τίποτα δεν άλλαξε, το ίδιο απόλυτος, το ίδιο μισάνθρωπος και περίπου το ίδιο φτωχός.

Μόνο που τώρα πια, μετά από τόσα ανώφελα χρόνια, το σώμα σαν να κώρτωσε λίγο. Και τα πλούσια μαλλιά λιγότεψαν κι έχασαν το νεανικό το χρώμα. Τα ρούχα, (ρούχα παλιοκαιρισμένα και εκτός μόδας), σαν να περίσσεψαν πάνω του. Και το πρόσωπο, (εκείνο το πρόσωπο το τραχύ και το πάντοτε αγέλαστο...), έχασε κάτι από την αγριάδα και το νεανικό του πείσμα.

Έκοψε ως και τις βόλτες στο σταθμό και οι επισκέψεις του στα υπόγεια της Ομόνοιας ήσαν πια σπάνιες. Πότε πότε καμιά γυναίκα περνούσε την πόρτα του σπιτιού του, μα τις περισσότερες φορές καθόταν μόνος, πάντα σ' εκείνο το παράθυρο, πάντα με βιβλία ανοιγμένα και σημειώσεις σκόρπιες.

Έτσι, πιο πολύ σαν όνειρο, σκεφτόταν να φύγει από τη χώρα. Μα τον πρόλαβε δικτατορία στρατιωτική. Και ζωντάνεψε πάλι το πρόσωπο και ξέθαψε εκείνο το πείσμα που είχε ξεχάσει. Και ξαναγεννημένος με χαρά άγρια, βρήκε πεδίο πάθους λαμπρό και ρίχτηκε μέσα του, μ' όλη την απελπισία που δίνει η τελευταία ευκαιρία.

Μύρισε επιτέλους βρεγμένο χώμα κι άνοιξη αναστάσιμη.

Εξελίξεις

Αθήνα, Μάιος

Έφτασε ο Μάιος και κράτησε το πρόωρο θέρος. Η αποχαυνωτική ζέστη δεν μειώνει την πολιτική ένταση. Και καθόλου δεν επηρεάζει την απόφαση του Λαμπρόπουλου, να ζήσει ζωή αλλιώτικη και συγκινήσεις εφηβικές.

Η παραιτήσή του, (αιφνιδιασμός και αφορμή σχολίων για το περιβάλλον του), γεννά αντιδράσεις. Έχει όνομα βαρύ για την εφημερίδα και επιρροή πολύτιμη σε πολιτικούς κύκλους. Η εκδότης προσπαθεί ώρα πολλή να τον αποτρέψει. Καταφέρνει την παραμονή του σε ρόλο ειδικού συμβούλου έκδοσης, θέση σχεδόν αργόμισθη και με ανύπαρχτες υποχρεώσεις παρουσίας στην καθημερινή ρουτίνα. Φίλοι από κυβέρνηση και αντιπολίτευση ρωτούν πιεστικά και υποψιάζονται πολιτικά κίνητρα. Μόνο ο φίλος του ο Γεωργιάδης, μετά από σύντομη συνάντηση, συμφωνεί σιωπηλά μαζί του.

Οι παραιτήσεις καταδικάζουν συνήθως τον αναχωρητή σε λήθη, κατάσταση χειρότερη κι από φυσικό θάνατο. Όμως, σ' αυτή την περίπτωση, πράγμα περίεργο, έχουν αποτέλεσμα αντίθετο. Η φήμη του Λαμπρόπουλου εδραιώνεται και το σιερό του σπίτι, όπου για πρώτη φορά περιφέρει ράθυμα τις σιέψεις του χωρίς ωράριο, μετατρέπεται σε σύμβολο πολιτικής

σοφίας. Η σιωπή του είναι τώρα πολύτιμη και συχνά πιο αποτελεσματική από τα τόσα χρόνια ενεργών παρεμβάσεων. Στην αρχή και ο ίδιος εκπλήσσεται. Μα έπειτα, αυτός ο ακούσιος αντιπερισπασμός, λειτουργεί ευεργετικά. Και τον αφήνει απερίσπαστο ν' ασχοληθεί μ' εκείνα πούχει αποφασίσει.

Επιταχύνει την έρευνα. Χρόνος τώρα υπάρχει άφθονος. Και μετά από μια εβδομάδα αργίας και επιτηδευμένης ζωής συνταξιούχου, επανέρχεται. Πίνει καφέ, πολύ πρωινό στη Βουκουρεστίου. Κι έτσι, χορτασμένος από την παρατήρηση περαστικών που τρέχουν διαδρομές βιαστικές και από την ανάγνωση πρωινών εφημερίδων, κατηγορίζει την Πανεπιστημίου. Στο καφεενεδάκι του «πυρσού» πίνει καφέ δεύτερο. Και λίγο μετά τις έντεκα, αναγγέλλει την επίσκεψή του στον υπεύθυνο του εκδοτικού οίκου, κατά την προσφιλή του συνήθεια απροειδοποίητα και με την κρυφή προσμονή να αιφνιδιάσει.

Ο «Πυρσός» παραμένει επιχείρηση ακμάζουσα και τα βιβλία με σήμα τη μικρή δάδα, πετυχαίνουν πωλήσεις αξιοζήλευτες. Μα από την ώρα που η διεύθυνση άλλαξε χέρια, απουσιάζουν οι ταλαντούχοι συγγραφείς και οι ιδιαίτερες εκδόσεις. Η κλασική σειρά «λογοτεχνίας» βέβαια επανειδίκεται τακτικά και κρατά σταθερές πωλήσεις, όμως από τις νέες εκδόσεις απουσιάζει το πρωτοπόρο πνεύμα και πολύ συχνά συγγραφείς του συρμού, (ανάλαφροι, αβασάνιστοι και για αυτό αμελητέοι...), έχουν την προτεραιότητα για τη νέα διευθυντική ομάδα. Μικρότεροι εκδοτικοί οίκοι, συνηθέστατα ζημιόγιοι, αποτελούν τώρα το καταφύγιο νέων λογοτεχνών, επιστημόνων, αλλά και καταξιωμένων συγγραφέων, που πλέον δεν αναγνωρίζουν στον «Πυρσό» την πνευματική πρωτοπορία της πρώτης τους νιότης.

Ο Λαμπρόπουλος, μετά από δύο διαδοχικές και ολιγόλεπτες συναντήσεις με διευθυντικά στελέχη, ανεβαίνει με το ασανσέρ στον τέταρτο όροφο. Αναζητά την αίθουσα σπάνιων εκδόσεων και τον υπεύθυνό της, (άλλη αργόμισθη θέση κι αυτή...), Αντώνη Καρακάση. Ο ηλικιωμένος πρώην υπάλληλος, είναι σήμερα, σε ηλικία ογδόντα ετών, συνεργάτης επί τιμή, επιμελητής μιας αίθουσας που φιλοξενεί σπάνια αντίτυπα και χειρόγραφα συγγραφέων και μια φορά την εβδομάδα είναι ανοιχτή στο κοινό που θέλει να νοσταλγήσει και να δει από κοντά την γέννηση και την εξέλιξη ενός βιβλίου, μέσα από σημειώσεις και άλλα σπάνια χειρόγραφα του συγγραφέα του. Ο Καρακάσης, χρόνια πριν, ήταν υπεύθυνος νέων εκδόσεων και προϊστάμενος του Βαλέτα, για όσο διάστημα εκείνος εργάστηκε στον «Πυρσό».

Όμως τα χρόνια περνούν και οι μνήμες χάνονται. Ο γέρος δυσκολεύεται να θυμηθεί. Αφήνει τον Λαμπρόπουλο να περιμένει υπομονετικά, όση ώρα εκείνος σκαλίζει τα χαρτιά του. Ειδοποιεί να του φέρουν τους φακέλους μισθοδοσίας. Ανασκαλεύει αναφορές προσωπικού και εκθέσεις επίδοσης προϊσταμένων. Και την ώρα που ο Λαμπρόπουλος, μετά από τέταρτο τσιγάρο είναι έτοιμος να αποκοιμηθεί, μια αναλαμπή φωτίζει τη σβησμένη του μνήμη.

«Α!, βέβαια, βέβαια...φυσικά...Βαλέτας...ο Αλέξανδρος Βαλέτας...μα αν είναι δυνατόν να μην πάρει το μυαλό μου...τώρα θυμούμαι καλά την περίπτωση, απορώ γιατί...μα καλά, τι ενδιαφέρον παρουσιάζει για σας αυτός ο άνθρωπος;».

Ο Λαμπρόπουλος σχεδόν βαριέται ν' απαντήσει. Η υπνωτιστική ατμόσφαιρα στη σάλα και ο ήλιος που τον χτυπά από τα ψηλά παράθυρα, τον έχουν σχεδόν αδρανήσει. Αποφεύγει να διηγηθεί το μακρύ ιστορικό, παρκακάμπτει την ερώτηση. Γνωρίζει ότι για τους ηλικιωμένους και τα παιδιά, το ενδιαφέρον γρήγορα μετατοπίζεται αλλού.

«Πρόκειται για μια έρευνα...τίποτα σπουδαίο...».

«Α, έτσι...ο Βαλέτας. Λοιπόν. Στην εργασία του άψογος. Τακτικός, επιμελής και καταρτισμένος. Τολμώ να πω, καταρτισμένος σε μεγαλύτερο βαθμό και από παλαιότερους υπαλλήλους. Τον πρώτο μάλιστα καιρό είχε μια δραστηριότητα πυρετική. Όμως, δυο τρεις φορές πέρασε τα όρια των αρμοδιοτήτων του και μετά από παρατηρήσεις μου προσγειώθηκε σε εργασία πιο συντηρητική και λιγότερο θορυβώδη. Τότε όμως άρχισαν και τα προβλήματα. Έγινε καυστικός, ειρων, επιθετικός με παλιότερους συνεργάτες και απαξιωτικός με συγγραφείς που είχαμε μαζί μας χρόνια. Παράπονα, όχι βέβαια κάτι το ιδιαίτερα σημαντικό, έφταναν από παντού. Κάναμε όμως υπομονή, καθώς η εργασία του όπως σας είπα ήταν άψογη και μετά τον πόλεμο δυσκολευόμασταν να βρούμε ανθρώπους τόσο πλατιά καταρτισμένους. Κατευνάζαμε την οργή συνεργατών με απίθανες δικαιολογίες, έτσι που τελικά η παρουσία του έγινε φιγούρα γραφική και κανείς δεν έδινε σημασία στις πικρόχολες διαπιστώσεις του...δεν σας κρύβω όμως ότι τελικά η παραιτήσή του ήταν για όλους μας μια ανακούφιση...»

«Φίλοι; Συνεργάτες;»

«Ανύπαρκτοι. Πράγμα όχι περίεργο, αν αναλογιστείτε την κατάσταση που σας περιέγραψα. Ομολογώ πως είχε μια επιρροή σε κανά δυο ανθρώπους, όμως κι αυτοί ήταν συνήθως περιθωριακοί ή ατάλαντοι, άνθρωποι πικραμένοι και ευεπίφοροι στην κυριαρχική δύναμη τέτοιων χαρακτήρων...».

Ο Λαμπρόπουλος κρατά ένα χαμόγελο. Το λεξιλόγιο του Καρακάση ταιριάζει απόλυτα με τα κειμήλια που φιλοξενεί η αίθουσα. Προσπαθεί ν' ανασκαλέψει βαθύτερα τη μνήμη του συνομιλητή του.

«Όλα αυτά, πρέπει να σας πω, λίγο ή πολύ τα γνωρίζω...Θυμάστε κάτι άλλο, κάτι πιο συγκεκριμένο, ας πούμε ένα επεισόδιο, ένα συμβάν, οτιδήποτε...».

Ο άλλος στοχάζεται ώρα αριετή. Η υπνηλία του Λαμπρόπουλου αρχίζει να επανέρχεται.

«Λυπούμαι, μα προφανώς δεν μπορώ να σας βοηθήσω. Το προσωπικό του «Πυρσού» εκείνη την εποχή ήταν πολυάριθμο...υπάρχει βέβαια κάτι...».

«Παρακιά...παρακιά...μη διστάζετε...», ενθαρρύνει ο Λαμπρόπουλος, την ώρα που μετακινεί αθόρυβα την καρέκλα του για ν' αποφύγει έναν ήλιο που σχεδόν έχε4ι μαυρίσει τη μία του πλευρά.

«Ο Βαλέτας ήταν άνθρωπος πομπώδης, κάπως θεατρικός. Τη μέρα που παραιτήθηκε, άφησε στην υποδοχή δύο ογκωδέστατα χειρόγραφα...».

«Ω! πολύ ενδιαφέρον...», αναφωνεί ο Λαμπρόπουλος, προσπαθώντας να κρύψει την έκπληξη και την ανυπομονησία του.

«Ναι, ναι βέβαια...μα ξέρετε, παρόλο που έφτασαν στα χέρια μου, δηλαδή τα παρέλαβα άμεσα, δυστυχώς δεν τα έχω πια...ήταν μια κίνηση υποθέτω εκδίκησης να μας αφήσει τις σημειώσεις του, για να αντιληφθούμε την ύπαρξη ενός ταλέντου...μα μην φανταστείτε...από μία πρόχειρη ματιά και όσο μπορώ να θυμάμαι, ήταν χειρόγραφα δυσνόητα, στριφνά, με σκέψεις πεσιμιστικές...γεμάτα οργή και κριτική κατά πάντων...τα απέριψα αμέσως και δεν ασχολήθηκα ξανά μαζί τους. Το περίεργο είναι ότι τα χειρόγραφα αυτά, λίγο καιρό μετά, τα αναζήτησε μια κυρία, μάλιστα τολμώ να πω μια κυρία γνωστή. Η επιρροή της ήταν τέτοια, που δεν μπορούσα παρά να τα παραδώσω...».

Ο Λαμπρόπουλος επιστρατεύει ύψος μελιστάλαχτο. Όμως ο άλλος είναι ανένδοτος, απομεινάρι μιας άλλης, ασπρόμαυρης εποχής.

«Λυπούμαι, λυπούμαι πολύ...η κυρία με όρκισε σε στάση εχέμυθη. Ομολογώ πως δεν κατανοώ τη στάση της, όπως και δεν καταλαβαίνω εντελώς και το δικό σας ενδιαφέρον για ένα πρόσωπο κατά τα άλλα ασήμαντο...όμως έδωσα μια υπόσχεση...πάντως, αν δεν κάμω λάθος, η γνωριμία της κυρίας με τον Βαλέτα ήταν παλιά, πολύ παλιά, σχεδόν παιδική...».

Ο Καρακάσης προφέρει τα τελευταία λόγια και κοιτάζει την οροφή της αίθουσας. Ελαφρύ μειδίαμα αχνοφαίνεται στο πρόσωπό του. Είναι μια υπόδειξη, ένα αμυδρό και πιθανά πολύτιμο στοιχείο. Ικανοποιημένος ο Λαμπρόπουλος ευχαριστεί θερμά κι εγκαταλείπει το κτήριο.

Επιστρέφει σπίτι του. Μελετά για πολλοστή φορά τις σημειώσεις του. Έχει υλικό πολύ, μα αποσπασματικό. Και η επαγγελματική του διαίσθηση του υπαγορεύει πως λείπουν αριετά και σημαντικά. Πρέπει ν' αφήσει πια τους κομπάρσους και ν' ασχοληθεί με τους πρωταγωνιστές. Έχει ονόματα βαριά που πρέπει να συναντήσει. Κι ελπίζει πως η συνάντηση μαζί τους θα του λύσει τις πιο σημαντικές του απορίες.

Ξοδεύει την υπόλοιπη μέρα του σε τηλεφωνήματα και επιστολές.

Απόσπασμα από το ημερολόγιο του Αλέξανδρου Βαλέτα (με ύστερη προσθήκη από τον ίδιο)

Νέες σκιές καρραδοκούν, κατάληξη των νέων μονοδρόμων...

Λέγω πως προσπάθησα πολύ. Ξοδεύτηκα σε ασχολίες καθημερινές και ταπεινές. Σιώπησα και καταπίεσα πάθη. Μα κανένας ρόλος δεν έχει λύτρωση οριστική για τον ηθοποιό. Γιατί το φορτίο που κουβαλάς είναι πάντα ξένο. Και εύσημα δεν δικαιούσαι από αλλότριες αποσκευές. Γνώρισα ανθρώπους υποκριτές που πιστεύουν τον εαυτό τους ευτυχή. Αφέθηκα στην πλάνη τους, έκαμα πως τους πιστεύω. Μα τίποτε δεν μου προσέφερε η συναλλαγή μαζί τους, μόνο κενό και ματαιότητα.

Μαράθησαν οι προσδοκίες. Και σκέψεις πεισιθανάτιες, (σκέψεις για οριστική λύτρωση...) κυριάρχησαν, με τρόπο επιτακτικό και μονομανή. Έτοιμος ήμουν να υπακούσω και να δώσω τέλος στην επίμονη θλίψη και την αποκρουστική μελαγχολία. Αλλά υπάρχουν μοιραίες δυνάμεις που καρραδοκούν. Και σφραγίζουν τη μοίρα σου, καθώς οι αποφάσεις τους είναι πανανθρώπινες κι ανώτερες από τη βούληση της αδύναμης ψυχής σου.

Ζωντάνεψαν τα βλέμματα και η ατμόσφαιρα πήρε κάτι το ιδανικό, το άγριο, το εκδικητικό. Ερμήωσε η πλατεία και πολλά ονόματα χάθηκαν από την κυκλοφορία. Κι όπως σε κάθε συμφορά, οι άνθρωποι θυμήθηκαν τις αρετές τους.

Από τύχη αγαθή και πολύτιμη βοήθεια από εκείνη που πάντα με προστατεύει, (επίτηδες δεν αναφέρω το όνομα της σ' αυτά τα γραπτά...), πρόλαβα να εγκαταλείψω γρήγορα το πατρικό μου σπίτι. Βρήκα καταφύγιο σε ανθρώπους δυστυχείς, ατάλαντους και γι' αυτό υπεράνω υποψίας. Συναντήθηκα ξανά με γνωστούς που οι δρόμοι μας είχαν προ πολλού χωρίσει. Και

βρήκα τη σπίθα, που κατά πως φαίνεται πάντα σιγόναιγε, με βέβαια προσμονή για την επιστροφή της.

Είμαι και πάλι σημαντικός. Σχεδόν δεν τρώγω και δεν κοιμάμαι με την τόση δραστηριότητα. Είναι κάποιοι που συμβουλεύουν προσμονή και ήπια αντίσταση. Πόσο σιχαίνουμαι αυτές τις υπναλές παραινήσεις! Η δική μου ομάδα τις αγνοεί. Επιτίθεται, γκρεμίζει, τραυματίζει και προκαλεί θόρυβο πολύ. Και τελευταία, νέες σιέψεις, πιο προχωρημένες και πιο αποτελεσματικές κυριαρχούν. Σχεδιάζουμε κινήσεις συγκλονιστικές. Μόνο που είμαστε λίγοι. Και προσπαθούμε να φέρουμε με το μέρος μας κι άλλους. Έργο δύσκολο, μα είμαι αισιόδοξος.

Σκέφτομαι τη μοίρα των ανθρώπων. Πόσο μικραίνουμε και πως εξαφανιζόμαστε όταν το ιδανικό ζητά τα δικαιώματά του. Και πόσους χρόνους έχασα να περπατώ δρομάκια ασήμαντα και αδιέξοδα. Όμως, νάμαι πάλι εδώ στις λεωφόρους, έτοιμος από καιρό, για τα μεγάλα, τα τρανά, τα ουσιώδη. Δεν πρόκειται πια να επιστρέψω. Γιατί χωρίς την ένταση και το αδηφάγο πάθος δεν ημπορώ να ζήσω. Άλλους χωματόδρομους δεν αντέχω. Ξέρω, η κατάσταση είναι προσωρινή και κάποτε θα λήξει. Όμως λεωφόροι υπάρχουν παντού. Και οι δικτατορίες οι χειρότερες δεν έχουν άρματα, μήτε φυλακές. Μόνο ωράρια, ανεπαίσθητους συμβιβασμούς, ρούχα παλιά ξεθωριασμένα, άνοστο φαγητό, ρουτίνα και σύνταξη. Και λίγες φωτογραφίες από στιγμές που νομίζουμε ευτυχισμένες. Και κεφάλια τόσο άδεια, που σχεδόν ακούς τον αέρα να περνά ανάμεσά τους.

Πέρασαν έξι χρόνια ευτυχισμένα. Όμως κάποτε τελειώσαν. Κι επανήλθαν τα πονηρά βλέμματα, οι ύστερες σκέψεις και η απαραίτητη εξαργύρωση του επιτηδευμένου πάθους και της θεατρικής αντίστασης. Και ξαναγίναμε πραγματικοί, μικροί, σπιθαιμίοι. Ξαναείδα τα βλέμματα τα συγκαταβατικά. Και τους θεσιθήρες, που με περισσή υπερηφάνεια πούλησαν το πάθος τους για μια καρέκλα.

Λίγοι ήμασταν και λίγοι παραμείναμε. Δεν επιστρέψαμε στα σπίτια τα παλιά και εν βγήκαμε από τα υπόγεια. Για μας έχει πολύ δρόμο ακόμα. Δεν ανησυχούμε για τις συνέπειες. Έχουμε ακόμη φίλους και σχέδιο καλά καταστρωμένο. Αυτός ο δρόμος δεν θ αφήσουμε να κλείσει.

Δεν έχω σπίτι δικό μου. Μόνο το καταφύγιο, ένα κοινόβιο με πράγματα χρειώδη. Ρούχα κουβαλώ τα απαραίτητα. Κοιτάζω πάντα πίσω μου κι αποφεύγω παλιούς γνωστούς και φίλους. ΟΙ πρώτες ρυτίδες έφτασαν κι άλλο από δυο φίλους και μια βαλίτσα δεν έχω.

Όμως είμαι σχεδόν ευτυχής. Γιατί είμαι τόσο γυμνός, που δεν νοιώθω βάρος κανένα. Και τόσο πιστός, σαν να μην έχω αμαρτήση.

Αν είναι να πεθάνω, ας γίνει τώρα. Ένδοξος κι ανάλαφρος καβάλα σε άλογο λαμπρό. Κι αγέραστος, με δυο μόνο ρυτίδες, σημάδι να θυμούνται όλοι τι καταστροφή φέρνουν οι εύκολες επιλογές.

Γιατί δεν μας γερνά ο χρόνος μα η αδύναμη ψυχή μας...

Ο Λαμπρόπουλος συναντά έναν υπουργό

Αθήνα, Μάιος

Το σπίτι του Λαμπρόπουλου άλλαξε. Νέα, μοντέρνα έπιπλα αγοράστηκαν, παλιά κάδρα κατέβηκαν στο πάτωμα, το παλιό ραδιόφωνο αντικαταστάθηκε, η αρχαία γραφομηχανή επήρε θέση διακοσμητική σε μια βιτρίνα. Νέα μπογιά, σε χρώμα ανοικτό, ανάλαφρο, έβγαλε από τους τοίχους την ώχρα του μεσοπολέμου και τα ψηλά παράθυρα, ασφαλισμένα με νέα κουφώματα, μένουν ανοικτά και στέλνουν περισσότερο φως στο σκιερό γραφείο. Όμως τίποτα παλιό δεν πέταξε. Κι έτσι το σπίτι φορτωμένο τώρα, έχει μια περίεργη ακαταστασία, ένα μετέωρο βλέμμα, μια ποικιλία ενδιαφέρουσα, περιέργως χαλαρωτική. Γιατί όλα τα κομμάτια της ζωής του είναι εκεί. Και νοιώθει γεμάτος, με περίσσειμα ενέργειας και μνήμης.

Απολαμβάνει τώρα το χρόνο του. Ξαναδιαβάζει βιβλία παλιά που έτρωγε η σκόνη στα ψηλά ράφια της βιβλιοθήκης. Ταξινομεί παλιές φωτογραφίες, κιτριτισμένες από χρόνια και παρατημένες σ' ένα παλιό κουτί από παπούτσια. Κάμει βόλτες τουριστικές στη γειτονιά του κι ανακαλύπτει γωνιές ευχάριστες και ανθρώπους ενδιαφέροντες. Μέχρι και φαγητό σπιτικό άρχισε να μαγειρεύει, σε μια κουζίνα καινούρια με όλα τα σύγχρονα μέσα κι εγκατέλειψε σχεδόν το θλιβερό οινομαγειρείο στη Δεξαμενή που σύχναζε τα μεσημέρια. Σκέφτεται μάλιστα να ταξιδέψει. Να φύγει από τόπους γνώριμους και ασφαλείς, να περιπλανηθεί σε άλλες εμπειρίες, σε άλλα κάδρα, δίχως να ξέρει τι χρώματα μπορούν να του προσφέρουν. Ανοίγει συχνά την ατζέντα του κι επικοινωνεί με γνωριμίες και φίλους από παλιά. Άλλοι τον βλέπουν με δυσπιστία, άλλοι με έκπληξη. Μα τώρα έχει μέτρο σωστό, ράθυμο και διαβάζει τις λεπτομέρειες. Και βρίσκει καταστάσεις ενδιαφέρουσες σε πρόσωπα και πράγματα και πολλές ιδέες θυμάται να γράφει στις σημειώσεις του.

Το ταξίδι θα το αρχίσει από τα απέναντι παράλια. Να δει τόπους πατρογονικούς και να περπατήσει μέρη γνώρισμα. Να βρει την παιδική του ηλικία και να ξεδιπλώνει αναμνήσεις θολές. Να γράψει τις εντυπώσεις του. Και να καταλάβει σημερινές του συμπεριφορές.

Σκέφτεται ακόμη πολλά. Σημειώνει τις προτεραιότητές του σε χωριστό τετράδιο. Νοιώθει να μην προλαβαίνει κι αυτό τον γεμίζει ικανοποίηση. Γιατί τώρα το ωράριο είναι δικό του και ο χρόνος έχει περίσσειμα. Ζει μια νεότητα αλλόκοτη, γεμάτη από εικόνες, εμπειρίες και επιθυμίες ανεκπλήρωτες. Και είναι ευτυχής που οι αποφάσεις είναι δικές του. Παίζει ρόλους σε έργο που γράφει ο ίδιος.

Μόνο που πρέπει να τελειώσει αυτή την έρευνα. Είναι βάρος ευχάριστο, συναρπαστικό. Γιατί, μέσα από τα απόλυτα πάθη του Βαλέτα, γνωρίζει ανθρώπους ενδιαφέροντες, με παρελθόν πλούσιο και μυστηριώδες. Αλλάζει το βλέμμα του για πράγματα καθημερινά, τετριμμένα. Γιατί ένας θάνατος του πρόσφερε μια δεύτερη ζωή. Και για τούτο συμπαθεί τον ήρωα του βιβλίου του, τον απόλυτο, τον μισάνθρωπο, τον αρνητή. Γιατί γιρμεμίζει τα πάντα στο πέρασμά του κι αφήνει πίσω του υλικά πολλά και πολύτιμα, συντρίμμια αρκετά για να κτίσουν οι επόμενοι νέους δρόμους και νέα σπιτικά.

Νοιώθει πως φτάνει στο τέλος. Λίγους ανθρώπους έχει ακόμη να συναντήσει. Και τότε το βιβλίο του θα είναι έτοιμο, ολοκληρωμένο. Λυτρωμένος τότε, θα μπορέσει ν' ασχοληθεί με ιδέες καινούριες.

Φεύγει ο Μάιος. Σήμερα έχει αεράκι δροσερό και μια πολυκοσμία ασυνήθιστη στα μέρη που κάμει τις πρωινές του βόλτες. Χαζεύει τα τελευταία μαγαζιά στο Μοναστηράκι και γελάει με τις αρχαιολογίες που αγοράζουν οι πελάτες. «Με ύστερη μνήμη λειτουργούμε...», σκέφτεται, «μεταχρονολογημένη...». Του αρέσει η σκέψη και βιάζεται να τη σημειώσει στο μικρό του μπλοκάκι. Κοιτάζει το ρολόι του κι επιστρέφει το δρόμο προς το κέντρο. Έχει ραντεβού με υπουργό και δεν μπορεί να καθυστερήσει.

Το υφυπουργείο είναι νεοσύστατο. Ο Γιάννης Μπαρτζώτας έδειξε ζήλο πολύ στην αντίσταση. Και ήταν από τους πρώτους που ανταμείφθηκαν. Λίγο στομφώδης, λίγο αλαζονικός, είναι το νεότερο μέλος της κυβέρνησης. Μα είναι ακόμη νέος και πολλοί ελπίζουν απ' αυτόν κάτι διαφορετικό, μιαν ανατροπή, μια επανάσταση.

Ο Λαμπρόπουλος τον είχε συναντήσει λίγο καιρό πριν, όταν η εφημερίδα του ερευνούσε την αντίσταση και παρουσίαζε τους πρωταγωνιστές της. Είχε ένα στενόχωρο δωμάτιο τότε και ρούχα ατημέλητα. Τώρα περνά τον υπουργικό προθάλαμο με τις δυο γραμματείς κι αντικρίζει καθισμένο πίσω από γραφείο δρύινο, έναν άντρα μεγαλύτερο, ντυμένο με κοστούμι κομψό.

Η υποδοχή είναι θερμή. Του προσφέρουν καφέ και γλυκά κεράσματα. Όμως, σήμερα ο Λαμπρόπουλος δεν μπορεί να ελπίζει σε αφηνιασμούς. Η έρευνά του για τον Βαλέτα είναι πια κοινό μυστικό. Και μ' ανοικτά χαρτιά πρέπει να μιλήσει.

Ανταλλάσσουν τα τυπικά. Μα όταν ο Μπαρτζώτας κοιτάζει το ρολόι του, ο Λαμπρόπουλος μπαίνει στο θέμα. Αναφέρει το βιβλίο του. Και ζητά από τον άλλο να του δώσει στοιχεία για τον Βαλέτα από την αντίσταση.

«Δεν έχω και πολλά να σας πω, δυστυχώς...», αρχίζει ο Μπαρτζώτας μ' ελαφρύ αναστεναγμό. «Ξέρετε πως ήσαν τότε τα πράγματα. Πρόσωπα πολλά, τα περισσότερα με ψευδώνυμο, επαφές αυστηρά οργανωτικές και προσωπικές δραστηριότητες ελάχιστες. Ο πυρήνας του Βαλέτα άλλωστε ήταν σε άλλη περιοχή. Σίγουρα πάντως ήταν μια αξιόλογη παρουσία.. Φανατικός, με θάρρος περίσσιο, αποτελούσε πάντα την πρώτη επιλογή για ενέργειες ριψοκίνδυνες. Πολλές φορές κινδύνεψε να συλληφθεί, μα αυτό αντί τον αποθαρρύνει, τον έκαμε πιο τολμηρό, πιο αποφασισμένο. Η συνεργασία μας ήταν σχετικά καλή, εκτός από κάποιες διαφωνίες, που ήσαν αναμενόμενες κάτω από εκείνες τις συνθήκες. Και πρέπει να σας πω, (ο Μπαρτζώτας χαμογελά με νοσταλγία...), ότι την παρουσία μου εδώ, την οφείλω σε μεγάλο βαθμό στον Βαλέτα...».

«Αλήθεια;», απαντά ανόρεχτα ο Λαμπρόπουλος, που πια δεν ξαφνιάζεται πια τόσο από τους αναριθμητούς ευεργετηθέντες.

«Ήταν λίγο πριν από το τέλος. Τα πράγματα είχαν αρχίσει να ξεκαθαρίζουν και είχαμε συνάντηση των επικεφαλής των πυρήνων, για ένα πρώτο σχεδιασμό της επόμενης μέρας, μια λίστα προτάσεων...τα πρακτικά από αυτήν την συνάντηση ξέρετε δεν είναι πια μυστικό, είναι σε κοινή θέα, πολλά σημερινά γνωστά πρόσωπα αναφέρονται εκεί...τότε λοιπόν, ο Βαλέτας έβγαλε λόγο φλογερό. Για την ανάγκη η νέα κατάσταση να στελεχωθεί από ανθρώπους ορμητικούς, επαναστάτες, με ιδέες πολύ προχωρημένες για κοινωνικές αλλαγές. Πρόσφατα είχα δημοσιεύσει τις απόψεις μου, με ψευδώνυμο βέβαια, κι εκείνος έκρινε ότι ταιριάζουν με τις δικές του. Η γνώμη του βάρυνε πολύ, ήταν άριστος ομιλητής και είχε φήμη σεβάσμια στο κίνημα. Το όνομά μου μπήκε πρώτο στη λίστα. Και όταν ταξίδεψε στο εξωτερικό, ήμουν το πρώτο όνομα που διάβασε ο αρχηγός. Τα υπόλοιπα είναι λίγο ή πολύ γνωστά...».

«Τον ξαναείδατε από τότε; Θέλω να πω, αν οι απόψεις σας ήταν τόσο κοντά, γιατί ο Βαλέτας δεν συνέχισε, δεν συμμετείχε στη νέα εποχή...».

Η ερώτηση έχει ειρωνεία αδιόρατη, μα ο Μπαρτζώτας δείχνει να μην την αντιλαμβάνεται.

«Ξέρετε κύριε Λαμπρόπουλε, μερικοί άνθρωποι είναι άκαμπτοι, δύσκολα μπορούν να προσαρμοστούν στις καταστάσεις. Οι καιροί είχαν πια αλλάξει, άλλες απαιτήσεις, διπλωματία, συμβιβασμοί και πολιτικοί ελιγμοί. Ο Βαλέτας τα είδε όλα αυτά με καχυποψία. Ένοιωσε ότι προδίδαμε τις ιδέες μας και πως έπρεπε να συνεχίσουμε με τον ίδιο επιθετικό τρόπο ως το τέλος...δεν σας κρύβω ότι του πρότεινα θέση καλή και ότι με τα ταλέντα και τις γνώσεις που είχε, η εξέλιξη του θα ήταν πιθανότατα λαμπρή...αρνήθηκε. Έφτασε να μου πει πως μετάνιωσε για την υποστήριξή του και πως αν ήξερε πως θα κατέληγαν όλα αυτά, άλλη θα ήταν η συμπεριφορά του...καυγαδίσαμε. Θυμάμαι καλά τα τελευταία του λόγια πριν χωρίσουμε για τελευταία φορά, γιατί έκτοτε δεν τον ξαναείδα. «Εμπρός, πήγαινε να παραλάβεις το υπουργείο σου...μα να θυμάσαι...η καρδιά που θα κάτσεις από εμάς είναι φτιαγμένη...». Μπήκαμε σε άλλους ρυθμούς και άλλες ευθύνες από τότε. Δεν ξανάκουσα για αυτόν...έως...έως την είδηση του θανάτου του...».

«Ακούγεται λίγο απειλητικό...αυτό που σας είπε...», διακόπτει διστακτικά ο Λαμπρόπουλος.

Ο Μπαρτζώτας τον κοιτάζει λοξά, λίγο αμήχανα. Ψάχνει να βρει τις λέξεις. Είναι πιο προσεκτικός από πριν και λιγότερο ευδιάθετος.

«Θα γνωρίζετε ασφαλώς, πως τότε ήσαν αρκετοί εκείνοι που αρνήθηκαν να εγκαταλείψουν μια...μια, ας πούμε, συγκεκριμένη μορφή δράσης...που πίστευαν ότι έπρεπε να συνεχίσουμε κι έβλεπαν σε όλη εκείνη τη χαοτική κατάσταση, μια μοναδική ευκαιρία να επικρατήσουμε σχεδόν με βία...οι άνθρωποι αυτοί χάθηκαν από το προσκήνιο...υπάρχει μάλιστα η άποψη ότι ακόμη δρουν και σχεδιάζουν ανατροπές και κτυπήματα...αλλά ξέρετε είναι άνθρωποι που τους οφείλουμε πολλά και είμαστε λίγο...(πώς να το πω για να μην παραξηγηθώ...), είμαστε λίγο απρόθυμοι να σιαλίσουμε τα πράγματα και να έρθουμε σε επαφή μαζί τους...φυσικά αυτά σας τα λέω απολύτως εμπιστευτικά...».

Οι δυο άντρες μένουν σιωπηλοί. Διάφορες σιέψεις περνούν από το μυαλό τους. Ο Μπαρτζώτας αποφασίζει να μην πει περισσότερα. Και ο Λαμπρόπουλος, δημοσιογράφος έμπειρος και άνθρωπος έξυπνος, υποψιάζεται πως ο άλλος ξέρει πολλά. Όμως το μήνυμα το έχει ήδη λάβει. Και περίεργα φωτάκια έχουν αρχίσει ν' ανάβουν στη σκέψη του. Νιώθει έξαψη και μια περίεργη προοπτική ανοίγεται μπροστά του.

Χαιρετίζονται με θέρμη και υποσχέσεις για επόμενη συνάντηση.

Ο Μπαρτζώτας μένει μόνος και σκεφτικός για ώρα. «Λαμπρός δημοσιογράφος», σκέφτεται, «πένα οξυδετικής και αντικειμενική. Τι κρίμα τέτοια εποχή ν' ασχολείται με τέτοιες ανοησίες...».

Ο Λαμπρόπουλος βγαίνει από το μεγάλο κτίριο στην πολύβουη λεωφόρο. Η τελευταία του σκέψη για τη συνάντηση είναι πικρόχολη.

«Καημένε Βαλέτα», στοχάζεται, «πόσα υπόγεια μπόρεςες ν' αδειάσεις,,».

Το σκέφτεται σαν επικεφαλίδα σε κεφάλαιο του βιβλίου του. Σημειώνει στο μικρό του σημειωματάριο πριν, αποκαμωμένος από το περπάτημα, ανηφορίσει για το νέο του σπίτι.

Το επόμενο ραντεβού του είναι σε δύο ημέρες και απαιτεί μια άλλη, τελείως διάφορη προετοιμασία.

Πως επέρασαν τόσα χρόνια, γεμάτα παραδείσους...

Αθήνα, Ιούνιος

Ο Λαμπρόπουλος κάθεται σπίτι του και απολαμβάνει τον καφέ του, μετά από ελαφρύ γεύμα. Είναι σχετικά ευδιάθετος και γεμάτος ανυπομονησία. Ίσως και αδιόρατα συγκινημένος. Τις πιο βαριές σιιές μένει να συναντήσει. Κι έπειτα όλα είναι έτοιμα για την έκδοση του βιβλίου του. Με σκέψεις πολλές και ενδιαφέρουσες, που ελπίζει να γίνουν αποδεικτές με τρόπο θετικό.

Δροσερός μπήκε ο Ιούνιος. Κι έτσι, με το αεράκι να περνά ευχάριστα το φωτεινό του σπίτι, ο Λαμπρόπουλος σκέφτεται να πέσει σε μεσημεριανό ύπνο. Έχει καιρό, το ραντεβού του είναι γι αργά το απόγευμα.

Το τηλέφωνο κτυπά ώρα ακατάλληλη. Στην άλλη άκρη ακούει με έκπληξη τη φωνή του Μανιάτη που ευγενικά του ζητά δεύτερη συνάντηση. Ευχαρίστως δέχεται να περάσει από το γραφείο του. Όμως ο άλλος, με τρόπο διστακτικό, ζητά να συναντηθούν στο σπίτι του Λαμπρόπουλου. Το ζητά ευγενικά, αλλά στην ουσία δεν αφήνει άλλη επιλογή. Το ραντεβού κλείνει για την επομένη το πρωί.

Αναβάλλει τον μεσημεριανό του ύπνο. Κάθεται στο γραφείο του παραξενευμένος και σκαλίζει τα χαρτιά του και το ημερολόγιο. Σκόρπιες φράσεις βουίζουν στο μυαλό του κι εκείνα τα περίεργα φωτάκια αρχίζουν πάλι να αναβοσβήνουν. Τι δεν του είπε ο Μανιάτης; Και τι μισόλογα φέλλιζε ο Μπαρτζώτας; Γιατί ξαφνικά βλέπει στην έρευνα μεγάλα κενά;

Πιάνει τα χαρτιά του από την αρχή. Υπογραμμίζει φράσεις που τις θεωρούσε δεύτερες και ξεσηκώνει μαρτυρίες ανθρώπων που ως τα σήμερα δεν έκρινε άξιες να προστεθούν στο βιβλίο. Εργάζεται ώρα αριετή, μα άκρη δεν βγάζει. Σαν φτάνει η ώρα για τη συνάντησή του είναι φουρτισμένος. Το ραντεβού με τον Μανιάτη του έχει φέρει αδικαιολόγητο εννευρισμό.

Οδηγεί αφηρημένος και φτάνει στο Ψυχικό, λίγο πριν από τις επτά. Έχει ησυχία νεκρική όταν παρκάρει έξω από μία παλιά πέτρινη βίλλα. Περνά την αφίδα στην είσοδο ακριβώς στις επτά. Στην καγκελόπορτα, μια ποαλιοκαιρισμένη μεταλλική πινακίδα δείχνει την ταυτότητα του ενοίκου. «Οικία Ανδρέα Αποστολίδη». Ένα καινούριο πολυτελές αυτοκίνητο είναι σταματημένο στην πέργκολα του κήπου. Και στην άλλη γωνιά, παρατημένο και τώρα πια φωλιά για τα περιστέρια, απλώνεται ένα σπορ διθέσιο αυτοκίνητο, που κάποτε θα πρέπει να τύφλωνε με χρώμα κόκκινο, της φωτιάς.

Η υπηρέτρια τον περνά σε μία μεγάλη σάλα, γεμάτη με έπιπλα χειροποίητα, σκαλιστά, βιτρίνες πολλές με αναμνηστικά περίεργα από χώρες ξένες, μικρά περσικά χαλιά στο σκούρο, παλιό, ξύλινο πάτωμα, μια τραπεζαρία που π χρόνος δεν την λυπήθηκε και καναπέδες δίπλα στο παράθυρο, καλυμμένες με ύφασμα αγγλικό, φορτωμένο λουλούδια.

Ένα τραπέζι ανάμεσα στους δύο καναπέδες, είναι γεμάτο φωτογραφίες, μέσα σε κορνίζες διάφορες, περίτεχνες. Ο Λαμπρόπουλος κοιτάζει συγκρατημένα, λοξά. Και απρόσμενα διακρίνει τη φωτογραφία μικρού παιδιού, ακίνητου σ' ένα χωματόδρομο, με μια μεγάλη σάλα στο χέρι και τα μάτια μισόκλειστα από την αντηλιά του γυμνού τοπίου. Υποψιάζεται

την ταυτότητα. Και νοιώθει γνήσια συγκίνηση. Κάμει να την πάρει στα χέρια του. Όμως εκείνη τη στιγμή ακούει θόρυβο στη σκάλα.

Στο κεφαλόσκαλο προβάλλει άντρας ηλικιωμένος, στηριγμένος σε μπαστούνι. Τα μαλλιά είναι στη θέση τους, πυκνά ακόμη και σχεδόν αχτένιστα, μα ολόλευκα. Το πρόσωπο είναι όμορφο, αρχοντικό, με ρυτίδες που αφήνει ο χρόνος και όχι οι κακουχίες. Γυαλιά, αταίριαστα με τη δυναμική παρουσία, μαλακώνουν τα σκληρά χαρακτηριστικά. Και ντύσιμο κομψό, σύγχρονο, συμπληρώνει την εικόνα ανθρώπου του καλού κόσμου.

Ο Λαμπρόπουλος κάμει να σηκωθεί. Μα ο άλλος του κάμει νόημα να κάτσει και κουτσαίνοντας ελαφρά, έρχεται και κάθεται με βαριά ανάσα στον απέναντι καναπέ. Άρωμα ακριβό χτυπά την όσφρηση του Λαμπρόπουλου και του δημιουργεί ανεξήγητη ευφορία. Νοιώθει να ζει σιγή από το παρελθόν. Η υπηρέτρια έχει αφήσει σερβίτσιο ακριβό στο τραπέζι ανάμεσά τους.

Κοιτάζονται για λίγη ώρα σιωπηλοί. Ο Λαμπρόπουλος πολεμά την αμηχανία του κι αρχίζει να σερβίρει τον καφέ. Μα, όταν βλέπει το βλέμμα του Αποστολίδη να στρέφεται στη μικρή φωτογραφία πάνω στο τραπέζι, ξέρεi ότι ήρθε η ώρα.

Η φωνή είναι βαριά, περίπου με θεατρική χροιά.

«Ήταν μια όμορφη οικογένεια. Δυο παιδιά έξυπνα, ιδιαίτερα, και οι γονείς ήσυχοι, αγαπημένοι. Ήσαν φτωχοί, (και ποιος δε ήταν τότε...), μα προσπαθούσαν αρκετά. Εγκαταστάθηκαν επίτηδες στην επαρχία, ελπίζοντας σε μια ζωή φτηνή, χωρίς τις φασαρίες και τις αναταραχές που είχε τότε η Αθήνα. Έτσι αθόρυβοι κι απαρατήρητοι ήθελαν να περάσουν, για να στρώσουν το δρόμο σε δυο παιδιά που υπόσχονταν πολλά. Ο Θόδωρος, ο πατέρας του Αλέξανδρου, εργαζόταν σκληρά. Ήταν άνθρωπος από τη φύση του λιγομίλητος, με πολλά πρακτικά προσόντα. Η Ελένη από την άλλη, η μητέρα του, ήταν γυναίκα χαρισματική. Σχετικά μορφωμένη, με ανησυχίες και όνειρα. Δεν είναι ότι δεν ταίριαζαν, μπορώ να πω ότι ήσαν πολύ αγαπημένοι, όμως η Ελένη είχε αυτή την ανησυχία που χαρακτηρίζει τους ανθρώπους της δημιουργίας. Θα είχε μιαν άλλη πορεία, αν δεν ήταν εκείνες οι εποχές και δεν θυσιάζε τα πάντα για τα παιδιά της. Και τώρα, κρίνοντας εκ των υστέρων, μπορώ να σας πω με βεβαιότητα, πως τα παιδιά το δικό της γονίδιο είχαν κληρονομήσει...

Υποθέτω πως τώρα πια, δεν έχει νόημα να κρατάμε τα προσχήματα. Διαβάσατε το ημερολόγιο και σίγουρα θ' αναρωτιέστε, πως βρέθηκα εγώ να συνδέομαι με ανθρώπους στην επαρχία και μάλιστα να φτάσω να βαπτίσω και τα δυο τους παιδιά...».

Ο Λαμπρόπουλος μένει ασάλευτος. Δεν έχει νόημα ακόμη να διακόψει την λακωνική αφήγηση.

« Είστε άνθρωπος διακριτικός, μα δεν ωφελεί πια. Με την Ελένη ήμουν ερωτευμένος. Την ήξερα από μικρό κοριτσάκι, οι οικογένειές μας είχαν φιλία αρκετά στενή. Δεν ήμουν άνθρωπος στερημένος, είχα την τύχη βλέπετε να είμαι κάτοχος οικογενειακής περιουσίας, που μου επιτρέπει ακόμη και σήμερα να ζω άνετα, χωρίς ποτέ να μπω σε βιοποριστικές αναζητήσεις. Οι γυναίκες και οι διασκεδάσεις δεν μου έλειπαν. Όμως η Ελένη ήταν κάτι διαφορετικό. Μαζί της εξαγνίζομουν κι έπαιρνα αθώτητα παιδική. Είχε εκείνη τη μοναδική ικανότητα, να μαλακώνει καταστάσεις και να βλέπει το καλό ακόμη και στους χειρότερους χαρακτήρες. Από τους ανθρώπους που σταδιακά ξεχνάς τα χαρακτηριστικά τους, γιατί η ομορφιά τους βρίσκεται αλλού...

Όμως ήμουν άνθρωπος με άστατο χαρακτήρα και όσο κι αν αγαπούσα τη συντροφιά της, δεν μου πέρασε λεπτό η ιδέα ν' απαρνηθώ διασκεδάσεις. Άνθρωποι σαν εμένα είναι λύκοι μοναχικοί και πληγώνουν εύκολα. Έτσι ποτέ δεν αποκάλυφα ανοικτά τα αισθήματά μου για κείνη. Θα ήταν τόσο άδικο...μα ήταν γυναίκα έξυπνη και είχε καταλάβει. Θάλεγα μάλιστα, πως κάπως παρόμοια ένοιωθε για μένα...όμως ήταν τόσο η αυταπάρρηση και η περηφάνια της, που δεν θα καταδεχόταν ποτέ να φυλακίσει ένα χαρακτήρα που αγαπούσε τόσο την ελευθερία του...

Μείναμε φίλοι, μ' έναν έρωτα πλατωνικό και ανεκπλήρωτο να γλυκαίνει τη συντροφιά μας. Όταν γνώρισε τον Θωδωρή τους βοήθησα. Όταν γεννήθηκαν τα παιδιά τους τα βάπτισα. Και μία στο τόσο, όταν μπουχτισμένος από τη ζωή στην Αθήνα ήθελα ν' αποτοξινωθώ, έτρεχα στη μικρή τους κατοικία και περνούσα τις ώρες μαζί τους. Ο άντρα της ήξερε, μα εγώ ήμουν πολύ διακριτικός και ποτέ δεν πέρασα τα όρια. Μόνο απολάμβανα τις συζητήσεις μας στη βεράντα και χαιρόμουν που η παρουσία μου έδινε μια άλλη ζωή στην καθημερινή τους ρουτίνα...

Κι έπειτα ήρθε η καταστροφή. Ο μικρός Αντρέας, το πρώτο της παιδί, σιοτώνεται από λάθος σε μία συμπλοκή, καταστάσεις πολύ συνηθισμένες εκείνα τα χρόνια. Πως ξέφυγε από την επιτήρησή της και άλλες λεπτομέρειες δεν ξέρω και ποτέ δεν συζητήσαμε. Όμως ο χαμός του άφησε σιοτάδι μόνιμο. Μήτε η παρουσία του Αλέξανδρου, μήτε δικές μου προτάσεις για βοήθεια, δεν μπόρεσαν να φέρουν πίσω έστω και κάτι ελάχιστο από την παλιά ατμόσφαιρα. Βλέπετε ο Αντρίκος ήταν ο αγαπημένος της, είχε το όνομά μου κι έναν χαρακτήρα πολλά υποσχόμενο...».

Η υπηρέτρια ανάβει το μικρό φως στην τραπεζαρία. Ο Λαμπρόπουλος παραμένει σιωπηλός, με προβληματισμό πολύ, μα δεν τολμά να κάμει την ερώτηση που σκέφτεται. Παρατηρεί τον «μποέμ Αντρίκο» χαμένο στις αναμνήσεις του. Προσπαθεί να τον φανταστεί νέο, ορμητικό κι ερωτευμένο. Έχει πικρή γεύση στο στόμα και γεμίζει το φλιτζάνι του για δεύτερη φορά.

Ο Αποστολίδης συνέρχεται από την αναπόληση. Ξαναπιάνει τη διήγηση πιο ζωηρά.

«Τα υπόλοιπα ίσως να σας είναι πιο γνωστά. Η ατμόσφαιρα στο σπίτι τους είχε γίνει βαριά και είχε διαταράξει τη σχέση του ζευγαριού. Περιβάλλον πολύ καταθλιπτικό για τον Αλέξανδρο, που μετά το περιστατικό έγινε σχεδόν αόρατος. Δεν ξέρω και δεν έμαθα ποτέ, που βρισκόταν ο μικρός όταν έγινε η τραγωδία με τον Αντρίκο. Αναρωτιέμαι συχνά πάντως, εάν κάμει κάποια διαφορά. Γιατί ο Αλέξανδρος και πριν από αυτό ήταν χαρακτήρας δύστροπος, περίεργος. Πανέξυπνος, αλλά πάντως περίεργος. Μαζί μου ήταν πολύ ευχάριστος και τολμώ να πω, ότι ήμουν από τους λίγους ανθρώπους στη ζωή του που αγάπησε πραγματικά. Μα δεν ήταν αρκετό. Η περίεργη συμπεριφορά του χειροτέρεψε, ιδιαίτερα μετά από τη μετακόμισή τους στην Αθήνα...».

«Κρατήσατε όμως επαφή...τους βλέπατε όλα αυτά χρόνια...».

«Α!, όχι τόσο συχνά πια...μην φανταστείτε ότι άλλαξε κάτι σε ότι ένοιωθα...η αγάπη μου ήταν αμείωτη γι αυτήν την οικογένεια, ιδιαίτερα μάλιστα μετά από τον χαμό του Αντρέα, μπορώ να πω ότι ήταν μεγαλύτερη. Το σπίτι ξέρετε, το σπίτι δίπλα στο σταθμό ήταν δικό μου...».

Τινάζεται ελαφρά ο Λαμπρόπουλος.

«Δικό σας; Και το χαρίσατε στον Βαλέτα;».

Ο Αποστολίδης τον κοιτάζει λοξά και απαντά με τον ελαφρύ εκνευρισμό του ανθρώπου που περιφρονεί τα υλικά αγαθά, ακριβώς γιατί δεν χρειάστηκε ποτέ να τα ονειρευτεί.

«Γιατί σας φαίνεται περίεργο; Έχω βοηθήσει ανθρώπους με πολύ λιγότερη ανάγκη...φυσικά, το χάρισα...και προσπάθησα πάντα να έχουν τη βοήθειά μου...ακόμη και στον Αλέξανδρο...τόξερε πως ό,τι χρειαζόταν, ό,τι ήθελε μπορούσε να τόχει...παιδιά δικά μου δεν έχω κι άλλωστε τι νόημα έχει; Χρήματα είναι μόνο, έπιπλα και σπίτια...δείτε γύρω σας...Η Ελένη, ο Θοδωρής, ο Αντρίκος και τώρα ο Αλέξανδρος δεν υπάρχουν πια...».

Ο Λαμπρόπουλος ρωτά γρήγορα, να αποφύγει την αναπόφευκτη συγκίνηση.

«Πότε είδατε τον Αλέξανδρο για τελευταία φορά;».

«Στην κηδεία της Ελένης. Λίγο πριν είχε φύγει και ο Θοδωρής. Ήμουν συντετριμμένος από την απώλειά της. Μα είναι περιττό να σας απασχολήσω τώρα με τα δικά μου συναισθήματα. Πλησίασα τον Αλέξανδρο κι επήγαμε για έναν καφέ. Προσπάθησα να τον πείσω να έρθει μαζί μου, να τον βοηθήσω, θα μπορούσε ν' ασχοληθεί με ό,τι ήθελε ή ακόμη και να μην κάμει τίποτε...αρνήθηκε με πείσμα, σχεδόν με θυμό...Του κράτησα ανοικτό λογαριασμό, για νάχει την ευκολία του, χωρίς να νοιώθει υποχρεωμένος. Μα ελάχιστες φορές χρησιμοποίησε αυτά τα χρήματα και υποθέτω πως ήταν οι φορές που του έλειπαν και τα χρειώδη. Ποτέ δεν ήρθε να με δει, ποτέ δεν μου τηλεφώνησε. Μια επιστολή μόνο, κυρίως με πρακτικά κληρονομικά ζητήματα, λίγο πριν από το θάνατό του. Μάθαινα νέα του σποραδικά και πάντα είχα την ελπίδα πως θάρθει να εκμυστηρευτεί, να μείνει μαζί μου...μάταια...».

«Ούτε εσείς έχετε λοιπόν εξήγηση για τον Αλέξανδρο...», μονολογεί με μιαν αδιόρατη απογοήτευση ο Λαμπρόπουλος.

«Εξήγηση; Γιατί θάπρεπε να έχω εξήγηση; Και γιατί νομίζετε πως χρειάζεται ερμηνεία η ζωή ενός ανθρώπου; Ματαιοπονείτε αγαπητέ μου κύριε. Ο Αλέξανδρος ζούσε τον χαρακτήρα του. Ποτέ δεν προσπάθησε να ξεφύγει από αυτόν και σε τούτο ήταν συνεπής. Γονίδια καταπιεσμένα από χρόνια, ενεργοποιήθηκαν μέσα του. Αιολούθησε το δρόμο που πίστευε. Όσο και να σας φαίνεται περίεργο, πιστεύω πως πέθανε ευτυχισμένος. Ασυμβίβαστος. Και πολύ πιο περήφανος από όλους εμάς...».

Δείχνει θυμωμένος ο Αποστολίδης για να κρύψει συγκίνηση που ξεχειλίζει. Φωνάζει την υπηρέτρια και δίδει εντολή για βραδινό φαγητό με δύο σερβίτσια. Ο Λαμπρόπουλος διαμαρτύρεται ευγενικά. Μα ο άλλος επιμένει με τρόπο που δεν χωρά αντιρρήσεις.

«Σας παρακαλώ να μείνετε. Σπάνια έχω την ευκαιρία να συντροφεύω ανθρώπους λεπτούς, διακριτικούς. Θα δειπνήσουμε ελαφρά. Έχω σπάνιο γαλλικό κρασί. Και πίνοντας θα μάθετε λεπτομέρειες. Θα μιλήσουμε για φαντάσματα απόψε. Και τότε, ίσως αγαπήσετε τον μικρό Αλέξανδρο, όχι γι αυτό που ήταν, αλλά γι ' αυτό που δεν θέλησε να γίνει ποτέ...».

**Τελευταίο (δημοσιευμένο) απόσπασμα από το ημερολόγιο του
Αλέξανδρου Βαλέτα
(με ύστερη προσθήκη του Νίκου Λαμπρόπουλου)**

Πάντα στη νιότη σου γυρνάς, ωσάν εγκληματίας...

Διαισθάνομαι το τέλος. Εχθές, εχτυπήσαμε στόχο σημαντικό. Νοιώθω όμως ήδη εκείνο το σκοτεινό συναίσθημα που προηγείται του εκφυλισμού. Της φθοράς. Το προαίσθημα για τη μετάλλαξη του ωραίου, του μεγάλου, του ουτοπικού σε κάτι ευτελές, κίβδηλο και καθημερινό. Ξοδέψαμε ώρα πολλή σε διαφωνίες και καυγάδες. Και χωρίσαμε σκοτεινοί, μοναχικού και με αμφίβολη την επανάληψη.

Σήμερα το πρωί περπάτησα σε γειτονιές παλιές και κήπους ρημαγμένους. Πόσο σοφά ρυμοτομούσαν παλιά οι άνθρωποι τον προσανατολισμό τους! Κρυμμένες ήσυχες αυλές και κήποι που προστάτευαν τις μεγάλες βεράντες από βλέμματα κακόβουλα και αδηφάγα. Γωνιές μυστηριακές, ήσυχες και τρομακτικές, φιλόξενες σε στοχασμούς, όνειρα και παρακινδυνευμένες αναζητήσεις. Παράθυρα ορθάνοιχτα στο φως και καλόδεχτα στο σκοτάδι, θύρες ψηλές, δίφυλλες, έτσι να διπλομανταλώνουν τους απρόσιλητους και τους εισβολείς.

Έζησα κάποτε κι εγώ σε τέτοιο ησυχαστήριο. Μα τότε έμοιαζε φυλακή κι ανυπόμονα σκεφτόμουν αποδράσεις. Και πάλι εκεί γυρνάω, να νοσταλγήσω πράγματα παλιά κι αυτονόητα. Όμως κάθε επιστροφή είναι μια αποτυχία. Και κάθε νοσταλγική στιγμή ομολογία μιας καταστροφής. Σημαίνει πως στάσιμος έμεινες, πως άδειος είναι ο χρόνος σου και περιθώριο σου δίνει να σκεφθείς και να ρεμβάσεις.

Πίσω δεν γυρίζεις, γιατί όλα τα παλιά τα πούλησες και τα ευτέλησες. Γιατί, κι αν δικαιολογίες όμορφες ξεθάψεις, που να βρεις πια κήπους ζωντανούς και βεράντες ανοιχτές στη μυρωδιά της αύρας; Πως οι εικόνες οι αλλοτινές την αποτυχία σου μπορούν να κρύψουν;

Όλα τάζησα και τα περισσότερα τα προσπάθησα. Έψαξα το πάθος σε μέρη απίθανα. Γνώρισα ανθρώπους στο μεγαλείο τους. Μα μια στιγμή, μια αστραπή κρατούσε το ανάστημα το μεγάλο. Και σαν από το μπόι το πολύ ξεχώριζαν, τρόμος και φόβος τους έπιανε πως είναι στόχος. Και ήσυχχα χαμήλωναν να χαθούν σε ποτάμι ομοιόμορφο και ασφαλές.

Πρέπει να εύρω τρόπο να πουλήσω το σπίτι. Να κόψω κάθε ρίζα, κάθε παλιά φωτογραφία να καταστρέψω. Τι έχει να μου δώσει άλλωστε από μονοτονία, επανάληψη, πλήξη και σιωπή; Εκεί δεν πρόκειται ποτέ να επιστρέψω. Θα γράψω στον «μποέμ Αντρίκο». Ξέρω πως θα τα φροντίσει όλα όπως πρέπει. Κι έτσι θα βοηθηθώ μια ώρα αρχύτερα το τελευταίο μου σχέδιο να εφαρμόσω.

Ωραίο είναι το τέλος, μια παράδοση λυτρωτική. Δεν έχεις ανάγκη πια να καυγαδίζεις, να εννευρίζεσαι και να μελαγχολείς. Και πάντα έχεις την ελπίδα πως κάπου σιμά μια νέα αρχή караδοκεί!

Την Α..., την αποχαιρέτησα πριν από μία εβδομάδα. Πήγα από το σπίτι της που ήξευρα πως ήταν μόνη. Με καλοδέχτηκε όπως πάντα. Και από τη στάση μου σαν να κατάλαβε πως τελευταία φορά μ' έβλεπε. Κάτσαμε ακίνητοι ώρα πολλή. Την ένοιωσα έτοιμη να παραδοθεί μα δεν τόθελα. Το ανεκπλήρωτο είναι πάντα ένα καταφύγιο. Μια φαντασίωση που πάνω της

έχεις απόλυτη κυριαρχία. Καμιά ξένη μυρωδιά, κανένας λόγος, τίποτα δεν μπορεί να χαλάσει αυτήν την άψογη συνεργασία. Και γίνεσαι τόσο καλός σκηνοθέτης των ανειπλήρωτων ερώτων, που φτάνεις να τους αγαπάς πίοτερο από τα πρόσωπα και την πραγματική τους υπόσταση.

Έκαμε να μου δώσει ρούχα, χρήματα κι ότι άλλο έκρινε πως θα χρειαστώ. Μα εγώ αυτά που ήθελα τα είχα ήδη πάρει. Κι ακούμπησα για τελευταία φορά στην αγκαλιά της, όπως ακουμπάμε σε κρεβάτι αγαπημένο που μας άντεξε για χρόνια. Της φίλησα τα γόνατα, τα χέρια και τα βλέφαρα, όπως φιλάμε μια φωτογραφία μοναδική σε ξένα μέρη. Κλειδώσα στ αυτιά μου τον ήχο της φωνής της. Τράβηξα το δακτυσμένο της βλέμμα μαζί μου. Και χωρίς να πω αντίο βγήκα στον κήπο, τρέχοντας για το σπίτι, με την ελπίδα πάντα πως χρόνια πολλά στο αύριο, την ώρα των απολογισμών θα ξανασυναντηθούμε.

Τα παλιά σπίτια γκρεμίστηκαν και ρήμαξαν, τα πάθη έγιναν μικρές αναλαμπές σε βραδινά οράματα, οι επαναστάσεις ξεθώριασαν κι έγιναν γαϊτανάκι σε πράξεις φαύλων. Όμως εκείνη είναι ασάλευτη, αιώνια επαναλαμβανόμενη και πάντα διαφορετική, σαν την ελπίδα, σαν την ουτοπία που δεν αδειάζει ποτέ. Τι κι αν υπάρχει σήμερα τι κι αν δεν υπάρχει αύριο; Ζούσε πριν γεννηθώ και θα υπάρχει αφού πεθάνω.

Πρέπει να ετοιμάζομαι. Χρόνος δεν απομένει πολύς. Κι αν αυτή η ύστατη απόπειρα πετύχει, ποιος ξέρει, όλα μπορεί να γίνουν διαφορετικά.

Νάχει άραγε αυλές εκεί που ταξιδεύω;

Από το σπίτι της έφυγε τρέχοντας. Μα σταμάτησε στο απέναντι πεζοδρόμιο. Ψιλόβρεχε κι ήταν κρύα σκοτεινά, συννεφιασμένα, κι ας ήταν νωρίς το απόγευμα. Την είδε στο παράθυρο να κοιτάζει στον κήπο. Κι ένοιωσε την επιθυμία να τρέξει πίσω, να ξεχάσει τα μεγάλα και ν' αγκαλιάσει τα μικρά, αυτά που στη ζωή του περιφρόνησε. Ήταν πραγματική επιλογή και το μπορούσε. Μα ένοιωσε προδότης, μίζερος κι ασήμαντος, κομμάτι από την υγρασία που ξεχειλίζει στα ρείθρα.

Πήρε την επιστροφή με τα πόδια. Είχε αποχαιρετήσει την τελευταία του συντροφιά κι ήταν μόνος και μουγγός, δέντρο ανάμεσα στα δέντρα που έσκυβαν από το δυνατό αγέρα. Πέρασε μπροστά από το σπίτι του Αποστολίδη. Κοντοστάθηκε. Έκαμε έναν αδιόρατο χαιρετισμό και πέρασε με το βλέμμα του το μεγάλο σπίτι με τα σφαλιστά παράθυρα. Και πήρε την κατηφόρα για την λεωφόρο, αφήνοντας πίσω του μέρη αγαπημένα και γνωστά πιστεύοντας για πάντα.

Πριν γυρίσει σπίτι κατέβηκε στο καταγώγιο της ομόνοιας. Μα ποιον να χαιρετήσει, που όλοι εκεί ήσαν μόνιμα απόντες;

Πλήρωσε το ποτό που δεν ήπιε και βγήκε γρήγορα στο βρεγμένο πεζοδρόμιο.

Γύρισε στο υπόγειο που είχε για σπίτι όταν είχε πια βραδιάσει. Η μικρή βαλίτσα ήταν έτοιμη από καιρό επάνω στο τραπέζακι από φορμάικα. Άλλο δεν είχε να κάμει ώσπου νάρθει η ώρα, να κάθεται στη μικρή κουζίνα και να κατεβάζει ένα μπουκάλι κρασί, τελευταίο εφόδιο στο μικροσκοπικό ψυγείο.

Στο τέταρτο ποτήρι είδε την πόρτα ανοικτή και κόσμο πολύ να μπαινοβγαίνει, σαν σε κηδεία. Γυναίκες και άντρες ήσαν αναστατωμένοι και φώναζαν σαν χορωδία. Αλέξανδρε μη φεύγεις, Αλέξανδρε μείνε κι όλο καινούρια, άγνωστα πρόσωπα γέμιζαν ασφυκτικά το μικρό δωμάτιο. Και ήσαν και οι γονείς του εκεί, πάντα σιωπηλοί, δίπλα στο παράθυρο του φεγγίτη και ήταν και η Αννούλα που τούκανε νόημα με

τα χέρια και δίπλα ο «μποέμ Αντρέικος», πιο νέος από ποτέ, που βροντοφώναζε σαν η χορωδία σταματούσε, λόγια μελωδικά σε ξένη γλώσσα.

“Έμεινε μια ώρα ακόμη να πίνει, σχεδόν βέβαιος πως κάποιος την πόρτα θα κλειδώσει, εμπόδιο στην αναχώρησή του.

Όμως ύστερα, θολωμένος από το κρασί, συλλογίστηκε πως όλοι πια ήσαν ανήμποροι ή πεθαμένοι.

Σαν απογοητεύθηκε πως κάτι έσχατο μπορεί να τον κρατήσει, σηκώθηκε αργά.

Πέρασε στο διάδρομο στις έντεκα και μισή ακριβώς. Την εξώπορτα την άφησε μισάνοικτη.

Πίσω του τίποτα δεν θύμιζε πως ύπαρξη ανθρώπινη, εκεί είχε κατοικήσει.

Ο Μανιάτης απολαμβάνει στιγμές θριάμβου

Αθήνα, Ιούνιος

Πολύ πρωί σηκώθηκε ο Λαμπρόπουλος. Τα ραντεβού, ιδιαίτερα αυτά που γίνονται σπίτι του, του προκαλούν εννευρισμό. Θέλει τον χώρο του να τον ελέγχει. Και το μυαλό του, σε χώρο μοναχικό και γνώριμο είναι ράθυμο, χαλαρό, ακατάλληλο να λειτουργήσει σε γρήγορες στροφές.

Στο σπίτι του Αποστολίδη ξενύχτησε εχθές βράδυ. Ήταν απολαυστική η συζήτηση, αβίαστη, περίπου φιλοσοφική. Μα τώρα έχει κεφάλι βαρύ από το πολύ κρασί και τις ανάκατες πληροφορίες που πρέπει να ανακαλέσει από μνήμης και να τις περάσει στις σημειώσεις του. Μόλις που προλαβαίνει να συγυρίσει το γραφείο του και να ετοιμάσει καφέ.

Ο Μανιάτης φτάνει στην ώρα του. Είναι ντυμένος ανεπίσημα και η όψη του είναι χαλαρή, ευδιάθετη. Αντικρίζει το αγουροξυπνημένο πρόσωπο στου Λαμπρόπουλου στην πόρτα και κρυφογελάει. Έχει έρθει πιότερο σαν φίλος και η εκτίμηση για τον δημοσιογράφο τον προδιαθέτει για συζήτηση μεστή και αμοιβαία ωφέλιμη.

Είναι πρωινό αργίας και κανείς τους δεν είναι βιαστικός. Πίνουν τον πρώτο καφέ. Ο καθείς διηγείται περιστατικά από το επάγγελμά του. Η διάθεση του Λαμπρόπουλου βελτιώνεται. Ο Μανιάτης δεν μοιάζει με τους συναδέλφους του. Έχει μόρφωση ικανοποιητική και πνεύμα οξυδερκές. Και μολονότι τόσο διαφορετικοί σε επαγγέλματα και απόψεις, έχουν καλή φιλική συναναστροφή.

Στο δεύτερο καφέ, η συζήτηση στενεύει στο θέμα που έχουν κοινό ενδιαφέρον. Ο Λαμπρόπουλος με αθωότητα ανυπόμονη και αφελή, εξομολογείται το τέλος της έρευνας και την έκδοση του βιβλίου του.

«Θα κυκλοφορήσει τον Σεπτέμβριο. Διορθώσεις, σχεδιασμός και όλα αυτά τα άχαρα, θα φάνε τους δυο μήνες του καλοκαιριού. Ας είναι...εύκολο δεν ήταν. Πέρα από την έρευνα, δυσκολεύτηκα πολύ να επιλέξω τι θα δημοσιεύσω και τι θ' αφήσω στα συρτάρια,

ενδεχομένως για μελλοντική χρήση. Γιατί το υλικό των συνεντεύξεων και του ημερολογίου είναι ακόμη αρχειτό...».

Ο Μανιάτης ακούει συλλογισμένος και ρωτά λεπτομέρειες. Πως παρουσιάζεται ο Βαλέτας, ποια πρόσωπα εμπλέκονται, ποιες πληροφορίες από το ημερολόγιο αποσιωπούνται, αν το βιβλίο θα είναι μυθιστόρημα ή αναπαράσταση αληθινής ιστορίας.

«Δεν βαδίζεις με ωρολόγιο πρόγραμμα σ' αυτές τις περιπτώσεις», απαντά λίγο απότομα στο τέλος ο Λαμπρόπουλος, περιεργος για το τόσο ενδιαφέρον. «Είναι δρόμος που ξεκινάς να περπατήσεις και στην πορεία πληροφορίες απρόσμενες, όπως και συναισθήματα που δεν περίμενες να γεννηθούν, διαμορφώνουν με τρόπο διάφορο τον αρχικό σου στόχο. Κι έπειτα...δεν μ' ενδιέφεραν τόσο τα γεγονότα, η αλήθεια των περιστατικών. Η ψυχολογία του Βαλέτα, το ασυμβίβαστο πάθος του, η μονομανία του, η επιρροή που ασκούσε στο περιβάλλον του, αυτά είναι τα ζητήματα που νομίζω ενδιαφέρουν τη λογοτεχνία...τι κατάφερα δεν το ξέρω. Και για να είμαι ειλικρινής ούτε μ' ενδιαφέρει τόσο...Το ημερολόγιο αρχικά με συγκλόνισε. Και με αφορμή ένα στοίχημα, (χαμογελά σαν θυμάται την κουβέντα του με τον Γεωργιάδη), ανακάλυψα πράγματα ενδιαφέροντα και νομίζω διαχρονικά...».

«Παραιτηθήκατε από την εφημερίδα έμαθα...», αλλάζει ξαφνικά θέμα ο Μανιάτης. Ο Λαμπρόπουλος σιωπά για δευτερόλεπτα. Δεν θέλει να συζητήσει το θέμα, μπαίνουν σε χωράφια προσωπικά και ζητήματα λεπτά, δύσκολο να εξηγηθούν.

«Παραιτήθηκα, πράγματι...καιρός να προλάβω να ζήσω τη σύνταξή μου...».

Ο άλλος δέχεται την εξήγηση με την ευγένεια ανθρώπου του καλού κόσμου. Συνηγορεί για την απόφαση και δείχνει ανυπόμονος και για τη δική του ώρα που πλησιάζει.

«Σκοτεινός κόσμος ξέρετε. Μα, είτε πρόκειται για εγκληματίες πορωμένους, είτε για ψυχές παραστρατημένες, το αποτέλεσμα στη ζωή σου το ίδιο είναι. Στην αρχή προσπαθείς να διαχωρίσεις την προσωπική σου ζωή, να την αφήσεις αθώα από σκοτεινά περιστατικά. Ύστερα αρχίζεις να παραμελείς πράγματα καθημερινά. Την εμφάνισή σου, το θέατρο, την παρέα με ανυποψίαστους φίλους, το ίδιο σου το φαγητό. Αποκτάς την ανόητη ιδέα πως μπορείς να καθαρίσεις μόνος σου τη βρωμιά. Και μια μέρα καταλαβαίνεις πως έχεις μεγαλώσει, μα είσαι εκεί που ξεκίνησες, πιο αδύναμος, πιο ανίσχυρος από πριν. Είδα χιλιάδες περιστατικά στη ζωή μου. Και σαν να μην έφταναν αυτά, τώρα τελευταία μας προέκυψε και η τρομοκρατία...».

Φέρνει το θέμα φυσικά, χωρίς ίχνος έντασης ή περιεργου τονισμού. Όμως για κάποιο λόγο, πολύ γνώριμο σε πολύπειρους ανθρώπους, ο Λαμπρόπουλος υποψιάζεται πως εκεί εστιάζεται το πραγματικό του ενδιαφέρον και ίσως ο σκοπός της σημερινής επίσκεψης. Αποφασίζει να βγει στην επίθεση και να μιλήσει ανοικτά.

«Κύριε Μανιάτη, ας μιλήσουμε ανοικτά και πιο συγκεκριμένα. Καταλαβαίνω πως κάποιες περιεργες αναφορές στο ημερολόγιο μπορεί να σας δημιούργησαν λάθος εντυπώσεις. Κι εγώ ο ίδιος παραξενεύθηκα από αυτές. Όμως, πιστεύετε πραγματικά ότι ένας άνθρωπος σαν τον Βαλέτα, σε ηλικία προχωρημένη και μάλιστα με το ψυχολογικό του υπόβαθρο διαταραγμένο, θα μπορούσε να ανακατευθεί, θα μπορούσε να έχει τη σκέψη να εμπλακεί σε κάτι τόσο ωμό, τόσο...τόσο...».

Δεν βρίσκει τη λέξη κι εννευρίζεται. Ακουμπά πίσω στην πολυθρόνα και προσπαθεί να χαλαρώσει.

«Μα γιατί αναστατώνεστε; Σας πληροφορώ ότι το ψυχολογικό προφίλ που μόλις περιγράψατε, είναι έδαφος ιδανικό για προσέγγιση από αυτές τις ομάδες. Κι έπειτα κύριε Λαμπρόπουλε», (ο Μανιάτης σταυρώνει τα χέρια και κοιτάζει τάχα αδιάφορα το φωτιστικό στην οροφή...), «συμβαίνει να ξέρω, να γνωρίζω θετικά πως ο Βαλέτας ήταν ανακατωμένος σε μια τέτοια ομάδα...».

«Μα ο φάκελός του...μου τον δώσατε εσείς ο ίδιος...», αντιστέκεται χλιαρά ο Λαμπρόπουλος.

«Ω!, μα μην είστε ανόητος αγαπητέ μου. Λάβατε ό,τι ήθελα να διαβάσετε. Πιστεύετε στ' αλήθεια, ότι παρόμοιες πληροφορίες κυκλοφορούν στο γραφείο μου με τόση ευκολία και μάλιστα στη διάθεση του κάθε επισκέπτη; Ελάτε, ελάτε, μη μου τρώνετε...ξέρω ότι κάτι τέτοιο δεν σας εκπλήσσει...εκείνο που ήθελα να μάθω είναι αν αναφέρετε έστω και υπαινικτικά, έστω και σαν μυθοπλασία, αυτήν την πιθανότητα στο βιβλίο σας...».

«Μόλις σας είπα πως είχα άγνοια των περιστατικών, τουλάχιστον σε όλη τους την έκταση...», απαντά ξερά ο Λαμπρόπουλος, «κι έπειτα δεν είμαι τόσο ανόητος να πετάω κατηγορίες αστήρικτες και σπιλώνω μνήμες ανθρώπων...».

Η πληροφορία είναι ξαφνική, μα η αλήθεια είναι πως ο Λαμπρόπουλος δεν πέφτει από τα σύννεφα. Το ίδιο το ημερολόγιο, αλλά και σκόρπιες πληροφορίες που επέλεξε προς το παρόν να μη χρησιμοποιήσει, δημιούργησαν υποψίες παρόμοιες. Όμως ανάγκη δεν είναι να εξομολογηθεί γι αυτά στον Μανιάτη και συνεχίζει να καμώνεται τον αναστατωμένο. Προσπαθεί να κλείσει το θέμα.

«Κι έπειτα...τι σημασία έχει τώρα πια...ο Βαλέτας είναι νεκρός, όπως και άλλοι πολλοί που τον συναναστράφηκαν...ας αφήσουμε τους νεκρούς να κοιμούνται ήσυχοι...τίποτα από αυτά, σας διαβεβαιώ δεν αλλάζει την πλοκή του βιβλίου μου και στο τίποτα δεν θα προσέθετε η αναφορά σε τέτοιες δραστηριότητες...».

Βέβαιος πως ξέφυγαν από αυτό το άχαρο θέμα, σηκώνεται να ετοιμάσει ένα ούζο και να συνεχίσει με τον συνομιλητή του συζήτηση λιγότερο ενοχλητική. Έχει ολοκληρώσει άποψη για τον Βαλέτα και δεν του αρέσουν ανατροπές της τελευταίας ώρας.

Μα ο Μανιάτης δεν έχει ξεφύγει από την πρόσφατη ατμόσφαιρα και μάλλον επιθυμεί να επιμείνει. Σηκώνεται ανήσυχος και περπατά το δωμάτιο με βήμα γρήγορο. Ο Λαμπρόπουλος στην κουζίνα έχει την πλάτη γυρισμένη. Ο αστυνομικός δεν συνηθίζει να πυροβολεί τους ανθρώπους πίσωπλάτα. Μα σαν ρίξει το βόλι του προτιμά το βλέμμα του άλλου να είναι στραμμένο αλλού. Αφήνει τη φράση να ξεφύγει ανυπόμονα, μη και το μετανιώσει.

«Έχετε σκεφθεί κύριε Λαμπρόπουλε την πιθανότητα, αυτός που πήδηξε από το μπαλκόνι τον προηγούμενο Δεκέμβρη, να μην ήταν ο Βαλέτας;».

Ο Λαμπρόπουλος μένει με το ούζο στο χέρι, ακίνητος σε στάση κωμική. Κοιτάζει τα πλακάκια απέναντί του και τα μετρά μηχανικά. Από το άλλο του χέρι τα παγάνια γλιστρούν και απλώνονται σε όλο το μωσαϊκό της κουζίνας. Είναι Ιούνιος και οι φωνές από το δρόμο περνούν εύκολα από τα ανοικτά παράθυρα. Βλέπει τον εαυτό του να γλιστρά και να μπαίνει

ολόκληρος στο ανοικτό ψυγείο. Προσπαθεί να φέρει στη σιέψη του κι άλλες σιηγές κωμικές. Γελά μ' ένα γέλιο νευρικό που λίγο απέχει από την υστερία.

Ξεχνά το ούζο και τους μεζέδες. Σωριάζεται στην πολυθρόνα το γραφείου. Ξεύρει τον Μανιάτη άνθρωπο σοβαρό, ξένο με το μακάβριο χιούμορ. Περνούν από μπροστά του πρόσωπα, σπίτια, εικόνες από το ημερολόγιο κι εκείνη η περσινή σκοτεινή νύχτα που παρέλαβε το ημερολόγιο. Καμιά λογική άκρη δεν μπορεί να εύρει. Τέλος πέφτει σε απάθεια. Απλώνει τα πόδια στο γραφείο κι αρχίζει τις ερωτήσεις, με τόνο περιπαιχτικό, τάχα να δείξει αδιαφορία.

«Και καλά...το πτώμα;..η αναγνώριση;...το ημερολόγιο;...αντιπρόσωπο έστειλε ο Βαλέτας να πηδήξει στο πεζοδρόμιο;»

Ο Μανιάτης δεν ακολουθεί τον ανάλαφρο τόνο του άλλου. Καταλαβαίνει την κατάσταση και πως ο Λαμπρόπουλος είναι σε πυρετική υπερένταση. Είναι πια καθαρός ο πρωταρχικός σκοπός της επίσκεψής του. Παίρνει την καρέκλα και κάθεται σχεδόν δίπλα του.

«Είστε ευφυής άνθρωπος κύριε Λαμπρόπουλε και δεν θα κάμω παιχνίδια μαζί σας, όπως ξέρω καλά ότι είστε άνθρωπος τίμιος και εχέμυθος. Τον Βαλέτα τον παρακολουθούσαμε καιρό. Γνωρίζαμε από παλιά πως ήταν άνθρωπος δαιμονικός, ικανός σε οργανώσεις και επηρεασμό συνειδήσεων. Διάβασα κι εγώ το ημερολόγιο και πιστεύω πως οι προθέσεις του ήσαν ανιδιοτελείς. Ζήτημα αδιάφορο για το τελικό αποτέλεσμα. Όλες τις απαντήσεις δεν τις έχω. Όμως ξέρω με θετικό τρόπο, ότι ο άντρας που πήδηξε από το μπαλκόνι εκείνο το βράδι δεν ήταν ο Βαλέτας. Σκεφτείτε λίγο πιο καθαρά...εκείνο το βράδυ που Βαλέτας εγκατέλειψε το υπόγειο που χρησιμοποιούσε για σπίτι, κουβαλούσε μια βαλιτσούλα. Πράγμα περίεργο για άνθρωπο που έχει αποφασίσει να δώσει τέλος στη ζωή του και μάλιστα τρία στενά παρακάτω...Αν διαβάσετε προσεκτικά το ημερολόγιο θα διαπιστώσετε πως η Άννα επιχειρεί να του δώσει χρήματα και άλλα χρειαζόμενα...πάντως όχι πράγματα χρειώδη για τον άλλο κόσμο. Η στάση της δεν κρύβει καμμία ανησυχία για κάτι τόσο απόλυτο, τόσο τραγικό. Υπάρχουν και άλλες προετοιμασίες, (δεν θα σας κουράσω τώρα με λεπτομέρειες), που δείχνουν πως ο Βαλέτας ετοιμαζόταν βέβαια για αναχώρηση, αλλά σίγουρα όχι την τελευταία. Υπάρχουν βέβαια πολλά πράγματα που ακόμη δεν γνωρίζουμε και το πιο σημαντικό...»

Παίρνει βαθιά ανάσα και κοιτάζει τον συνομιλητή του. Ο Λαμπρόπουλος βρίσκεται σε κατάσταση αποχαύνωσης και νοιώθει πως κολυμπά σ' ένα όνειρό. Έχει έκφραση ανθρώπου ανόητου που ταξιδεύει στον κόσμο του.

«...και το πιο σημαντικό είναι πως δεν ξέρουμε που βρίσκεται αυτή τη στιγμή ο Βαλέτας...».

Ένα σπαστικό γέλακι ξεφεύγει από τα χείλη του Λαμπρόπουλου. Επιστρατεύει δυνάμεις και επιχειρεί τυχαία ερώτηση.

«Και ο άλλος; Θέλω να πω ο αυτόχειρας...είναι δυνατόν ακόμη να μην έχετε...»

«Όχι δεν έχουμε», απαντά κάπως εννευρισμένα ο Μανιάτης. «Ξέρετε;», συνεχίζει χαμογελώντας τώρα, «συνεχίσαμε να παρακολουθούμε το σπίτι. Είχαμε ερευνήσει το σπίτι εξονυχιστικά και φυσικά είχαμε βρει το ημερολόγιο. Μα το αφήσαμε εκεί, πιστεύοντας πως είναι κώδικας συνθηματικός, με την ελπίδα πως κάποιος συνεργός θα το αναζητήσει. Όταν ο υπάλληλός σας, ο Ρεντζής, τρύπωσε στο σπίτι και πήρε το ημερολόγιο, τον

παρακολουθήσαμε, νομίζοντας πως πιάσαμε λαβράκι. Αλλά βέβαια...τέλος πάντων τα υπόλοιπα τα ξεύρετε. Πάντως είναι μια περίπλοκη υπόθεση που σύντομα θα ξεδιαλύνει.»

Μεσολαβεί σιωπή. Ο Μανιάτης βάζει μόνος του ένα ποτήρι ούζο και προσφέρει ένα δεύτερο στον Λαμπρόπουλο. Σωπαίνουν για ώρα αριετή με σκέψεις διάφορες. Κάποια στιγμή ο Λαμπρόπουλος ζωηρεύει και σκύβει μπροστά. Λίγο έχει συνέλθει από την έκπληξη.

«Και ο Αποστολίδης; Η Άννα; Όλοι εκείνοι που τον πιστεύουν μακαρίτη; Θα αφήσετε αυτούς τους ανθρώπους να πεθουν έτσι, χωρίς λόγο, χάριν του αστυνομικού σας δαιμόνιου Διάβολου!...τι περιμένετε ν' αλλάξει; και μήπως περιμένετε από μένα να παίξω θέατρο, να υποκριθώ, για να γράψετε εσείς επιτυχία στο φάκελό σας; Πλανάσθε πλάνη οικτρά...».

Ο Μανιάτης σηκώνεται ορθός και στέκεται άκαμπτος σε στρατιωτική στάση από την άλλη πλευρά του γραφείου. Πιο σοβαρός από ποτέ προσφέρει τις τελευταίες λέξεις.

«Κύριε Λαμπρόπουλε είστε υπό την επήρεια σοκ. Μπορώ να καταλάβω. Γνωρίζω επίσης πως χιλιάδες ερωτήματα ανακύπτουν, που ίσως έχουμε την ευκαιρία να συζητήσουμε στο μέλλον. Όταν σκεφθείτε πιο ψύχραιμα, θ' αντιληφθείτε πως έχω δίκαιο και πως έτσι πρέπει να γίνει. Ανακατευθήκατε άθελα σας σε μιαν ιστορία αγάριστη. Είστε φυσικά ελεύθερος να ειδώσετε το βιβλίο σας και να έχετε για τον Βαλέτα όποια άποψη επιθυμείτε. Μα κρατηθείτε μακριά από την αστυνομική πλευρά των γεγονότων. Ένα πράγμα σας ζητώ. Για όλο τον υπόλοιπο κόσμο ο Βαλέτας πρέπει να παραμείνει νεκρός. Στο κάτω κάτω της γραφής, αυτό είναι κάτι που δεν εμποδίζει ούτε την έρευνα ούτε το βιβλίο σας...»

Ο Μανιάτης βαδίζει προς την εξώπορτα. Πριν φύγει, κοντοστέκεται και γυρίζει προς τον Λαμπρόπουλο. Τον κοιτάζει με συμπάθεια πραγματική.

«Είστε άνθρωπος δίκαιος και λογικός. Και μετριοπαθής. Όταν η κατάσταση αυτή ξεκαθαρίσει, θα τα πούμε πάλι και είμαι βέβαιος πως θα συμφωνήσουμε.. Και να ξέρετε...το βιβλίο σας το περιμένω με ανυπομονησία ειλικρινή».

Ο Λαμπρόπουλος μένει μόνος. Ζέστη πολύ δεν κάμει, μα νοιώθει τον ιδρώτα να κυλά στο λαιμό του. Σηκώνεται ήρεμα και πατά το κουμπί του ανεμιστήρα. Σιέφτεται πιο ψύχραιμα την κατάσταση. Και όταν καταλαβαίνει την κωμικοτραγική της διάσταση, όταν σιέφτεται τον μοναχικό, φτωχό και παθιασμένο Βαλέτα να ξεγλιστράει από το υπόγειο σε κατεύθυνση άγνωστη, στην αρχή θαυμάζει τη δύναμη μιας διαταραγμένης νοημοσύνης. Κι ύστερα μια ανεξήγητη χαρούμενη διάθεση τον πλημμυρίζει.

Δυο τρεις περαστικοί, ξαφνιάζονται από το υστερικό του γέλιο που ξεχύνεται ώρα πολλή στο πεζοδρόμιο.

Ο Λαμπρόπουλος τακτοποιεί τις σκέψεις του...

Αθήνα Ιούνιος

Ένα ραντεβού απομένει, μα ίσως το πιο σημαντικό. Όμως ο Λαμπρόπουλος βιάζεται. Θέλει να ιδει το έργο του τελειωμένο, χτυπημένο στη γραφομηχανή κι ένα βάρος ενοχλητικό να βγάλει από πάνω του. Το γνωστό του όνομα έκαμε την έκδοση του βιβλίου υπόθεση εύκολη, ακούραστη. Τώρα από το τυπογραφείο περιμένουν τις σελίδες ν' αρχίσει δουλειά δημιουργική και να δει το όνομά του τυπωμένο σε εξώφυλλο σκληρό.

Ματαιόδοξος δεν είναι. Μα νοιώθει πως έχει να πει πράγματα πολλά. Στο μικρό γραφείο, είναι απλωμένες λευκές κόλλες. Και προσπαθεί να κάμει ανασκόπηση και να τακτοποιήσει τις σκέψεις του. Αρχίζει να γράφει σκόρπιες φράσεις με σκοπό αργότερα, σε δεύτερη ανάγνωση να τις καλλωπίσει. Είναι βράδι, μα ο ανεμιστήρας που ενοχλεί το χαρτομάνι μπροστά του, είναι απαραίτητος.

«Είναι δύσκολο να ανακεφαλαιώσει κανείς μια ζωή χαώδη και απρόβλεπτη. Μόνο ερωτηματικά μπορεί να διατυπώσει, βέβαιος πως ισχνές απαντήσεις μπορεί να δώσει κι ελάχιστο μόνο φως να ρίξει σε πτυχές σκοτεινές; Και πολλές φορές ανώμαλες, σύμφωνα με τις επικρατούσες αντιλήψεις.

Εμμένω στην αρχική μου άποψη. Λεπτομέρειες και φημολογίες ανεπιβεβαίωτες δεν μπόρεσαν να την αλλοιώσουν. Ήταν ο Βαλέτας μια ψυχικά διαταραγμένη μορφή, ένα μυαλό αυτοκαταστροφικό, ένας χαρακτήρας άκαμπτος και καταδικασμένος να καταστραφεί, από ένα επίσης άκαμπτο περιβάλλον; Πιθανότατα ναι. Όμως τι θύελλες, τι τρικυμίες πέρασαν από αυτήν την βασανισμένη ψυχή, είναι για τον άνθρωπο και την κοινωνία, γεγονότα σχεδόν αδιάφορα. Μόνο το αποτύπωμα είναι αυτό που ενδιαφέρει, η επιρροή που ασκούσαν όλα αυτά σε συναναστροφές και περιβάλλον και τελικά η ικανότητα να εκτρέψει πεπρωμένα και κατευθύνσεις βέβαιες, μοιρολατρικές. Το πείσμα, ο εγωισμός, η απόλυτη αντίσταση στους συμβιβασμούς, ήσαν καταστάσεις για τον ίδιο τον Βαλέτα καταστροφικές και μοιραίες. Όμως για τους συνανθρώπους του, για όλους εκείνους που έτυχε να βρεθούν στο δρόμο του, ήσαν εικόνες λυτρωτικές, καταλυτικές στην απελευθέρωση δυνάμεων και ταλέντων, που άλλαξαν την πορεία τους και τους έδωσαν μια νέα, διάφορη ζωή.

Μια θρυαλλίδα. Έτσι φαντάζομαι τον Αλέξανδρο Βαλέτα, σαν έναν μπουρλοτιέρη, που κυκλοφορεί αιώνια με το τσακμάκι αναμμένο και όπου εύρει στόχο, όπου κρίνει πως αξίζει τον κόπο, βάζει φωτιά και πυρπολεί συνειδήσεις, αποκαμωμένες νοημοσύνες και ψυχές τραυματισμένες. Μα είναι τόσο βιαστικός στο έργο του, τόσο ανικανοποίητος από τις περιορισμένες του δυνατότητες, που μήτε που στέκεται να δει τις φωτιές που κατακαίουν τα πάντα. Έχει ήδη φύγει το δρόμο του να προλάβει, να εκπληρώσει το πεπρωμένο του.

Θ' αντέτεινε κανείς, πως ρόλο παρόμοιο έχει ταχθεί η συνείδηση του καθενός να διαδραματίζει. Και πως οι ξένες επιρροές είναι επικίνδυνες, γιατί είναι υστερόβουλες, ιδιοτελείς, νοθευμένες από ταπεινές επιδιώξεις ατελών χαρακτήρων. Μα τη συνείδησή μας εύκολα την ποτίζουμε αναισθητικά διάφορα και δικαιολογίες κίβδηλες. Η αφύπνιση έρχεται πάντοτε μέσα από βλέμμα τρίτο και μόνο τότε τα αποτελέσματά της μπορεί να είναι γρήγορα και ανατρεπτικά.

Θαυμαστές οι επαναστάσεις που γκρεμίζουν τείχη. Μα μήπως πλιότερη τέχνη δεν απαιτεί το γκρέμισμα μιας ζωής εφησυχασμένης και το διέξοδο σ' ένα δρόμο νέο, λαμπρό, γιομάτο προσκλήσεις; Μήπως δεν είναι το ίδιο δύσκολο να ψηλώσεις έναν άνθρωπο που έχει μάθει ισόβια να σκύβει; Χρειάζονται οι συνειδήσεις, όπως χρειάζεται ο πόνος και η ενόχληση να θυμίζουν τα λάθη και τις αμαρτίες. Μα χρειάζονται περισσότερο και οι φαροφύλακες, έτσι μονότονοι στην επανάληψη τους, να δείχνουν τους βράχους που κινδυνεύουμε να τσακιστούμε.

Έκαμα καλά πιστεύω, που από τη αρχή δεν ασχολήθηκα με τις αστυνομίες. Τι σημασία έχουν οι αμαρτίες του Βαλέτα; Ποιον ενδιαφέρει, εάν στην προσπάθειά του να βρει το αιώνια κρυμμένο, κατάντησε παράνομος και περιθωριακός; Λίγα θα θυμάται από αυτά η ιστορία. Μα η καταλυτική του δύναμη στις αποφάσεις των ανθρώπων, μετατρέπεται σε γονίδιο μεταφερόμενο από γενιά σε γενιά. Και θα συνεχίσει να αφήνει το ίχνος της για έτη πολλά.

Η αποκάλυψη του Μανιάτη με τάραξε, με αναστάτωσε. Μα μ' έκαμε και να καταλάβω τη δύναμη που κρύβει η απελπισία. Πάνω που τελειώνουν όλα, εκεί που ελπίδα ανάστασης μήτε που φαίνεται, εκεί να βρίσκεις τρόπο να διακρίνεις μια νέα αρχή. Και μάλιστα αρχή που απαιτεί κόπους και θυσίες δυσβάσταχτες. Να ονειρεύεσαι την παράδοση σαν λύτρωση, σαν τέλος ευχάριστο και πάντα να την αναβάλλεις. Τέτοιο ξόδεμα και κατακερματισμό ελάχιστοι μπορούν ν' αντέξουν.

Όταν μια τέτοια πορεία είναι αναγκαστική, γεννά θαυμασμό η ικανότητα του ανθρώπου ν' αντέχει όσα νομίζει πως ανεπανόρθωτα θα τον γονατίσουν. Όταν όμως συμπεριφορές παρόμοιες είναι αποτέλεσμα συνειδητής επιλογής κρύβουν μέσα τους μεγαλείο. Γιατί ο άνθρωπος πάντα τον εύκολο δρόμο θα διαλέξει, σαν από ένστικτο, σαν από τάση πρωτόγονη.

Μένει ένα ζήτημα λεπτό, δύσκολο και περισσότερο προσωπικό. Είναι ο Βαλέτας θύμα των συνθηκών της εποχής του; Πρόκειται για ταλέντο που ξοδεύτηκε σε κάτι ανώφελο, ανούσιο και πολλές φορές επικίνδυνο; Και για να θυμηθώ τη συζήτηση με τον Γεωργιάδη και το γελοίο στοίχημα που εβάλαμε, (γελοίο, γιατί ποιος με σιγουριά μπορεί ν' απαντήσει;), ήταν ο Βαλέτας ένας άνθρωπος αξιόλογος, που οι κοινωνικές συνθήκες τον καταδίκασαν σε ισόβια αφάνεια και συμπεριφορές ακραίες;

Ένα μοιραίο ελάττωμα έχουν τα ερωτήματα αυτά και θάπρεπε να το γνωρίζω εκείνο το απόγευμα στη Φιλελλήνων. Δεν μπορείς να επαναλάβεις πειραματικά τη ζωή ενός ανθρώπου και να επαληθεύσεις τα χιλιάδες «αν» που βασανίζουν τη σκέψη σου. Γι αυτό και κάθε απόφαση είναι μοιραία στις συνέπειές της. Γιατί δεν υπάρχει περίπτωση να την ακυρώσεις και μαζί της τις συνέπειες τις ολέθριες που μπορεί να επιφέρει. Και ποτέ δεν θα μάθουμε, (μόνο ίχνη, ψήγματα ατομικών εμπειριών που δεν γενικεύονται σε κανόνα), τι επίδραση μη αναστρέψιμη ασκούν σε ευαίσθητες κυρίως ψυχές οι κοινωνικές συνθήκες και το ασφυκτικό, φοβικό περιβάλλον.

Έχασα ένα στοίχημα. Μα ήταν αναπόφευκτο. Γιατί τα εκατομμύρια άνθρωποι σαν τον Γεωργιάδη, συμπεραίνουν από το αποτέλεσμα, από γεγονότα τελειωμένα, οριστικά και γι' αυτό εύκολα αναγνωρίσιμα. Οι υπόλοιποι, έτσι όπως έχουμε συναίσθηση της ματαιότητας υποθέτουμε. Ακούμε αυτά που δεν λέγονται, Νοιώθουμε την ανθρώπινη νοημοσύνη, όχι σαν κατασκευή μονοκόμματη, μα σαν μελωδία που κάθε λεπτό διαφορετικούς παράγει ήχους. Πως κανόνες να βγάλεις, χαμένος σε μια τέτοια ποικιλία;

Δεν ξέρω αν ζει σήμερα ο Βαλέτας και που βρίσκεται κι αν ζει σε προχωρημένη θα είναι πια ηλικία. Όμως τι σημασία έχει; Είναι καλύτερα έτσι θαμβό να τον φαντάζομαι, μακριά από φυσικά χαρακτηριστικά που θα τον απομυθοποιούσαν.

Κοιτάζω τη μοναδική, παιδική του φωτογραφία. Και δύσκολα μπορώ να φανταστώ, πως αυτός, παιδί ακόμα, από εκείνον τον χωματόδρομο ποτέ δεν θα ξεφύγει...».

Αυτά τα εξομολογητικά γράφει ο Λαμπρόπουλος. Και σχεδιάζει κάποια από αυτά να αναφέρει στην παρουσίαση του βιβλίου του. Νοιώθει κουρασμένος. Είναι μια νύχτα ζεστή και τα φύλλα από τα δέντρα στέκουν ακίνητα έξω από το παράθυρό του.

«Κι όμως» σιέφτεται, καθώς γέρνει πίσω στην καρέκλα αποκαμωμένος, «τι υποκριτής που είμαι...πως θάθελα έτσι την ύστατη στιγμή να τον συναντήσω και να χαθούμε σε σιέφεις και συλλογισμούς...».

Τον σιέφτεται σε μέρη ξένα, κυνηγημένο κάτω από γέφυρες και κρυμμένο σε υπόγεια. Και σαν να ζηλεύει αυτόν, που αμαρτία ανθρώπινη δεν έχει να τον βαραίνει.

Αποκοιμείται στραβά σε όνειρα ακατάληπτα.

Ένα τέλος που υπόσχεται πολλά...

Αθήνα, Ιούλιος

Εημερώνει καυτή η Κυριακή στα μέσα του κατακαλόκαιρου. Οι καμπάνες από τον Άγιο Διονύσιο κτυπούν μονότονα και ξυπνούν τον Λαμπρόπουλο που έχει αποκοιμηθεί επάνω στα χαρτιά του. Έχει ώρα αρκετή για το ραντεβού του, όμως ανυπομονεί. Ξεύρει πως τίποτα καινούριο δεν θα μάθει, μα είναι περιεργός. Ο Μανιάτης έχει αποκαλύψει νωρίς την ταυτότητα της Άννας. Στάθηκε πρόθυμη να συναντηθεί μαζί του. Μάλιστα κανόνισε να είναι μόνοι στο μεγάλο της σπίτι. Όμως ο τελευταίος σταθμός έχει πάντοτε και τη μεγαλύτερη ανυπομονησία.

Στο Ψυχικό φτάνει νωρίτερα και παρατηρεί το μεγάλο σπίτι. Μόνο τα τζιτζικια ακούγονται και κάτι ξέπνοες φωνές από γειτονικό σπίτι, καλά κρυμμένο πίσω από πράσινες περιφράξεις. Σβήνει τη μηχανή και περπατά αργά τον περιποιημένο κήπο. Η εξώπορτα ανοίγει, σχεδόν πριν κτυπήσει το βαρύ πόμολο.

Την αντικρίζει χαμογελαστή, μέσα σε ησυχία απόλυτη και νοιώθει συγκινημένος. Θέλει να κρατήσει τη στιγμή και καθυστερεί για δευτερόλεπτα την είσοδο στη δροσερή σάλα. Έχει ανάστημα κανονικό, μαλλιά καστανά κρατημένα πίσω, δέρμα λευκό, διάφανο και φυσιογνωμία αρχοντική. Ψάχνει να εύρει το άσημο πρόσωπο που περιέγραψε ο Βαλέτας. Μα το μόνο που βλέπει είναι χείλη σαρκώδη, θηλυκά, που χαμογελούν το ίδιο συγκινημένα.

«Φυσιογνωμία ερωτική που γεννά διλήματα...», σιέφτεται την ώρα που κάθεται δίπλα στο χαμηλό τραπέζι, με τα κεράσματα ήδη σερβιρισμένα. Είναι φράση δανεική από το ημερολόγιο.

Δεν ξεύρει πως ν' αρχίσει και κείνη τον βοηθά να χαλαρώσει.

«Είστε έτοιμος με το βιβλίο σας;», ρωτά σε τόνο σιγανό. Έχει τη φωνή που περιμένει κανείς, απαλή, καθησυχαστική.

«Στην πραγματικότητα, ναι, είναι έτοιμο...κάτι τελευταίες διορθώσεις...όμως κάτι θα έλειπε αν δεν μιλούσα μαζί σας, εννοώ κάτι από τη δική μου εικόνα, αυτή που κρατώ σφαιλιστή στο

μυαλό μου και προς το παρόν τουλάχιστον δεν πρόκειται να δημοσιοποιήσω...ίσως βέβαια αυτή η συνάντηση να μην είναι και τόσο ευχάριστη για σας...».

Δεν απαντά αμέσως και η ανησυχία του πως μπορεί να την ταράξει ψυχικά γίνεται μεγαλύτερη.

«Δεν μπορώ να πω πως μου είναι ευχάριστη μια συζήτηση για τον Αλέξανδρο. Ήφσαν πολύ πόνο και θλίψη εκείνα τα χρόνια για να μπορώ να υποκρίνομαι σήμερα και να παραμένω ατάραχη. Κι έπειτα...ο κύριος Αποστολίδης με ενημέρωσε πως η έρευνά σας είναι βαθιά, βασανιστική. Δεν ξέρω αν είναι κάτι που μπορώ να σας βοηθήσω...».

«Μίλησα πράγματι με ανθρώπους πολλούς. Και βρήκα ντοκουμέντα και πληροφορίες απόρρητες, τόσα που φωτίστηκα αριετά. Όμως εσείς είστε ένα κεφάλαιο αυτόνομο, μοναδικό. Όπου υπήρχε έρωτας στη ζωή του Βαλέτα, (και ζητώ να με συγχωρήσετε αν θίγω ζητήματα λεπτά), ήταν έρωτας βουβός, άγριος, απρόσωπος, περίπου εκδικητικός. Μόνο όταν αναφέρει εσάς γλυκαίνει, γίνεται μοναδικά τρυφερός, η περιγραφή του και τα γραπτά του αλλάζουν. Είστε ο μόνος άνθρωπος για τον οποίο λείπουν η περιφρόνηση, το μίσος, η κριτική...μόνο πικρία και θλίψη. Κι ύστερα οι αναφορές του ημερολογίου είναι ασαφείς, θολές, λειψές...και σε τούτο η βοήθειά σας μπορεί να είναι πολύτιμη...».

Ξεύρει ο Λαμπρόπουλος πως δεν έχει απέναντί του άνθρωπο μικρής νοημοσύνης και γι αυτό νοιώθει μια νευρικότητα που οδηγεί στη φλυαρία. Σταματά απότομα και πιάνει τον καφέ του. Ψάχνει το βλέμμα της μα εκείνη αποφεύγει το δικό του.

«Ήταν έρωτας παιδικός. Δεν ξέρω ποιες δυνάμεις μπορούν να επιδράσουν τόσο καταλυτικά πάνω σε μια νοημοσύνη παιδική, ακόμη τόσο άγουρη και να δημιουργήσουν τέτοια ερωτική βεβαιότητα. Όμως...βέβαιοι ήμασταν και οι δυο...περίπου ώριμοι, όσο και τα επόμενα χρόνια. Περάσαμε ώρες σ' εκείνο το μικρό δωμάτιο, άλλοτε ακίνητοι συνεπαρμένοι από ακαθόριστα όνειρα κι άλλοτε δεμένοι σε συμπλέγματα σφικτά, να ψάχνουμε λαχανιασμένα μια φύση που ξυπνούσε μόλις και δεν μπορούσε με σιγουριά να μας καθοδηγήσει. Κι έφερνε αυτή η ανημπόρια πότερο πείσμα, επιμονή και λαχτάρα για την επόμενη συνάντηση. Όσο και να το περιγράψω, δύσκολα θα καταλάβετε αυτή τη δύναμη της παρθενικής επαφής και την ευτυχία που έφερνε η γνώση μιας έλξης συνολικής, μονοκόμματης, χωρίς όρους, κανόνες και τις γνωστές μεταγενέστερες επιφυλάξεις.

Ήταν από τότε άνθρωπος ιδιαίτερος, μοναδικός. Αυστηρός, με τρόπο ξένο για την ηλικία μας και με λόγια περίεργα, άγνωστα σε μένα. Απαιτούσε, απαιτούσε το απόλυτο και ποτέ δεν ήταν ευτυχής. Μια αγκαλιά ή ένα χάδι τον τάραζαν, η απόλυτη αφοσίωση τον έκαμε βαρυστημένο, η μοναχική και ανήσυχη στάση τούφερνε σιέψεις δυσσιωνες. Κι όμως, θέλω να πιστεύω πως ποτέ δεν υπήρξε τόσο ευτυχισμένος όσο εκείνες τις μέρες.

Ζούσα σε οικογένεια πλούσια. Εκείνος σε οικογένεια που πολλές φορές έλειπαν και τα χρειώδη. Χαμογελάτε...αλλά τότε αυτά τα στερεότυπα ακόμη λειτουργούσαν. Η κοινωνική μας διαφορά έκαμε τον Αλέξανδρο πολλές φορές μοχθηρό, κάπως κακότροπο. Σήμερα καταλαβαίνω, πως μια τέτοια στάση δείχνει αγωνία απώλειας, άγχος δύσκολο για την παιδική ηλικία. Όμως τότε, αυτή η διαφορά έφερνε στην επιφάνεια όλες τις απόλυτες πλευρές του χαρακτήρα του. Και ξεσπούσε πάνω μου, γιατί δεν μπορούσε να ξεσπάσει αλλού την οργή του, για τη φτώχεια που μισούσε και τις κοινωνικές διαφορές που ποτέ δεν αποδέχτηκε. Πέρασα στιγμές δύσκολες, που ένοιωθα την ευτυχία μου να θρυμματίζεται σε δευτερόλεπτα. Μα έφτανε ένας λόγος του ή μια αγκαλιά κάτω από τα κλειστά παραθυρόφυλλα για να ησυχάσω και να νοιώσω ασφάλεια. Κι όσο κι αν σας φαίνεται

περιεργό, όσα χρόνια κι αν πέρασαν, μόνο εκείνη την αγκαλιά θυμάμαι με συγκίνηση. Κι ας ήταν ριγμένη στο ταπεινό μωσαϊκό...κι ας ήξερα πως τέλος καλό δεν θάχε. Φταίει μήπως η ηλικία; Πως τίποτα γύρω δεν υπήρχε να φέρει αντιπερισπασμό; Δεν το ξεύρω. Κι ούτε επέμεινα ποτέ να απαντήσω. Μου φτάνει που έχω ακόμη εκείνη τη μυρωδιά να μυρίζω και ζέστη περισσή να θυμάμαι. Δεν μούλειψαν στη ζωή μου τα μεγαλεία και οι απολαύσεις. Μα ήταν όλα δεύτερα, αχάριστα και ξένα...».

Σταματά με συγκρατημένη συγκίνηση. Ο Λαμπρόπουλος κοιτάζει σκεπτικός το μεγάλο σπίτι, γεμάτο με ακριβό γούστο. Φαντάζεται μια ζωή πλούσια, πολύ μακρινή από τον ασκητικό βίο του Βαλέτα. Και απορεί που τέτοια διαδρομή εξαιρετης τύχης, άλλο δεν έχει να θυμάται από αγκαλιές παιδικές. Ακούει έναν ελαφρύ αναστεναγμό. Και γυρίζει ανυπόμονα να ακούσει τα επόμενα.

«Κάποια ημέρα ο πατέρας μου επήρε μετάθεση για την Αθήνα. Η ώρα ήταν απειρίγραπτη. Καυγαδίσαμε πολύ εκείνη τη μέρα με τον Αλέξανδρο, με κίνδυνο οι φωνές μας ν' αποκαλύψουν έρωτα πρόωρο, σ' ένα περιβάλλον αυστηρό κι ενοχικό απέναντι σε τέτοια ζητήματα. Άκουσα λόγια πικρά. Προσπάθησα πολύ να τον μαλακώσω. Κόπος μάταιος. Εκείνος έβλεπε βέβαιο τέλος με ενοχή δική μου. Γιατί, έτσι ήταν από τότε...με πίστη πως δεν πρέπει να υπάρχουν εμπόδια και αναγκαστικές καταστάσεις. Μα για μένα ήταν ακατόρθωτο να φέρω διαφορετικό αποτέλεσμα. Και παραδόθηκα, με τέτοια θλίψη και στενοχώρια, που ούτε σήμερα αντέχω να σκέφτομαι.

Χάσαμε την επαφή. Και πήρα τη ζωή μου ανέμελα, έτσι όπως όλοι ξεχνάμε συγκινήσεις άγουρες κι εφηβικά πάθη. Σχεδόν πίστεψα πως δεν θα τον ξαναδώ. Λάθεψα. Παντρεύτηκα και χώρισα δυο φορές. Και μόνο μετά τον δεύτερο χωρισμό μου, κατάλαβα ότι τον είχα καθημερινά μέσα μου. Και μ' έιαμε ανίκανη να δώσω αγάπη ολοκληρωτική και άδολη, ν' αφήσω τα ίδια συναισθήματα, τις ίδιες εικόνες, σε άνθρωπο ξένο.. Άδικο για τους τρίτους. Μα άδικο και για μένα, που ένα πάθος απόλυτο, αρρωστημένο, μ' άφησε ψυχικά ανάπηρη, μισερή...

Παρουσιάστηρε για δεύτερη φορά μπροστά μου ξαφνικά, σε ηλικία πια προχωρημένη. Και κάναμε έναν έρωτα γεμάτο από τα χρόνια της απουσίας του. Φώναζε το όνομά μου με απόγνωση τόση που τρώμαξα. Μα κι εγώ σε πάθος δεν υστερούσα. Αν υπάρχει για τον άνθρωπο μια στιγμή που χάνει τον εαυτό του, που δίνει όλη του την ύπαρξη, όλη του την συγκέντρωση, αυτή η στιγμή για μας ήταν τότε, μια νύχτα μοναδική πριν από χρόνια...είναι προνόμιο τόσο ψηλά να φτάνεις, μα και κατάρρα θεού σκοτεινού, εκδικητικού. Πως μπορείς έπειτα ήσυχος να επιστρέψεις σε πράγματα απλά και καθημερινά;».

Δεν ξεύρει τι ν' απαντήσει ο Λαμπρόπουλος και μένει σιωπηλός. Ζηλεύει τη συγκίνηση τη μοναδική, τον άρρωστο έρωτα, την ηδονή την πρωτόγνωρη. Μα νοιώθει και το βάρος της τιμωρίας για τέτοιο προνόμιο μοναδικό. Βιάζεται να φύγει από θέματα τόσο προσωπικά, που τον πνίγουν και του θυμίζουν τη δική του ατέλεια.

«Στο ημερολόγιο δεν είναι σαφές, μα από τότε πιστεύω πως συναντηθήκατε αρκετές φορές...».

«Ω! δεν θα τόλεγα...εκείνος μεγάλωσε, μα έμεινε ο ίδιος. Καταλάβαμε γρήγορα και οι δυο, πως σχέση μόνιμη δεν θα μπορούσε να στεριώσει. Και μόνο αραιά, όταν νοιώθαμε την πλήξη και την μονοτονία, όταν εκρηκτικές αναμνήσεις μας πίεζαν αφόρητα τα βράδια, συναντιόμασταν και παίρναμε το ναρκωτικό μας...κι ήταν τόσο δυνατό, που μας έδινε γέννηση καινούρια και δύναμη να παριστάνουμε τους κοινωνικούς,,, εγώ πάντα σε δωμάτια

φωτεινά κι ανέμελα, κι εκείνος στα σιοτάδια του που δεν μπορούσε να χορτάσει. Μάθαινα γι αυτόν δεν έχει σημασία πως, έχω όνομα δυνατό και μπορώ ν' ανοίγω πόρτες κλειστές. Πόσες φορές δεν προσπάθησα να τον βοηθήσω, με κρυφή την ελπίδα πως μπορεί στο φως να βγει και να ζήσουμε ζωή ήρεμη, συμβατική! Μα την ίδια στιγμή ήξευρα πως η προσμονή ήταν μάταιη, ανώφελη...»

«Ήρθε να σας αποχαιρετήσει πριν...πριν...με συγχωρείτε που το αναφέρω, μα είναι σημαντικό, πριν από τον θάνατό του...».

Τον κοιτάζει με βλέμμα ήρεμο. Καμιά αναστάτωση δεν δείχνει η στάση της. Παρόλα αυτά νοιώθει ένοχος να κρύβει από μια τέτοια γυναίκα είδη αναστάσιμη. Όταν του απαντά έχει φωνή ήσυχη, απαλή.

«Ήρθε. Κι έμοιαζε τόσο η στιγμή μ' εκείνον τον άλλο αποχαιρετισμό, πριν από χρόνια, που ένοιωσα και πάλι μικρή, ανήμπορη και ασήμαντη. Μου εξομολογήθηκε. Δεν προσπάθησα να τον αποτρέψω. Ίσως γιατί είμαι βέβαιη πια πως με τον Αλέξανδρο δεν υπάρχει τίποτα οριστικό, τίποτα τελειωτικό και πως κάθε τόσο η ίδια εκείνη στιγμή, η ίδια εκείνη ανυπαρξία θα επαναλαμβάνεται και θα είναι πάντα για μας ένα λουτρό, μια κάθαρση, ένας εξαγνισμός...».

Προφέρει τα τελευταία λόγια με συγκίνηση αισθησιακή. Μα, (να είναι άραγε η ιδέα του;), το βλέμμα της έχει απέναντί του αδιόρατη ειρωνεία. Τολμά την τελευταία του ερώτηση.

«Κυκλοφορεί η φήμη πως έχετε στην κατοχή σας χειρόγραφο του Βαλέτα, ίσως και κάποιες λογοτεχνικές του απόπειρες...».

Εκείνη σηκώνεται και πάει απέναντι σε σκρίνιο παλιό. Βγάζει από συρτάρι φάκελο σφραγισμένο.

«Για ένα λόγο συναντήθηκα κυρίως μαζί σας σήμερα. Να βγάλω ένα βάρος σ' έναν άνθρωπο που καταλαβαίνει και να πω πράγματα που δεν αποτυπώνονται εύκολα σε χαρτί. Όλα τα υπόλοιπα, λεπτομέρειες που θα σας βοηθήσουν να κατανοήσετε πράγματα πρακτικά και γεγονότα δυσεξήγητα είναι γραμμένα εδώ. Επήρα την πρωτοβουλία αυτή, καθώς για να παρουσιάσετε το βιβλίο σας θέλω να είστε ενημερωμένος σωστά...».

Παραδίδει τον φάκελο και μένει ασάλευτη με το βλέμμα χαμένο σε περασμένα. Τα τελευταία λόγια τα προφέρει σχεδόν ψιθυριστά.

«Και σας παρακαλώ, προσέξτε τον Αλέξανδρο μου...μην ακολουθήσετε τον συρμό...σας ορίζομαι πως αν τον κατοχυρώσετε θα μ' έχετε κάμει εχθρό θανάσιμο...».

Βλέπει στα μάτια της αγάπη απόλυτη και αφοσίωση ασκητική. Και ζηλεύει εκείνος που έχει φυλακίσει τέτοια συναισθήματα. Θαυμάζει κι εκείνη που από τις τόσες παρουσίες γύρω της, έμεινε πιστή σε μια απουσία.

Τον συνοδεύει στην εξώθυρα. Πριν την αποχαιρετήσει κοιτάζεται και διστάζει. Την προσκαλεί στην παρουσίαση του βιβλίου του, που την υπολογίζει Σεπτέμβρη. Και αποτολμά μια παράκληση.

«Ίσως βέβαια και πριν από αυτό, εάν έχετε τον χρόνο, να μπορέσουμε να συναντηθούμε και πάλι...άλλωστε έχουμε συμπάθεια πλλή για τον κοινό μας φίλο...».

Χαμογελά με την αμηχανία του. Είναι όμορφη, με μιαν ομορφιά που γαληνεύει. Το χαμόγελό της είναι υπόσχεση.

«Θα χαρώ πολύ. Αφήνω σε σας την πρωτοβουλία...»

Μπαίνει στο αυτοκίνητο συνεπαρμένος. Γρήγορα συνέρχεται μα δεν κάμει να ξεινήσει για την επιστροφή. Σκέφτεται το πρόσωπό της την ώρα που ανέφερε τον θάνατο του Βαλέτα και μια σπίθα κοροϊδευτική που τρεμόπαιξε στο βλέμμα της εκείνη την ώρα.

Σκέψη τρομερή περνά από το μυαλό του.

«Μα είναι δυνατόν;» αναρωτιέται, «να υπάρχει περίπτωση να ξέρει;... αδύνατον! πρέπει να βγάλω από το μυαλό μου τέτοιες σκέψεις γιατί θα καταντήσω παρανοϊκός!...».

Στο φανάρι κοιτάζει αφηρημένος το αυτοκίνητο δίπλα του. Το ζευγάρι μέσα είναι αμίλητο, σαν βαλσαμωμένο.

Σαν ύστερη δικαίωση και σαν μνημόσυνο...

Αθήνα, Οκτώβριος

Το βιβλιοπωλείο του «Πυρσού» έχει αναταραχή και κόσμος ασυνήθιστο. Η μεγάλη, μακρόστενη αίθουσα στο ισόγειο, γιομάτη βιβλία και υπαλλήλους, οδηγεί στην αριστερή της γωνία σε σιάλα στενή που ανεβάζει στο ευρύχωρο πατάρι. Εκεί, στα στενά σκαλοπάτια, συνωστίζεται κόσμος πολύς. Έχει εκδήλωση για βιβλίο καινούριο, πολυαναμενόμενο. Μικρές παρέες από ονόματα γνωστά γεμίζουν το ισόγειο και καμώνονται τους κοινωνικούς, χαλαρούς ανθρώπους, που απολαμβάνουν την περιέργεια και τον θαυμασμό του απλού κόσμου. Είναι πρωινό Σαββάτου και το κέντρο της πόλης φέρνει ανήσυχο βουητό. Θερινές εικόνες κρατούν ακόμη τον Οκτώβρη σε ατμόσφαιρα γλυκιά, δροσερή, με ήλιο χλωμό κι ευχάριστο.

Στο πατάρι βρίσκεται από νωρίς ο Λαμπρόπουλος. Έχει να φροντίσει τα κεράσματα, να υποδεχθεί καλεσμένους, να συμβουλευθεί τελευταίες σημειώσεις. Μα πιο πολύ να χορτάσει τα αντίτυπα του βιβλίου του, όμορφα τακτοποιημένα σε γωνιακό τραπέζι, με εξώφυλλο κίτρινο σκληρό, τον τίτλο «Θρυαλλίδες» στο κέντρο με κόκκινα γράμματα, την παιδική φωτογραφία του Βαλέτα σ' ένα κουτάκι στην κάτω αριστερή γωνία και το δικό του όνομα με γράμματα μαύρα στην κορυφή του βιβλίου. Πέρασε συγκινήσεις τους τελευταίους μήνες, μα αυτή είναι η πιο προσωπική και η πιο ανέκφραστη. Μόνο όποιος είδε τα γραπτά του τυπωμένα και πίστεψε, έστω και για λίγο, πως μπορεί να κατακτήσει δυσθεώρητες κορυφές της τέχνης, μπορεί να τον καταλάβει.

Δεν προλαβαίνει να χαιρετά καλεσμένους. Είναι εκεί παλαιοί συνάδελφοι από την εφημερίδα, (ή ίδια η εκδότης έχει έλθει από τους πρώτους), δημοσιογράφοι, λογοτέχνες που του κάμουν την τιμή και ήδη έχουν εκφραστεί με λόγια ευνοϊκά για το γραπτό του, πολιτικοί, κοσμικοί που δεν παραλείπουν παρόμοιες ευκαιρίες, αλλά και άνθρωποι απλοί, που αγαπούν την ανάγνωση και πάντα αναζητούν πένες ελπιδοφόρες.

Κάποιο σούσουρο έρχεται από το ισόγειο και κοιτά ανήσυχος τη σιάλα. Σε δευτερόλεπτα, υπάλληλοι του βιβλιοπωλείου, ανεβάζουν στην κορυφή το αναπηρικό καροτσάκι, που κατέχει κυρία υπέργρηη, σεβάσμια. Ο Λαμπρόπουλος φτάνει κοντά της τρέχοντας και χαιρετά με συγκίνηση περισσή. Οδηγεί ο ίδιος το καροτσάκι και τακτοποιεί τη μεγάλη ποιήτρια σε θέση προκαθορισμένη στην πρώτη σειρά. Δεν λένε λόγια, μόνο κοιτάζονται βουβά. Κατανοούν το βάρος της στιγμής και περιφρονούν την πεζότητα των τετριμμένων.

Σαν απάντηση σε σύνθημα κοινό, γεμίζει η αίθουσα. Οι απόντες ς είναι ελάχιστοι. Ο γέρος δάσκαλος του Βαλέτα, που αναπαύεται πια σε τάφο παρακείμενο του μαθητή του. Ο παιδικός του φίλος από την Αφρική, που δεν μπόρεσε ποτέ να εμφανιστεί, μ' έστειλε γράμμα θερμό και συγκινημένο. Ο Μπαρτζώτας έχει να κάμει σήμερα σημαντικά εγκαινία και έστειλε τυπική επιστολή συγχαρητηρίων.

Ο Μανιάτης κάθεται εκεί στην πρώτη σειρά, δίπλα στον Αποστολίδη. Συζητούν ανάλαφρα, μα είναι σοβαροί και κάπως βαρύνουμοι. Σιμά τους ο Γεωργιάδης, κάμει στον Λαμπρόπουλο αστείες γκριμάτσες και χειρονομίες θεατρικές. Νοιώθει ευτυχής για το φίλο του και τη μεγάλη του επιτυχία. Σε σειρά δεύτερη, με δική τους επιλογή, κάθονται ο Λιάσιος με την Καραμάνου. Δείχνουν αμήχανοι και σε περίεργη υπερένταση. Στις τελευταίες σειρές είναι άνθρωποι άγνωστοι, κάποιοι με φυσιγνωμίες περίεργες, ξένες από τα συνηθισμένα πρόσωπα της τέχνης. Ανάμεσά τους κάθεται ασάλευτος, άντρας ψηλός, με καβουράκι και δερμάτινο χαρτοφύλακα, ντυμένος ατημέλητα, αλλά με γούστο ιδιαίτερο. Κοιτάζει επίμονα τον Λαμπρόπουλο. Στη μύτη φορά λεπτά μυωπικά γυαλιά. Μοιάζει μ' εκείνους τους κριτικούς βιβλίων, που με τον καιρό έχουν πάρει όψη δικαστή σε αδικήματα ειδική.

Οι εκδότες παίρνουν τη θέση τους. Ο Λαμπρόπουλος συμβουλευεται τα χαρτιά του., Μα δευτερόλεπτα πριν ο συντονιστής καλημερίσει τους προσκεκλημένους, βουητό υπόκωφο βγαίνει από το ακροατήριο, που είχε αρχίσει να ησυχάζει. Στην κορυφή της σιάλας εμφανίζεται η Άννα. Με χαμόγελο αμήχανο, βαδίζει την πρώτη σειρά και κάθεται στην τελευταία άδεια θέση. Κοιτάζει τον Λαμπρόπουλο και ζητά συγγνώμη με το βλέμμα. Εκείνος ανταποδίδει με χαμόγελο αμήχανο που δεν περνά απαρατήρητο από το ακροατήριο.

Η εκδήλωση αρχίζει λίγο υποτονικά. Όμως στην πορεία αποκτά ζωντάνια και διάλογος αρχίζει με τον Λαμπρόπουλο και γνωστό δημοσιογράφο που συντονίζει τη συζήτηση. Μόνο όσοι σχετίζονται με τον Βαλέτα απέχουν και παρακολουθούν σιωπηλοί τις αντιδράσεις. Μόλις που αρχίζουν να καταλαβαίνουν, πως ο Βαλέτας παύει να ζει στις αναμνήσεις τους, γίνεται κτήμα δημόσιο, κοινό,, γι άλλους σύμβολο και γι άλλους φιγούρα ακότροπη. Και τρομάζουν γιατί αυτή η περιπέτεια έλεγχου δεν έχει.

Περνούν οι δύομιση ώρες ευχάριστα. Οι καλεσμένοι σηκώνονται και στέκονται σε παρέες. Περιμένουν να συγχαρούν τον συγγραφέα. Κάποιοι πλησιάζουν το τραπέζι με τα βιβλία. Έχουν περιέργεια και δίψα να μάθουν λεπτομέρειες.

Ευτυχής είναι ο Λαμπρόπουλος που δεν ημπορεί και πολύ τις κοινωνικές εκδηλώσεις. Ο Μανιάτης του σφίγγει το χέρι και ψιθυρίζει ένα «ευχαριστώ». Με τον Γεωργιάδη αγκαλιάζονται ώρα πολλή και κλείνουν ραντεβού στο γνωστό τους στέκι, στη Φιλελλήνων το πρωί της επομένης. Με τον Αποστολίδη έχουν πια σχέσεις φιλικές και ανταλλάσσουν ένα εγκάρδιο «au revoir». Λιάσιος και Καραμάνου παραμένουν συγκινημένοι και αμίλητοι. Η Άννα μιλημένη από πριν περιμένει υπομονετικά στη θέση τη. Έχουν συνάντηση με τον Λαμπρόπουλο για φαγητό, να πουν τα δικά τους, να ξεφύγουν από τον κόσμο και να χαλαρώσουν από την ένταση σε απόμερο εστιατόριο.

Τον πλησιάζουν και οι περιεργες φυσιογνωμίες. Του σφίγγουν το χέρι δυνατά, με παρόρμηση λαϊκή. «Από τα καταγώγια», του ψιθυρίζουν, «από τα καταγώγια...να ρθείτε όποτε θέλετε, να πιούμε ένα ποτήρι κερασμένο και να κουβεντιάσουμε...». Ο Λαμπρόπουλος κοιτάζει που αποχωρούν διστακτικά και δεν κρύβει το ξάφνιασμα του. Μα η έκπληξή του δεν προλαβαίνει να ωριμάσει, είναι ζαλισμένος από τα πρόσωπα και τις χαιρετούρες.

Από τους τελευταίους ο άνθρωπος με τον χαρτοφύλακα. Έχει μάτια υπνωτιστικά πίσω από τους φακούς. Του πάνει το χέρι σε μακρολέπτη χειραψία. «Συγχαρητήρια», του λέει με φωνή βαριά, σε τόνο αδιόρατα περιπαιχτικό. «Απολαύστε την επιτυχία σας. Κι όταν χαλαρώσετε, έχω πολύ υλικό για το επόμενο βιβλίο σας...». Χαμογελά δείχνοντας τον χαρτοφύλακα. Και φεύγει αργά να κατέβει τις σιάλες. Ο Λαμπρόπουλος σαν από ένστικτο κοιτά ερωτηματικά τον Μανιάτη. Μα εκείνος έχει καρφωμένο το βλέμμα βαρύ στον άντρα που φεύγει, μισός ακίνητο, μισό έτοιμος να τρέξει. Αλλά στο τέλος χαλαρώνει και κοιτώντας τον Λαμπρόπουλο σηκώνει τους ώμους. Μισό χαμόγελο στραβώνει το πρόσωπό του.

Ευτυχισμένος ο Λαμπρόπουλος οδηγεί για την Ερυθραία, με την Άννα στο διπλανό κάθισμα. Είναι μεσημέρι με κίνηση αραιή. Ο ήλιος χάνεται πίσω από ακίνδυνα σύννεφα κι ένα δροσερό αεράκι περνά από τα ανοικτά παράθυρα. Είναι στιγμή που ο άνθρωπος νοιώθει πως έφτασε στην απόλυτη ισορροπία και ωριμότητα κι άλλο δρόμο, πιότερο ευίσωνο δεν έχει να περπατήσει

Όμως αυτές οι αυταπάτες είναι πάντα φευγαλέες. Και μια ενοχλητική σκέψη ρυτιδώνει το πρόσωπο του. Η μορφή του περιεργού καλεσμένου έρχεται στο μυαλό του. Κάτι γνώριμο είχε εκείνο το βλέμμα, μα δεν μπορεί να το προσδιορίσει. Γυρίζει απότομα στην Άννα για βοήθεια. Μα εκείνη δείχνει ανυποψίαστη, ήρεμη και απαλλαγμένη από σκιές του παρελθόντος.

«Αι στο διάτανο!», σιέφτεται, «εγώ αλαφροϊσκιωτος δεν πρόκειται να γίνω!...δεν θα χαλάσω τη μέρα μου...έκαμα πολύ κόπο να καταλάβω, ν' αλλάξω και ν' αποδεχτώ...ώρα είναι να χαλαρώσω και να νοιώσω ανέμελος ευτυχής...».

Στο εστιατόριο τους υποδέχονται θερμά. Τα χέρια τους είναι τρυφερά μπλεγμένα σαν πίνουν κρασί δροσερό, ζαλιστικό.

Στην Πάρνηθα απέναντί τους, λιγοστά χιόνια, καλύπτουν απόμακρες βουνοκορφές.

Απόμακρα, γι αυτό και ονειρεμένα...

Επίλογος του συγγραφέα

Σήμερα που γράφονται αυτές οι γραμμές, πολλά από τα γεγονότα που αναφέρονται προηγούμενα, ίσως α είναι γνωστά και μάλιστα με λεπτομέρειες γαργαλιστικές. Τα πρόσωπα έχουν φυσικά διαφορετικά ονόματα και οι τοποθεσίες είναι αλλαγμένες. Όμως ο ευφυής αναγνώστης, εκείνος που παρακολουθεί τα γινόμενα σ' αυτόν τον τόπο, σίγουρα θα κατάλαβε τα πρόσωπα που πίσω από ψευδώνυμα κρύβονται και θα θυμήθηκε τα γεγονότα που τόσο θόρυβο έκαμαν στην εποχή τους.

Όμως υπάρχουν και νεότεροι, που απορημένοι θα σταθούν απέναντι στα κείμενα αυτά. Γι' αυτούς κυρίως ακολουθούν λίγα λόγια, για την τύχη των προσώπων που μπλέχτηκαν σ' αυτήν την περιεργή ιστορία, που, ας σημειωθεί, ακόμη και σήμερα πολλές πλευρές της παραμένουν αδιευκρίνιστες και ταλαιπωρημένες από αντιρροούμενες απόψεις.

Ο Αλέξανδρος Βαλέτας δεν βρέθηκε ποτέ. Το όνομα του έμεινε θρυλικό, ιδιαίτερα στο χώρο της διανόησης και πολλοί μύθοι κυκλοφορούν, (κυρίως μετά την κυκλοφορία των «Θρυαλλίδων»), για την εμπλοκή του σε γεγονότα σπουδαία, που καθόρισαν την τύχη αυτού του τόπου. Η ανάγνωση των χρονολογίων βεβαιώνει πως τώρα πια θα έχει εγκαταλείψει τον μάταιο τούτο κόσμο. Μα υπάρχουν ακόμη κάποιοι πλιότεροι που αφιέρωσαν μήνες σε έρευνα και επιμένουν για το απέθαντο της ύπαρξή του και την αιωνιότητα της επιρροής του. Και, όπως πολλές φορές ήρωες της λογοτεχνίας και της ζωής γίνονται σύμβολα χαρακτήρων και ιδεών, έτσι και το όνομα Βαλέτας είναι πια σήμερα ταυτόσημο με τη χίμαιρα, την ουτοπία και το αλύγιστο της ανθρωπίνης συνείδησης.

Η Άννα Μελά, (εδώ αναφέρουμε βέβαια το πατρικό της όνομα, άγνωστο στον περισσότερο κόσμο), παρέμεινε στη χώρα, επτά ακόμη χρόνια μετά από την έκδοση των «Θρυαλλίδων». Έπειτα τελείως άξαφνα εκποίησε την περιουσία της και χάθηκε σε χώρες ακρινές. Κανείς δεν την αναζήτησε, κανείς δεν έμαθε τους προσορισμούς της. Οι ονειροπόλοι δημιούργησαν μύθους, πως τάχα ξαναβρέθηκε με το Βαλέτα σε μέρη άγνωστα και συνεργάστηκαν σε μυστηριώδεις διαδρομές. Όμως, μια επιστολή σχετικά πρόσφατη, που βρίσκεται στο αρχείο Λαμπρόπουλου, βεβαιώνει πως χάραξε μία μάλλον μοναχική πορεία στην Ευρώπη και την Ασία, αφιερωμένη σε ανθρώπους περιφρονημένους και δυστυχείς. Ας μην εικασούμε για τον θάνατό της, για τον οποίο επίσης κυκλοφορούν πολλές εκδοχές.

Ο Ανδρέας Αποστολίδης αρρώστησε από ασθένεια ανίατη, δυο χρόνια μετά από την παρουσίαση του περιβόητου βιβλίου. Αυτός ο μοέμ, αυτός ο ευπατρίδης, πέθανε ήσυχα, σχεδόν μόνος. Περιτριγυρισμένος από το υπηρετικό του προσωπικό και τον Λαμπρόπουλο, τον μοναδικό φίλο, που είχε απομείνει σιμά του στα τελευταία του. Κι έτσι όπως κουβέντα σοφή στα στερνά του δεν πρόλαβε να ψελλίσει, έτσι όπως τη ζωή του σπάταλα ξόδεψε σε διασκεδάσεις και ξενύχτια, ξέφτισε γρήγορα από τη μνήμη των ανθρώπων.

Η Μαρία Πετροπούλου, κιόλας άρρωστη βαριά τα χρόνια εκείνα, έζησε μόλις λίγους μήνες ακόμη. Μα στο διάστημα αυτό υποστήριξε θερμά το Λαμπρόπουλο και τα πρώτα του συγγραφικά βήματα, διαφημίζοντας με βαρυσήμαντη αρθογραφία το ταλέντο του και τη λογοτεχνική του πένα. Είναι γνωστό σε όλους σήμερα πως θεωρείται η σημαντικότερη ποιήτρια της μεταπολεμικής περιόδου. Όσοι μάλιστα ξέρουν να διαβάζουν πίσω από στίχους, θα αναγνωρίσουν στα τελευταία της πονήματα πολλές αναφορές στον Βαλέτα και στη μοναχική του πορεία.

Ο Άρης Μανιάτης έζησε το όνειρο του. Βγήκε στη σύνταξη σύντομα και χάθηκε στο πατρικό του σπίτι, κάπου στο νότο. Έφυγε σε ηλικία προχωρημένη. Λεπτομέρειες πολλές που θάριχναν φως σε πολλά ερωτήματα για την υπόθεση αυτή τον συνόδεψαν στο τελευταίο του ταξίδι. Λέγει ο Λαμπρόπουλος σε κάποια από τις πολλές του συνεντεύξεις, πως ως τη έσχατη στιγμή, τον πίεζε ν' αποκαλύψει αποτελέσματα της έρευνας, ιδιαίτερα για τη σκοτεινή εκείνη νύχτα της αυτοκτονίας. Κουβέντα δεν ξέφυγε από το στόμα του μονοκόμματου κι έντιμου εκείνου ανθρώπου. Ξέρουμε πάντως πως οι σημειώσεις και οι αναφορές του είναι καλά κλειδωμένες σε κρατικά συρτάρια. Και είμαστε βέβαιοι, πως σύντομα, τώρα που πια όλοι οι πρωταγωνιστές έχουν φύγει, θα έχουμε αποκαλύψεις σημαντικές.

Ο Μάνος Γεωργιάδης είχε καριέρα λαμπρή. Πέρασε από αξιώματα πολλά και ήταν από τους λίγους πολιτικούς που δεν κηλιδώθηκε και δεν συνέδεσε το όνομά του με καταστάσεις ανήθικες. Σήμερα ζει, σχεδόν αιωνόβιος, απομονωμένος σε σπίτι μικρό, στο κέντρο της Αθήνας. Σε άπειρες προσπάθειες δημοσιογράφων και ερευνητών, ποτέ δεν αποκάλυψε το παραμικρό για την υπόθεση και για μυστικά που τούχε εμπιστευθεί ο επιστήθιος φίλος του Νίκος Λαμπρόπουλος. Στο ίδρυμα Λαμπρόπουλου κατέχει την τιμητική θέση του προέδρου.

Ο Νίκος Ρεντζής παρέμεινε για χρόνια ο ακοίμητος της εφημερίδας, ώσπου απροσδιόριστες διαφωνίες με τη διεύθυνση, τον απομάκρυναν από αυτήν. Το μικρό κάποτε χωριατόπαιδο, εκπαιδευμένο δίπλα σε πνευματικούς ογκόλιθους της εποχής, ταξίδεψε τότε στην Αγγλία, όπου και διέπρεψε σαν δημοσιογράφος και συγγραφέας. Είναι πολλοί αυτοί που παραλληλίζουν την πορεία του με αυτή του μέντορά του. Σήμερα ζει στη χώρα με πλήρη υγεία και παραμένει «ακοίμητος» σε όλες τις ουσιώδεις εργασίες του ιδρύματος Λαμπρόπουλου.

Ο Νίκος Λαμπρόπουλος τέλος, είναι γνωστό πως χάραξε πορεία λαμπρή στα γράμματα. Έζησε επτά ευτυχισμένα χρόνια με την Άννα. Ο πρώτος του θάνατος ήρθε με την ξαφνική της αναχώρηση. Από τότε τα έργα του είναι πεισιθανάτια, μελαγχολικά, γεμάτα θλίψη κι απόγνωση και τα διαπερνά αύρα ματαιότητας. Γνώρισε δόξα μεγάλη κι έζησε τη ζωή που ήθελε τα τελευταία χρόνια. Το ημερολόγιό του Βαλέτα ποτέ δεν το δημοσίευσε ολοκληρωμένο. Και παραμένει ως σήμερα άγνωστο, αν εκπλήρωσε το στερνό του όνειρο, να συναντήσει εκείνον, που έστω από απόσταση, άλλαξε τη ζωή του.

Πέθανε πλήρης ημερών, μια χειμωνιάτικη νύχτα, χωμένος στα βιβλία του και στα γραπτά του. Τον βρήκε ώρα πολύ πρωινή η γυναίκα που τον συγύριζε, με βλέμμα ακόμη ανοικτό, γαλήνιο κι ευτυχισμένο.

Στην ολιγόλεπτη επιθανάτια αγωνία του, χαρτιά, σημειωματάρια και βιβλία είχαν σκορπιστεί στο πάτωμα και πάνω σ' εκείνο, το ίδιο παλιό, μικρό γραφείο. Μόνο στο χέρι του, σε σφιγμένη γροθιά, έστεκε, κρατημένη από τα οστεώδη δάκτυλα, εκείνη η θρυλική, παιδική φωτογραφία του Βαλέτα.

Ν' αντικρίζει τον ήλιο με μάτια μισόκλειστα και να περπατά, τάχα χαρούμενα το στενό χωματόδρομο, στο ξεκίνημα της μέτριας ζωής του...

Μ. Τασάκος

Η μοναδική φωτογραφία του Αλέξανδρου Βαλέτα που διασώζεται ως σήμερα. Η πρωτότυπη κληροδοτήθηκε από τον Ανδρέα Αποστολίδη, μαζί με άλλα χειρόγραφα πολύτιμα και παλιά βιβλία στην Εθνική βιβλιοθήκη. Έγινε ευρύτερα γνωστή, από τη δημοσίευσή της στο πρώτο βιβλίο του Νίκου Λαμπρόπουλου «Θρυαλλίδες».

Τίποτα απ' ότι φαίνεται στη φωτογραφία δεν υπάρχει σήμερα...